

Filatelistengroep

Het Baltische Gebied

Opgericht 9 oktober 1982

FILATELISTENGROEP "HET BALTISCHE GEBIED"

Adressen en andere gegevens:

Voorzitter:

R.W. van Wijnen,
Karthuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. 026 - 35 13 484

HBG op Internet:

<http://home.hccnet.nl/j.kaptein/hbg>

Ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Tiel
onder nummer V 401 573 40

Secretaris:

A.C. de Bruin,
Ten Passeweg 10A,
8084 AN 't Harde,
tel. 0525 - 65 31 24

Lidmaatschap:

Minimaal f 30,— per jaar.

Als bijdrage voor de te maken kosten wordt van ieder lid bij toetreding f 10,— gevraagd naast het lidmaatschapsgeld.

Penningmeester/ledenadministratie:

H.W.A. Pijpers
Hermionegang 15
2719 AR Zoetermeer
tel. 079 - 3614621
hpijpers@nbt.nl

Losse nummers: Losse nummers van het blad (voor zover nog voorradig) zijn bij het secretariaat verkrijgbaar voor f 7,50 per stuk (na nr. 20 f 10,—), verhoogd met de portokosten. Kopieën van oudere exemplaren, voor zover voorradig, zijn verkrijgbaar à f 5,— per stuk, eveneens verhoogd met de portokosten.

Opmaak/redactie

"Het Baltische Gebied"

J. Kaptein,
Reigerskamp 705,
3607 JP Maarssen,
tel. 0346 - 57.44.18
j.kaptein@hccnet.nl

Betalingen op: Postgiro 324 32 51 t.n.v.
Filatelistengroep 'Het Baltische Gebied' te
Zoetermeer.

Veilingcommissaris:

G.A. Vogel
Wijnesteinstraat 3,
3431 EV Nieuwegein,
tel. 030 - 60 31 498.

Volgende bijeenkomst: **zaterdag 14 oktober 2000** in De Gentel, Genteldijk 34 te Geldermalsen. Aanvang: half elf 's ochtends.

Is uw adressering correct? Zo nee, meld dit dan aan het secretariaat.
Wij willen graag voor een correcte verzending zorg dragen!

BIJ HET VOORBLAD

Buiten de filatelie van het Baltische Gebied ben ik ook geboeid door de cartografie. Ik heb dan ook nog een verzameling cartografie op postzegels. Met mijn interesse voor internet leidt dit tot de voorplaat: een kaart van de Golf van Riga, uit de 'Atlas van de Baltische Zee' van Aleksei Nagaev, 1757. Het origineel is onder andere te vinden in de Universiteitsbibliotheek in Helsinki. Men heeft de afbeeldingen met een beschrijving ook op internet gezet. Het adres is: <http://www.karttaikkuna.fi/Russia>

Jan Kaptein

Het Baltische Gebied,

Nr. 36, juni 2000

In dit blad zijn de volgende artikelen opgenomen:

VERSLAG BIJEENKOMST 8 APRIL 2000	<i>OLAV PETRI</i> 3
VAN DE VEILINGMEESTER	<i>GERRIT A. VOGEL</i> 4
JAARCIJFERS 1999 EN BEGROTING 2000	<i>HANS PIJPERS</i> 5
IN MEMORIAM NIKOLAJS JAKIMOV.	6
BESTE MENSEN...	<i>RUUD W. VAN WIJNEN</i> 7
ESTLAND NR 1 DE POSTZEGEL DIE ESTLAND OP DE KAART VAN EUROPA PLAATSTE	<i>ELMAR OJASTE</i> 8
BEDRUKTE RUSSISCHE POSTWAARDESTUKKEN, GEBRUIKT IN HET LATERE LETLAND	<i>RUUD W. VAN WIJNEN</i> 12
DE VAL VAN VILNIUS IN SEPTEMBER 1915	<i>VYTAUTAS DONIELA</i> 20
ONTVANGEN, GELEZEN EN TE LEZEN	<i>RUUD W. VAN WIJNEN</i> 33
VAN ALLES WAT, MAAR ALLEMAAL MOOI (VINDEN WIJ)	<i>ANDRÉ DE BRUIN EN RUUD VAN WIJNEN</i> 36
LATVIJAS PASTA VAGONU ZIMOGI LETSE POSTWAGON STEMPELS	<i>NIKOLAJS JAKIMOV</i> 58
UIT DE POSTGESCHIEDENIS VAN VILNIUS III 1918 - 1940 : LITOUWS, POOLS, SOVJET, LITOUWS	<i>JAN KAPTEIN</i> 66
BOEKBESPREKING	<i>RUUD VAN WIJNEN</i> 72
DOORGESTUURD NAAR RIGA IN 1911, EEN OPVALLEND STEMPEL	<i>RUUD VAN WIJNEN</i> 74

VERSLAG BIJEENKOMST 8 APRIL 2000

OLAV PETRI

Opening, Mededelingen

André de Bruin opende als waarnemend voorzitter de bijeenkomst. Ruud van Wijnen was verhinderd wegens een zeer nuttige, sociale taak: paaseieren verven en verkopen voor Lemberg, Lwow, Lviv.

Ronald Reuderink had bericht van verhindering gestuurd. Tony Speckaert (vergeef me een onjuiste spelling s.v.p.) heeft zijn lidmaatschap beëindigd wegens dat hij als Rusland verzamelaar te weinig raakvlak ziet. Bericht van overlijden was binnengekomen van de heer Diekstra. Verhuisd: de heer Gosman. Twee leden die bij herhaling hun lidmaatschap niet betaalden, zijn geschrapt.

De financiële situatie

De aanwezigen kregen van Jan Gosman (kascommissie) het prettige bericht dat het bestuur décharge verleend was. De kascommissie controleerde tevens de administratie van de veiling. Een applausje dus voor alle werkers: bestuur, veilingmeester en controleurs. Na enige gegevensuitwisseling over lidmaatschapskosten, idem van buitenlandse leden, benodigde fin. reserve e.d. ging het gesprek langzaam over op de begroting. Ter tafel lagen de fin. overzichten en begroting van 1999 en 2000.

In samenspraak met de penningmeester en de aanwezigen kwam het bestuur tot de slotsom dat investering mogelijk en gewenst is op de volgende gebieden:

- kwaliteitsverbetering van de druk van ons blad (kleuren?),
- meer bekendheid door voor langere tijd onze vereniging op te laten nemen in de advertentierubriek van het Maandblad. Schrijver dezes merkte onlangs hoe moeilijk het is het adres van een studiegroep te vinden.

Allen waren het overigens eens met de stelling dat ons type verzamelen zich niet leent voor jeugdigen: men moet echt gevorderd zijn. Dus de herhaalde oproepen van de Bond e.a. om een jeugdgroep is niet van toepassing.

De veiling ziet het bestuur als een service aan de leden, een service waar men zich voor inzet. Inmiddels blijkt het aantal inzenders wat te dalen. Gerrit Vogel is de contactman voor wie eens wat wil inzenden.

Rondvraag

Martin Bechstedt (goed gespeld?) meldde dat hij als chemicus enkele interessante experimenten had uitgevoerd. Zie verder.

Arthur deed mee dat de vijfjarige Balticum-expositie verschoven is naar 2001. De reden was een dreigende opeenstapeling van evenementen binnen een zeer korte tijd.

In de zaal was belangstelling naar andere exposities. Men noemde enkele malen de Mare Balticum, maar zonder verdere gegevens.

Belangstelling was er ook voor reizen per privé auto naar onze gebieden. In de zaal waren enkele leden die zichtbaar ervaring op dit gebied hadden. Een onzer leden (niet aanwezig) keerde zelfs terug naar Nederland met aardig materiaal, maar helaas zonder auto.

Olav was eens het internet opgegaan en kon melden dat daar nu inderdaad van alles is, inclusief mooie doorklikmogelijkheden van onze "site" of hoe dat moge heten.

André besluit met het op tafel zetten van een doos oude nummers. Inderdaad een Fundgrube voor leden die niet vanaf het begin lid zijn. De oudere nummers behandelen vaak hot items!

Lezingen

Ja, u ziet het goed: in meervoud!

André toonde een mengeling aan poststukken waar veel over te vertellen is. Dus geen thema deze keer, maar een mix. Voor de leden in de zaal eigenlijk ook een vorm van toetsing, want bij elk stuk kijk je, nee ZOEK je, naar het "bijzondere". In de loop der jaren word je langzaam wijzer omdat bepaalde

zaken in telkens ander verband weer terugkeren. Dank dank dank! Van mij mogen ze allemaal incl. bespreking in ons blad komen.

Idee: misschien voor een andere keer: enkele interessante en/of raadselachtige poststukken vertonen en de zaal laten beslissen wat er zo bijzonder aan is?

Martin Bechstedt toonde via de projector een aantal zegels die hij door met chemische stoffen te werken, had veranderd in zeldzame kleurvarianten (Wenden) of in proefdrukken. De meeste mogelijkheden biedt de kleur groen, waar je het element geel van kunt scheiden, waarna je blauwe of turkooise zegels krijgt. Het wordt vervelend als

men zoiets aanbiedt op een veiling als proefdruk. Pas dus op.

Martin kon als scheikundige met enthousiasme vertellen over de werking van stoffen op papier. Krantenpapier schrijnt rijk aan ongewenste stoffen te zijn. Blauwe zegels ook ontstaan bij albums die onder oorlogsomstandigheden onder de grond zijn bewaard op boerenerven (ammoniak in de grond!). Verder bleek Martin een vraagbaak voor zaken als reinigen van zegels enz. Het is niet zonder gevaar, want veel stoffen zijn explosief, brandbaar enz. Misschien een volgende keer nog meer, Martin?

Olav Petri

VAN DE VEILINGMEESTER / GERRIT A. VOGEL

Ziezo, het zit er weer op. Vandaag heb ik de laatste werkzaamheden gedaan voor de afwikkeling van onze 12^e veiling.

Van de 239 kavels in deze veiling zijn er 95 niet verkocht ofwel 144 kavels zijn er wel verkocht. Dat staat gelijk aan 60% en dat is niet niks. Daarom mijn dank aan al die mensen die hebben geboden op onze veiling. Ik ben nu (het is 5 juni) weer begonnen aan onze 13^e veiling. Zo zoetjes aan komt er wat materiaal binnen druppelen.

Mijn moeilijkheid is om aan voldoende interessante zaken te komen om er een leuke veiling van te maken. Beste mensen, kijk eens bij uw dubbeln, er zit allicht iets bij wat voor U niet meer interessant is maar uw buurman loopt er al jaren lang naar te zoeken. Stuur het naar mij en ik zorg er voor dat het in de veiling komt.

Nu nog even het resultaat van onze 12^e veiling: het totaalbedrag dat verkocht is, is fl. 2987,50, 5% provisie voor de vereniging is fl. 149,40. Ik heb uitbetaald aan de inzenders een bedrag van fl. 2980,50, 5% weer voor de vereniging is fl. 149,05. In totaal dus fl. 298,45, hier gaan kosten af zoals materiaal en porto, zodat er toch ruim fl. 250 overgemaakt kan worden naar de penningmeester. Als het op onze 13^e veiling weer lukt om zo'n resultaat te draaien is het toch de moeite waard. Dus mensen, help mij een beetje aan wat materiaal, maar ook om straks te kopen op onze veiling. Iedereen een prettige vakantie en tot ziens op onze Oktoberbijeenkomst.

Uw veilingmeester Gerrit A. Vogel

JAARCIJFERS 1999 EN BEGROTING 2000

HANS PIJPERS

BALANS PER 31 DECEMBER 1999 IN HFL

DEBET

Inventaris	1,00
Banktegoeden	9.459,01
Kasgelden	0,00
Voorraad publikaties	250,00
Overige voorraden	1,00
Nog te ontvangen contributies	505,00
Nog te ontvangen veilingmeester	519,02
Nog te ontvangen rente	48,79
Overige debiteuren	0,00
Vooruitbetaalde kosten	50,00
	10.833,82

CREDIT

Vooruit ontvangen contributies	120,00
Vooruit ontvangen donaties	12,50
Overige crediteuren	72,65
Vermogen	10.641,17

10.833,82

BEGROTING 2000

INKOMSTEN			UITGAVEN		
	2000	1999		2000	1999
1010 Contributies	2.400,00	2.245,00	2010 Publikaties inclusief porti	2.400,00	2.396,55
1020 Donaties	350,00	425,65	2020 PR en publiciteit	200,00	195,20
1030 Subsidies	1.000,00	1.123,00	2030 Bijeenkomsten	50,00	88,15
1040 Losse verkoop publikaties	50,00	0,00	2040 Veilingen		206,89
1050 Resultaat veilingen	400,00	0,00	2050 Bestuurskosten	400,00	266,00
1060 Ontvangen rente	280,00	71,87	2060 Overige porti	100,00	270,40
1070 Overige inkomsten	0,00	0,00	2070 Afschrijvingen	0,00	0,00
			2080 Lidmaatschappen	400,00	373,50
			2090 Kamer van koophandel	30,00	39,16
			2100 Bankkosten	0,00	0,00
			2110 Betaalde rente	0,00	0,00
			2120 Overige kosten	100,00	170,88
Resultaat 1999 (verlies)		141,21			
Resultaat 2000 (winst)				800,00	
Totaal inkomsten	4.480,00	4.006,73	Totaal uitgaven	4.480,00	4.006,73

IN MEMORIAM NIKOLAJS JAKIMOVŠ.

Eind februari van dit jaar overleed in zijn woning in Riga Nikolajs Jakimovs. Met hem verliest de Letland-filatelie een groot verzamelaar, onderzoeker en auteur.

Tijdens mijn eerste reis naar Riga in 1982 ontmoette ik hem voor de eerste maal. Letland maakte nog deel uit van de Sovjet Unie en niemand kon toen voorzien dat het 10 jaar later heel anders zou zijn. Mijn eerste bezoek aan hem staat me nog goed bij. In zijn halfdonkere werkkamer, aftastend, onwennig voor ons beiden. Hij was al een bekend verzamelaar, op internationale tentoonstellingen had zijn collectie eo-filatelie van Letland al meerdere malen goud behaald. Ik was toen een redelijk verzamelaar, maar had nog veel te leren. Bovendien maakten Riga en het leven in de Sovjet Unie grote indruk op me. Die middag praatten we veel en ik zag een deel van zijn imposante collectie.

Nikolajs zocht buitenlandse contacten om de resultaten van zijn vele studies te kunnen publiceren en om zo ook reacties te krijgen. Deelterrein na deelterrein combineerde hij archiefonderzoek met voorbeelden uit zijn verzameling. Dat ging nog met heel veel handwerk gepaard: schrijven, typen met carbonnetjes tussen de vellen, overtrekken. Kopiëren kon wel, maar mondjasmaat. Zo nu en dan stuurde ik een paar dozen kopieerpoeder.

In Riga spraken we af samen te werken, het begin van een jarenlange relatie. Met zijn hulp verscheen in 1985 in Philatelie "Treinpost in het Baltische Gebied". Een jaar later publiceerden we zijn eerste bijdrage in Het Baltische Gebied. Vele volgden over allerhande onderwerpen: censuur, machinestempels, luchtpost, posttarieven, Letland nummer 1, briefkaartformulieren, etc. Ook ik dit nummer publiceren we nog een bijdrage van hem. Zijn vele artikelen werden gebundeld in "The Postal and Monetary History of Latvia" (1991), "The Post Offices and Postmarks of Latvia 1918-1945" (1988) en "Postal History of Imperial Russia in Pre-Independent Latvia" (1995). Deze boeken werden gedrukt in Rotterdam, Heide in Duitsland en Johannesburg, Zuid-Afrika. Het geeft aan hoeveel moeite het kostte om de resultaten van Nikolajs Jakimovs werk op niet-commerciële basis toegankelijk te maken voor verzamelaars.

Ook in andere bladen verschenen zijn bijdragen. Het leidde tot een onverkwikkelijke affaire over de publicatierechten. Zeker is wel dat veel posthistorische informatie in de Letland-Handboeken uitgegeven door Harry v. Hofmann afkomstig is van Jakimovs. Zeker, Nikolajs was geen gemakkelijke man. Hij had uitgesproken standpunten, zowel over filatelistische als niet-filatelistische zaken en je moest van goeden huize komen om hem te weerspreken.

In 1992, kort na de hernieuwde onafhankelijkheid van Letland, ontmoette ik hem opnieuw en maakte ik ook kennis met zijn vrouw Aina. Tijdens de jaren die volgden was ik regelmatig in Riga en vonden hartelijke bezoeken plaats: na de thee en koffie met gebak, koekjes en Balsam werd er urenlang gepraat over de Letland filatelie. Op een gegeven moment besloot Nikolajs dat hij stap voor stap zijn enorme collectie wilde verkopen, belangrijke delen zijn terecht gekomen bij verzamelaars die hem al jarenlang kenden. De postzegels van het nieuwe Letland konden hem niet meer boeien, in tegendeel, hij vond ze slecht en moest niets hebben van alle maakwerk. Hoewel hij me meerdere malen liet weten dat een bepaald artikel het laatste was, kwam er toch steeds weer iets uit zijn pen. Maar het werd, begrijpelijk, steeds minder.

Het viel Nikolajs en Aina zwaar dat ze tot op hoge leeftijd moesten blijven werken en Nikolajs gezondheid ging langzaam maar zeker achteruit. In juni hoop ik Aina te ontmoeten.

Een groot filatelist en trouw correspondent is overleden, met warmte denk ik terug aan de ontmoetingen met hem.

Ruud W. van Wijnen.

GRAHMATU UN
RAKSTAML.WEIKALS

Suworowa eelā 3.

Pasta čeku rēķins 184.

Rehķins

DRUKATAWA,
GUMIJAS un METALA
STEMPELU DARBNIZA

GRAHMATU SEETUWE.
Suworowa eelā 37.

11/8 1924 g.

BESTE MENSEN...

RUUD W. VAN WIJNEN

ilatelisten zijn bevoorrechte mensen. Altijd wat om handen, geen kans op verveling. De activiteiten die onze hobby met zich mee brengt zijn legio: jacht op aanvullingen, bestuderen van literatuur, contacten onderhouden, opzetten en bijhouden van verzamelingen, tentoonstellen, een beetje handelen. Euro 2000 krijgt geen kans.

Iedere actieve verzamelaar herkent het grote genieten, maar kent ook de keerzijde van verzamelsucces: (bijna) alles hebben. Natuurlijk, er zijn altijd nog ontbrekende zegels, stempels of poststukken. Maar waar vind je ze nog? Veilingen, beurzen, ruildagen en correspondentie leveren niets meer op en niet alleen omdat er geen materiaal meer te koop of te ruil is. Nee, je hebt alles al.

Lange rijdagen naar beurshallen, onverantwoorde biedingen en vastgelopen ruilpogingen zijn het gevolg. Ik leg, denk ik, strenge maatstaven aan bij het opzetten van mijn verzameling. Alleen Letland, de kwaliteit moet goed zijn, de prijs redelijk en de aanwinsten moeten passen in het geheel. Geen snoeihout dus. Maar ja, dan vind ik dus regelmatig niets. In het verleden loste ik mijn aanwinstbehoefte op door, vaak ter plekke, een nieuw verzamelgebied te bedenken. Zo bekommerde ik me, altijd van korte duur, om de meest uiteenlopende verzamelgebieden: blokstempels van Nederlandse postwagens, tweetalige stempels van de hele wereld, Russische briefkaarten en geperforeerde zegels op poststuk,

ook van de hele wereld. Kennelijk voorvoelde ik de tijdelijkheid van deze aankopen, want ik hanteerde een prijs maximum van 5 gulden. Buiten heb ik me er dan ook niet aan gevallen, want voor alles is een koper.

Tegenwoordig hanteer ik een ander uitgangspunt om mijn aanwinstbehoefte te stillen. Ik koop iets "moois". Het moet nog wel te maken hebben met Estland, Letland of Litouwen, maar verder is het heel persoonlijk. Een acte, een ansichtkaart, een munt of bankbiljet, een rekening, een folder, een bedrukte envelop, eenDe zegel, het tarief en het stempel gaan op in het geheel. Ik kan er geen vakje of albumblad mee vullen, de manco lijst wordt niet korter. Maar de brief of kaart heeft "iets", iets apart, iets spreken, iets moois. En niemand kan zeggen dat het niet zo is, want mijn jacht was succesvol en de tijd goed besteed. Ruud van Wijnen.

P.S. In 1924 verstuurde de firma J. Rose, boekhandel, drukkerij en stempelmaker, een rekening. Mooi, of niet soms?

ESTLAND NR 1

DE POSTZEGEL DIE ESTLAND OP DE KAART VAN EUROPA PLAATSTE

ELMAR OJASTE

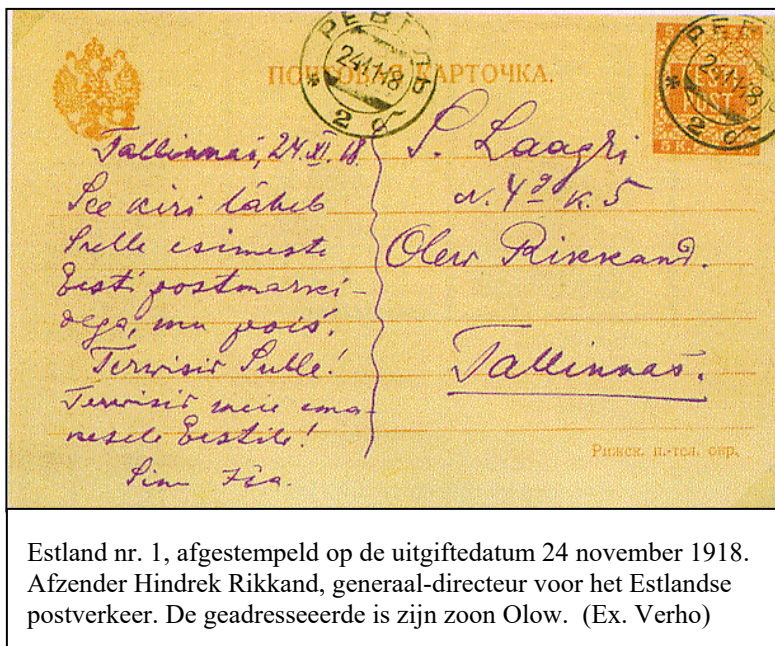

Een goed functionerende en eigen postzegel is meestal het eerste teken en bewijs dat een nieuw land tot ontwikkeling is gekomen

Estland krijgt eigen postbedrijf

Estland verklaarde zichzelf tot soevereine staat op 24 februari 1918. De verklaring was meer een uiting van wil, dan een politieke werkelijkheid. De dag voordat het Duitse bezettingsleger Tallinn binnenviel was duidelijk een bewijs van de wil van het volk, maar dit plaatste Estland niet op de kaart van Europa. Oorlogshandelingen in november 1918, het Duitse keizerrijk stortte in en het begin van een etnische vrijheidstrijd gaf het Estlandse volk de mogelijkheid om zijn eigen leven op te bouwen en rijkstaken te organiseren. Een van de eerste taken was de vorming van het Estlandse postbedrijf. De staatsminister Jaan Paska (1866-1920) toonde dat de postmeester in Tallinn, Hindrek Rikkand (1874-1940) al in de maand september begonnen was om medewerkers te verzamelen om de post in Estland te organiseren.. Jaan Poska gaf op 10 november 1918 de opdracht aan Hindrek Rikkand om de leiding van de post te vormen en het postkantoor in Tallinn over te nemen van de Duitsers.

De 13^e november 1918 verzamelde Rikkand 8 oudere postbeambten (H..Anto, K.Bõskov, Ed Kepp, Ed. Laaban, J. Mits, A. Pitka, V. Soopan en K.Triumph) tot een een gezamenlijke leiding van Eesti Post (Estniska Post-verket). Deze datum is officieel de startdatum van de Estlandse post. (R.T. nr. 63-1921, R.T.= Riigi Teataja – Estlandse Staatsvorm).

Estland nr. 1, afgestempeld op de uitgiftedatum 24 november 1918. Afzender Hindrek Rikkand, generaal-directeur voor het Estlandse postverkeer. De geadresseerde is zijn zoon Olow. (Ex. Verho)

Estlands eerste posttarief

werd al op 15 november bekend gemaakt door de minister van communicatie F. Peterson 1918 (R.T. nr. 2, 1918). Naar de tarieven te oordelen waren er in eerste instantie postzegels nodig van 2, 5 en 15 kopek. Het duurde drie weken of er kwam al een nieuw posttarief (R.T. nr. 8, 1918). Dat ging in van 1 januari 1919 en voorzag in de eerste valutaherziening: 1 mark = 100 penni. Door de

„Linnaleht“. Postminister F. Peterson. Tallinnas, 15. novembell 1918. a.

Posti ja telegraafide tabel.

1. Kirjad:		3. Riistapaelasanded:	
lokaalised, iga 15 grammi eest	— rbl. 5 f.	lokaalised, trükkides kuni 15 gr.	— rbl. 2 f.
loodumaaalised, iga 15 gr. eest	— " 15 "	muud iga 100 grammi eest	— " 5 "
Raust — püramata.		alamäär äripaberite ja lauba-	
		peetvõtte eest	— " 5 "
2. Postlaadid:		loodumaaalised, iga 50 gr. eest	— " 5 "
loodumaaalised, ühtlased	— " 5 "	alamäär äripaberite ja lauba-	
loodumaaalised, vastutega	— " 10 "	viide eest	— " 10 "
Raust mitte juurde kuni 14 cm X		Trükkides ja äripaberite raustide	
9 cm. ja mitte rohkem kui 10			

Uittreksel van estlands eerste posttarieven van 15 november 1918 (R.T. nr. 2-1918)

nieuwe tarieven was er geen behoefte aan een postzegel in de waarde “2”.

De overname van het postkantoor van de Duitse bezetter (postgebied Ob. Ost) begon de 17^e november toen postkantoor Tallinn 1 en Tallinn 2 bemand werden met Estlands personeel. In een brief van de 18^e november deelde Rikkand mee dat het hoofdpstkantoor in Tallinn overgenomen zou moeten zijn op 19 november en direct in werking zou gaan. Men gebruikte in het begin datumstempels met Russische tekst en/of provisorische rubberstempels met Estlandse tekst. De portobedragen werden betaald en geld werd in ontvangst genomen en aangetekend op de zending. Vanaf het begin had men gedacht Finse postzegels te gebruiken, maar de Finse autoriteiten claimden 60% van de waarde van de postzegel, wat voor de Estlanders aanleiding vormde hiervan af te zien. In plaats daarvan zocht men mogelijkheden om de postzegels in eigen land te drukken.

Bestelling en druk van postzegels

De 18^e november 1918 kwamen er twee heren aan bij Bernhard Mäns Drukkerij: Hindrek Rikkand en Eduard Laaban met de vraag of de drukkerij de Estlandse postzegel zou kunnen drukken. De leider van de drukkerij, Rudolf Zero, verklaarde aan zijn gasten, dat de druk in diepdruk (boekdruk) minder geschikt was omdat de vervaardiging van de clichés hiervan nogal tijdrovend zou zijn. Hij stelde voor in de plaats daarvan steendruk toe te passen. Hij raadde aan om als basismateriaal druktypen en versieringen te gebruiken die de drukkerij hetzelfde jaar had gebruikt voor de druk van postzegels voor de Duitse overheid. (zie afb. 1).

Afb. 1

Naar wens van de bestellers stelde Rudolf Zero (1887-19??) direct een kleine originele drukvorm voor de eerste Estlandse postzegel samen. Hij gebruikte daarbij het woord EESTI POST in een 12 pts letter (een punt is 0,376 mm) in een grotesk drukstijl in negatief.

De versieringen in de 6 pts werd gerangschikte in een groep van vier zodat deze een bloemenpatroon vormde. “5K” in de hoek werd in een 6 pts

negatieve tekst gedrukt. De drukvorm werd omgeven door een 1pts lijn. Op die manier was de vorm 62 pts hoog en 50 pts breed.

Met de drukvorm maakte Zero een groot aantal afzonderlijke afdrucken. Hij gebruikte daarbij een lithografische kleurstof en papier met een gele laag. Zero raadde de postbeambten aan om een steendrukkerij op te zoeken en te gebruiken. Zo’n drukkerij werd gevonden in Nõmme, buiten Tallinn, Raudteegatan 10 – Georg Böläu Reljeef-ja Kivitrükikoda. Dit was de naam van de drukkerij. De druk van de eerste postzegel vond plaats in steendruk dat een drukplatensysteem is dat gebaseerd is op lithografie en als zodanig de voorloper is van de huidige offsetdruk. De eigenaar van de drukkerij, Georg Böläu (1873-1963) vervaardigde met de afdruk van Zero verschillende zogenoemde hulpsteendruk van tien mark. (zie afb. 2). Deze plaatste hij op een grotere kartonnen onderlaag en met behulp daarvan op de druksteen. Zo werd een steenplaat gevormd voor de druk van 4 x 100 of 2 x 50 + 4x100 postzegels.

Afb. 2

De 19^e november vaardigde Rikkand een schriftelijk bevel uit aan postbeambte Johann Kalkberg dat deze samen met Karl Sauks onmiddellijk naar Nõmme zou gaan om in de drukkerij van Bõlau de controle op de druk van de postzegels over te nemen. Men zou de postzegels als volgt gaan drukken: 2 kop. 300.000 st., 5 kop. 500.000 st. en 15 kop. 500.000 st. Men drukte eerst 5 kop.-zegels die daarmee de eerste werden in Estland. In de eerste druk 514.000. De druk vond plaats in de periode van 22 tot 28 november en op de vellen zaten 4 x 100 zegels. Deze zegels - Estland nr. 1 - kwamen zondag de 24ste november 1918 in de verkoop in Tallinn en omgeving voor iedereen.

Estland nummer 1 - Bloemenpatroon 5 kop. - werd gedrukt in vier verschillende drukken:

druk I
22-28 november 1918
Oplage 514.000 stuk.

Druk II
11-17 december 1918. Oplage 509.000 stuk.

druk III
5-6 maart 1919 . Oplage 304.500 stuk.

Druk IV
2-4 april 1919. Oplage 614.500 stuk.

Op deze manier zijn in totaal 1.942.000 5 kop. postzegels gedrukt. Men had zelfs de druk van 2

Brief van Tallinn-1 naar Tartu op 17 november 1918. Het porto van 15 kop. is kontant betaald. Het vroegst bekende zending vanuit Tallinn met de Estlandse Post

kop. zegels voorbereid. De hulpsteen met vijf zegels was in orde gemaakt. Verandering van het posttarief maakte dat de noodzaak ervan wegviel zodat ze nooit gedrukt werden.

Drukkleur

5 kop. Bloemenmotief-postzegel zijn gedrukt met een bijzondere (oud-roze) niet verzadigde steendrukkleur. Bij verschillende drukken kan de kleur in kleurtoon en verzadiging verschillen. De kleur is lichtgevoelig en chemisch te beïnvloeden. Daarom komen er wat kleurveranderingen voor. Zogenaamde irisdruk kan voorkomen.

Papier

Papier is afkomstig uit Finland. Van origine is het papier wit en glad, maar door het aanbrengen van de gomlaag geelachtig. De dikte varieert tussen 0,05 en 0,07 mm. Bij verschillende drukken is de drukte toch tamelijk gelijk. Watermerk komt voor in de vorm van lijnen.

Gomming

Het gom is geelachtig, halfmat, dun en tamelijk gelijk.

Perforatie

Bij Estland 1 komen wat we noemen postbeambtenperforeringen voor. Deze zijn bekend van de volgende postkantoren: Juuru, Keila, Keina, Narva, Nuia, Nuustaka, Paide, Paldiski, Suure-Jaani, Tartu en Võhma. De serie met het bloemenmotief bestaat zoals bekend uit vier zegels.

Daarboven 5 kop. die hieronder zijn behandeld zijn ook gedrukt:

15 kop. Lichtblauw. Vijf drukken (30 november 1918-3 juni 1919). Totale oplage 3.599.500 st.

35 (penni) Grijsbruin. Drie drukken (18 januari- 2 mei 1919). Totale oplage 2.047.000 st.

70 (penni) Olijfgroen. Een druk (23-27 januari 1919). Oplage 503.000 st.

Georg Bõlau

geboren 4 mei 1873 in Tallinn, gestorven op 7 juni 1963 in Helsinki; leerde het vak in St.Petersburg en werkte bij J.W. Männik's drukkerij in Tallinn

tot 1907. Richtte hetzelfde jaar zijn steendrukkerij op in Nõmme, buiten Tallinn.

Georg Bõlau (1873-1963)

Zijn zoon, fil. Dr. E. Bolau, Hõganäs heeft zijn vaders herinnering uitgegeven in verband met de druk van de postzegel in 1918 en 1919. "Papier kon men uit Finland krijgen, maar met drukinkt had mijn vader grote moeilijkheden. Gedeeltelijk om aan inkt in grote te komen en ook om bij het mengen de juiste kleurtoon en verzadiging te krijgen. De drukkerij die in het huis van mijn vader was bij Rahumäe, was in de kelder. Omdat er oorlog was kwam er wel plundering voor. Mijn vader sliep in de drukkerij en had een pistool onder zijn kussen. De controle bij de druk was rigoreus. Alle papierresten werden door de controleurs van de post verbrand.

Toch zijn er druksels van hulpstenen bewaard, waarbij meerdere proeven terecht gekomen zijn in verzamelaarshanden. Wat in het archief van de drukkerij is - postzegels, proeven met meerdere - overhandigde Georg Bõlau op 1 juni 1940 aan het postmuseum van Estland. Deze gave bevatte onder andere een heel drukvel Estland nr. 1 (druk II).

Steendruk

of lithografie is een drukplatensysteem en voorloper van de huidige offsetdruk. De steen die men gebruikt voor de druk is schoon, fijnkorrelig en dichte kalksteen, die goed vlak geslepen kan worden. De druktechniek is gebaseerd op het principe dat water en vet zich niet mengen. Oppervlakten die bedrukt moeten worden, worden zo behandeld, dat ze water afstoten en daarmee de mogelijkheid geven voor de vethoudende drukinkt om zich vast te zetten op de steen. De steendrukmethode is al in gebruik vanaf 1700.

Ongeldig voor frankering

werd de bloemenmotief-zegel samen met 19 andere postzegels vanaf de 1^e juli 1926 (R.T. nr. 28-1926).

Er is over de bloemenmotief zegels veel geschreven in diverse talen. In het bijzonder moet de naam van Sigurd Roove vermeld worden, die een grote onderzoeker en kenner is van deze postzegel. Andere namen die het vermelden waard zijn, zijn: dr. jur. Werner Schönherr, Donald Mc.Donald, Emil Bruhl, Fred J. Melville, Hary Walli en Vambola Hurt.

Estland nr 1

de gesneden 5 kop.-zegel, werd uitgegeven op 24 november 1918 was daarmee de zegel die de komst van een nieuwe staat markeerde en daarmee Estland op de kaart van Europa plaatste.

*) Bernhard Mäns Drukkerij in Tallinn, Laigatan 5, was direct de oudste van Tallinn in 1633 opgeruicht als Gymnasiumdrukkerij. Vanaf 1796 tot 1903 behoorde de drukkerij aan. A.H. Lindfors en zijn nakomelingen. Samen met andere drukkerijen in 1923 verenigd tot AB Ühiselu Drukkerij.

Oorspr. Verschenen in "Filatelisten : Svensk Filatelistik Tidskrift" 1999 ; 10 (december). - p. 617-619

O.d.t. "Estland nr 1 : Frimärket som placerade Estland på Europas karta". ©vert. uit het Zweeds Fred Geers

BEDRUKTE RUSSISCHE POSTWAARDESTUKKEN, GEBRUIKT IN HET LATERE LETLAND

RUUD W. VAN WIJNEN

et gebruik van briefkaarten is ongetwijfeld over z'n hoogtepunt heen; telefoon en e-mail hebben haar functie als overbrenger van korte boodschappen overgenomen. Dat was anders. Na de introductie van de briefkaart in de vorm van een postwaardestuk (1869 Oostenrijk, 1872 Rusland) bleek het een gewild communicatiemiddel. Het verzenden ervan was goedkoper dan een brief en door de beperkte schrijfruimte moest de afzender het wel kort houden. Formele plichtplegingen, gebruikelijk in brieven, konden achterwege blijven.

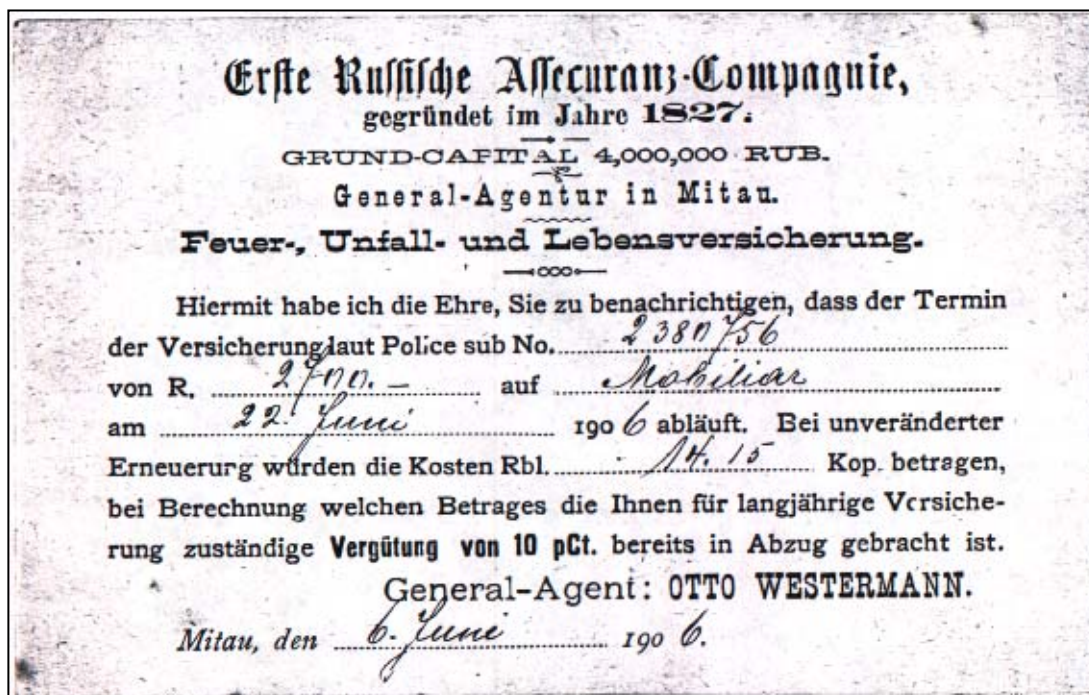
Het door de postale autoriteiten vermeende nadeel dat iedereen kon meelezen bleek voor de gebruikers niet aan de orde.

Ook voor handel en nijverheid, voor organisaties en maatschappijen, voor verenigingen en instellingen bleek de briefkaart een efficiënte mogelijkheid om contact te onderhouden met klanten en leden. Offertes konden worden gedaan en bestellingen geplaatst, uitnodigingen verzonden en informatie gevraagd.

Bij standaard teksten loonde het, op zijn minst de moeite, om officiële postwaardestukken te (laten) bedrukken. En dat gebeurde dan ook.

Door dit artikel wil ik wijzen op het bestaan van bedrukte Russische postwaardestukken en een eerste overzichtje presenteren. Er moeten er echter (veel) meer van bestaan, veronderstel ik. Ze liggen niet voor het oprapen, maar zitten verscholen tussen al die andere Russische briefkaarten zonder gedrukte teksten.

Hieronder een eerste voorbeeld (afb.1).

Afb. 1

Overzicht.

	Bedrukt door:	In:	Taal	Jaar gedr.- gesch.	V - A	Betreft:	Mi.
1	Erste Russische Assecuranz Compagnie. General-Agentur in Mitau	Mitau	Duits	190. – 1906	- A	Aflopen en verlengen inboedelverzekering	
2	A. Krigsman Verenigde kurkenfabriek	Riga	Russ.		V - A	Berichtgeving handelsreiziger	
3a	Kurland. Oekonomische Gesellschaft	Mitau	Duits	1911 – 18 april	V - A	Opgave te verwachten oogst	23 A
3b	Kurland. Oekonomische Gesellschaft	Mitau	Duits	1911 19 mei	V - A	Opgave te verwachten oogst	23 A
3c	Kurland. Oekonomische Gesellschaft das Secretariat der Section fur Pferdezzucht	Mitau	Duits	1903	V - A	Opgave eventueel te verkopen paarden	
4a	N. Kymmel, Buchhandlung, Antiquariat und Buchbinderei.	Riga	Duits	- 1899	- A	Briefkaarthoofd, links tevens telefoonnr. vermeld.	
4b	N. Kymmel, tekst id.	Riga	Duits	- 1903	- A	Zonder telefoonnr.	
5	Rigaer Commerzbank Libauer Filiale.	Libau	Duits	- 1890	- A	Ontvangstbevestiging geldwissel.	
6	Widsemes Muischneeku Kreditbeedriba	Riga	Lets/ Russ.	1914 2 jan.	V - A	Halfjaarlijkse betalingsherinnering	

Toelichting op het overzicht.

Nummering van de mij bekende kaarten, gebaseerd op de alfabetische volgorde in kolom 2.

Plaatsnamen vermeld zoals op de kaarten.

Kolom 4, volgnr. 6: Lets op achterzijde, adressering op voorzijde in het Russisch.

Kolom 5. Eerstgenoemde datum gedrukt aanwezig, tweede datum geschreven of gestempeld.

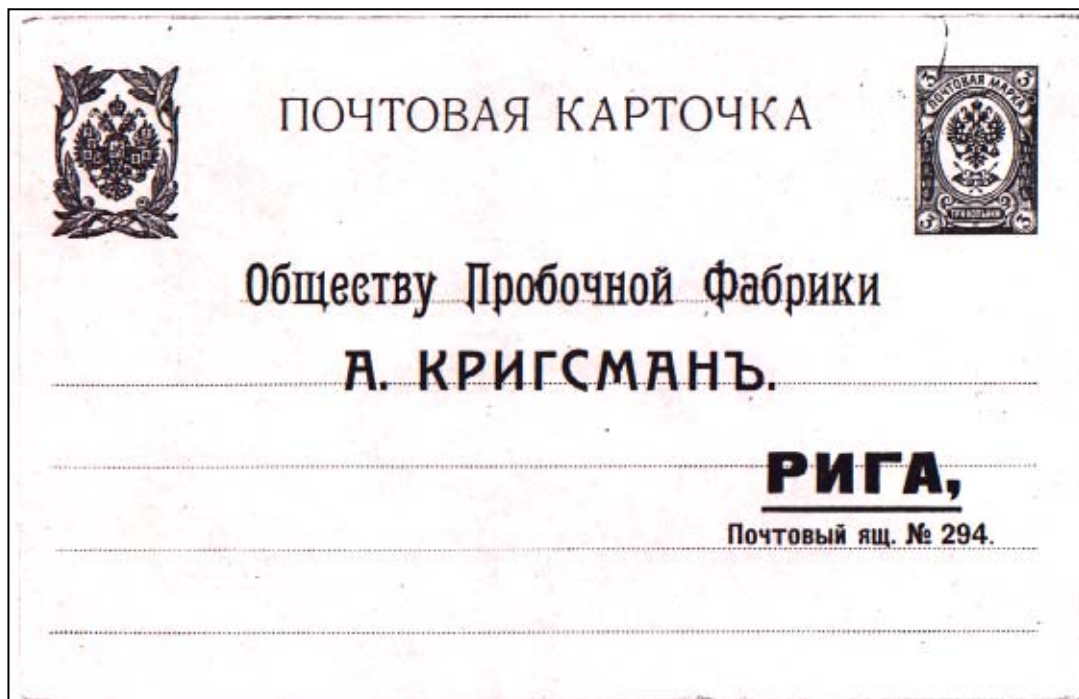
Kolom 6. V = voorzijde/adreszijde, A = achterzijde.

Kolom 8. Nummers volgens de Michel catalogus Oost-Europa – poststukken.

De nummering van de volgende afbeeldingen komt overeen met die zoals in het overzicht hierboven.

P.S.

Zoals u ziet zijn de Michelnummers in kolom 8 niet ingevuld. De catalogus is nl. niet meer leverbaar. Wie kan mij helpen aan een kopie van het deel Rusland? Graag even contact opnemen met Ruud van Wijnen, tel: 026-3513484 of e-mail: vanwijnenhoogeveen@compuserve.com

Аф. 2 V

Общество Пробочной Фабрики
А. КРИГСМАНЪ въ Ригѣ.

№

Число

Нахожусь

Гостинница

Сегодняшніе заказы

Уѣзжаю

Въ

Гостинница

Адресъ для писемъ

Подпись

Аф. 2 А

Afb.3a+b

P 23 A

Kreis Tuckum Gut Zirahlen

Erzucht im M. Jan. 1. Am 18. April 1911 zu beantworten und abzusenden:

	Natürliche Wiesen	Kultivierte Wiesen	Kleefelder	Roggen	Weizen
Guts- Wirtschaft.	3	-	3 1/2	4	3 1/2
Bauer-					

Bitte die nach dem augenblicklichen Stande zu erwartende Ernte durch eine der nachstehenden Nummern in die Tabelle einzutragen. Die Nummern bedeuten: 5 bestmögliche, 4 1/2 ausgezeichnete, 4 sehr gute, 3 1/2 gute Mittel-, 3 Mittel-, 2 1/2 schwache Mittel-, 2 schwache, 1 1/2 sehr schwache, 1 Miss-Ernte.

Adresse: Zirahlen
im Becken

Unterschrift des Berichterstatters:
L. Baron Hahn

Afb. 3a

Kreis Tuckum Gut Starhof 1

II. Am 19. Mai 1911 zu beantworten und abzusenden:

Wirtschaft.	Natur- liche Wiesen	Kulti- vierte Wiesen	Klee- felder	Rog- gen	Weizen	Hafer	Gerste	Leguminosen			
								Erbsen	Wicken	Pein- sch- ken	Ander- weizenam.
Guts- Bauer-	2.	3.	3.	1 1/2 - 3 1/2	3.	3	3	3 1/2	3	-	-

Bitte die nach dem augenblicklichen Stande zu erwartende Ernte durch eine der nachstehenden Nummern in die Tabelle einzutragen. Die Nummern bedeuten: 5 bestmögliche, 4 1/2 ausgezeichnete, 4 sehr gute, 3 1/2 gute Mittel-, 3 Mittel-, 2 1/2 schwache Mittel-, 2 schwache, 1 1/2 sehr schwache, 1 Miss-Ernte.

Adresse: Starhof
per Hlt-stutz

Unterschrift des Berichterstatters:
Eugen Baum Franch

Afb. 3b

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО
ДЛЯ ОТВЕТА.

Ан

das Secretariat der Section für Pferde-
zucht
der Kurländischen Oeconomischen Gesellschaft.

Mitau,
Alexander-Prosp. 2, Quart. 18.

На этой открытке пишется только адрес.

Afb. 3c V

Kreis: Idaringen Gut: Ides Romen

1) Der Besitzer — Arrendator — betreibt Pferdezucht — keine Pferdezucht (das Betreffende zu unterstreichen)?

2) Wieviel Zuchtstuten besitzt der Besitzer — Arrendator, aus denen durch Paarung mit Hengsten engl. Blutes oder (für Artillerie-Remonten) anderen Blutes-Fohlen erzogen werden, die eventuell zu Cavallerie- oder Artillerie-Remonten geeignet wären? _____

3) Wieviel Wallache und Stuten mit englischem Blute über 2 Arschin 1 1/2 Wersch. hoch, 3—6 Jahr alt und fehlerlos sind 1904 bei convenirenden Preisen event. als Cavallerie-Remonten verkäuflich? _____

4) Wieviel Wallache und Stuten engl. oder anderen Blutes 2 Arschin 1 Wersch. — 2 Arschin 3 Wersch. hoch, 3—6 Jahr alt und fehlerlos als Artillerie-Remonten? _____

NB. Diese muss ein kräftiges, zum Zuge geeignetes Pferd von 2 Arschin 1 Wersch. — 2 Arschin 3 Wersch., mit guten Gängen sein.

d. 8 Decemb 1903 Unterschrift: N. Kymmell

Vorstehende Angaben verpflichten nicht zur Stellung von Remonten.

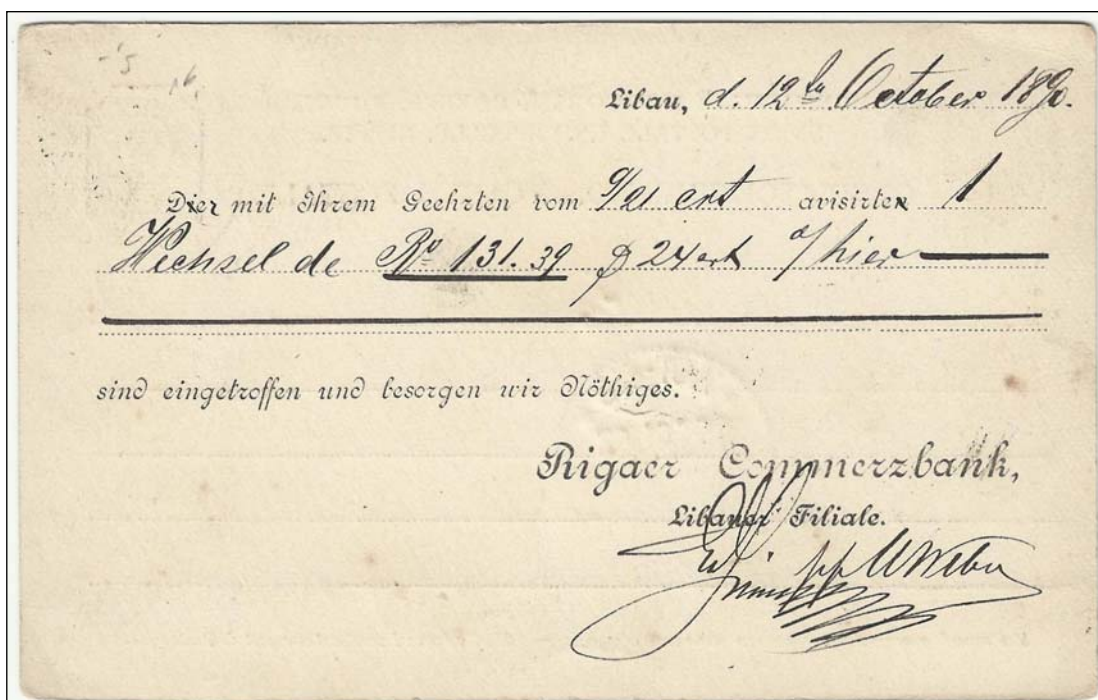
Afb. 3c A

Afb. 4a

Afb. 4b

Afb. 5

Widemes Auischneeku
Kreditbeedriba.
Wirsdirekziija.

**Otrā pusē minētās mahjas
ihpašhneekam.**

R i g ā,
2. janvārī 1914. g.
Nē 1.

Pehz generalšapulzes nolehmuma no 13. dezembra
1912. g. Jums buhs par Juhju mahjas kihu-sihmju
paradu jamakšā rentes, masinaschanas nauda un pahr-
waldischanas isdemumi it pufgada, sahlot ar maksaschani par **aprila**
terminu 1914. g.

70 rubl. *20* kap.

5 kap. par štampelmarku uš kwihtes Jums ihpašchi nebuhs jamakšā,
jo to Kreditbeedriba pate maksās.

Rahts: Baron Wolff.
Wirsrendants: Baron G. Saks.

W. J. Gölzer, Riga.

Afb. 6 A

DE VAL VAN VILNIUS IN SEPTEMBER 1915

VYTAUTAS DONIELA

a de rampzalige nederlaag van het Russische leger in Oost-Pruisen in de herfst van 1914 bleef de frontlijn enkele maanden onbestendig. Maar vroeg in 1915 had het Duitse leger vaste voet gekregen in het westelijke deel van Suvalkija (Litouws gebied ten westen van de Nemunas).

Op 27 april 1915 begon een nieuw Duits offensief, toen het Lauensteinkorps Žemaitija (Samogitië) en Koerland in Letland bezette. Na een onderbreking bezetten de Duitsers tegen het einde van de zomer tevens het grootste deel van Aukštaitija (ruwweg het noordoostelijke deel van Litouwen), met inbegrip van Panevėžys (Ponewesch, 29 juli) en Rokiškis (Rakischki). Van meer belang voor de Duitsers was de beoogde verovering van het fort van Kaunas (Kowno), dat de Russen beschouwden als hun strategische basis in het Baltische gebied. Na methodische voorbereidingen en het gebruik van de zwaarste 42-cm houwitseren werden vele van de forten en de stad Kaunas op 17 augustus ingenomen. De resterende forten vielen de dag daarop. (Voor de val van Kaunas in 1915: zie het Litouwse artikel van de auteur in "Paštas ir filatelija Lietuvoje", nr 31, pp. 38-46).

De verovering van het fort van Kaunas stelde het Duitse Opperbevel (Grosses Hauptquartier) in staat plannen te maken voor een verder oprukken naar Vilnius en Minsk. Op zo'n grote schaal zou een dergelijke beweging de Russische hoofdmacht in Polen, waar op dat ogenblik hevig slag werd geleverd, met omsingeling bedreigen. De verovering van Vilnius werd een strategisch doel en werd toevertrouwd aan de Duitse Opperbevelhebber Oost (Oberbefehlshaber Ost). Deze post werd bezet door veldmaarschalk Von Hindenburg, die zijn hoofdkwartier in Kaunas had.

In en rondom Vilnius hadden de Russen een sterk leger samengetrokken, aanzienlijk talrijker als de verslagen verdedigers van het fort van Kaunas. Bovendien werden nieuwe Russische divisies aangevoerd om de verwachte aanval te weerstaan. Overeenkomstig hiermede moesten de Duitse aanvallers ook met aanvullende troepen versterkt worden, totdat uiteindelijk de Duitse troepenmacht bestond uit vier legerkorpsen. Deze waren: het I^e, IIIe Reserve, XXIe en XXXXe Reservekorps, en vormde

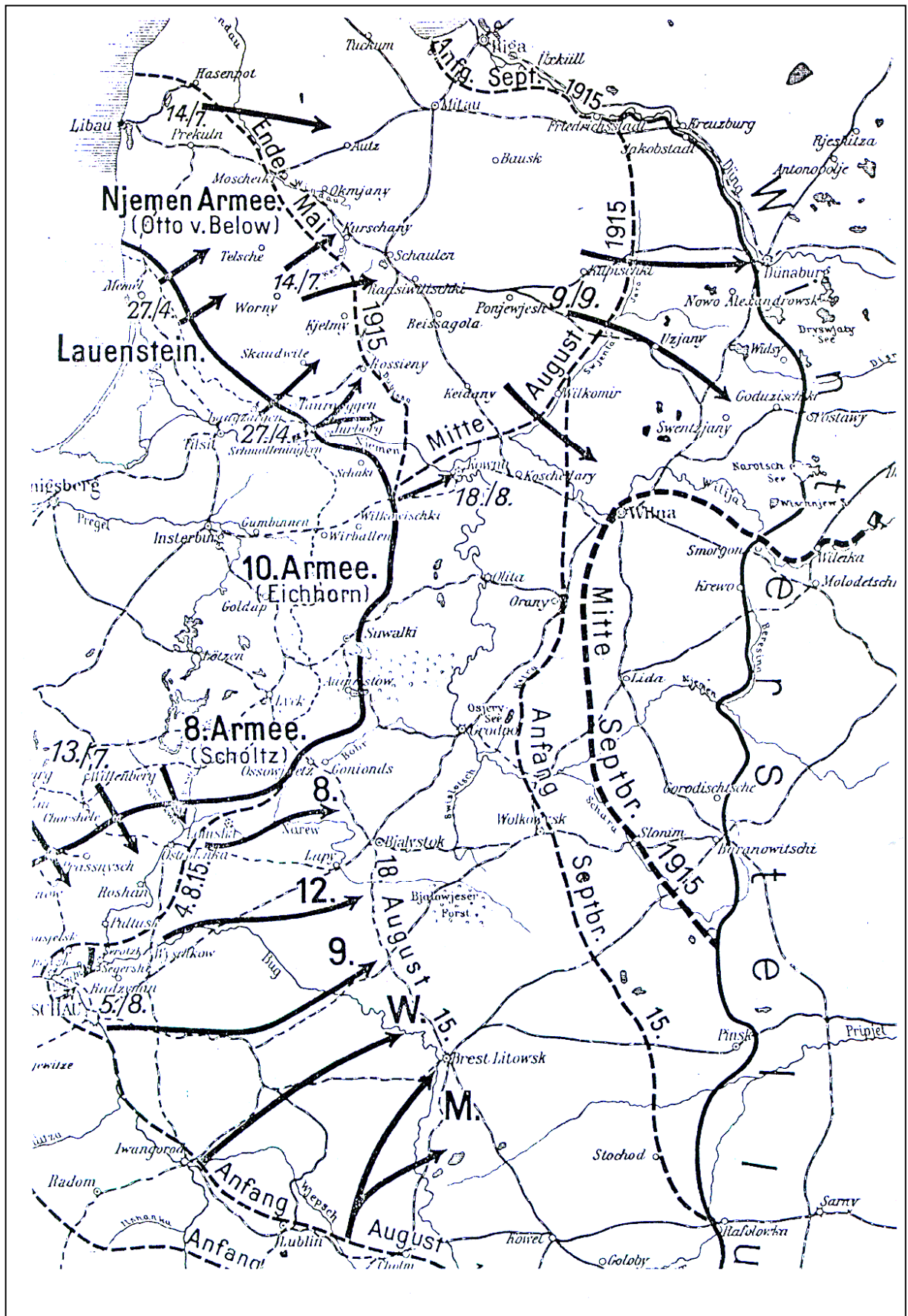
het Duitse Tiende Leger, waarvan generaal Hermann von Eichhorn de bevelhebber was.

Door een merkwaardig toeval was de Russische legermacht die Vilnius verdedigde ook het Tiende Leger.

De Duitsers vielen Vilnius over een breed front aan, met het oogmerk van een wijde omsingeling van de Russische troepen in en rondom Vilnius in de verwachting dat de beslissende veldslag op de noordflank, d.i. ten noorden van Vilnius, zou plaatsvinden. Inderdaad was dit het uiteindelijke resultaat, daar de doorbraak en omsingeling werd bewerkstelligd door Duitse cavaleriedivisies, die de Duitse Legerleiding voortdurend op de linkerflank bleef samentrekken zodra men zich van de mogelijkheid tot succes bewust werd.

Het XXXXe Reservekorps, aangevoerd door generaal Litzmann, rukte op langs de centrale as, in rechte lijn richting Vilnius vanuit het reeds veroverde fort van Kaunas. Aan dit korps en zijn bevelhebber werd de hoofdtaak van de inname van het fort toevertrouwd. Nadat de opmars werd hervat nauwelijks enkele dagen na de inname van Kaunas stiet het XXXXe Reservekorps weldra op een sterke Russische troepenconcentratie bij Kaišiadorys (Koschedary) en maakte een groot aantal gevangenen. Het werd echter later tegengehouden te midden van de meren van Trakai (Troki) waarheen de Russische Legerleiding aanzienlijke versterkingen had gestuurd.

Meer naar het zuiden, langs de as van Alytus (Olita), werd een flankerende beweging toevertrouwd aan het XXIe Reservekorps dat als hoofddoel had door de Russische fortificaties langs de Nemunas (Niemen) heen te breken. Het XXIe Reservekorps slaagde erin de rivier bij Prienai (Preny) over te steken, nam Alytus (Olita) in op 26 augustus en zette zijn opmars voort in de richting van Vilnius.

Op de uiterste zuidflank hielden de Duitsers halt bij Augustavas (Augustowo).

Om Vilnius in te nemen was het echter noodzakelijk om Gardinas (Grodno) in te nemen. Deze taak werd toebedeeld aan het IIIe Reservekorps dat de stad en het fort van Grodno op 3 en 4 september innam. Dit korps werd naderhand overgeplaatst naar Varėna (Orany).

De opmars naar Vilnius was het succesvolst op de noordflank, ten noorden van de Neris (Wilija). Utena (Uzjany) werd op 30 augustus ingenomen. Zoals voorzeggd zag de omsingeling van Vilnius er vanuit de posities van het I^e Korps hoopvol uit, in het bijzonder met behulp van cavaleriedivisies.

Begin september wijzigde het Duitse Tiende Leger zijn frontlijn. Het XXXXe Reservekorps dat tot dusver in rechte lijn naar Vilnius was opgerukt, werd naar het noordoosten gedirigeerd. Het XXIe Reservekorps werd van het gebied van Alytus (Olita) verplaatst naar het noorden van de Neris. Op de noordelijkste flank moesten samengebrachte cavaleriedivisies, die sneller waren als de infanterie, de speerpunt vormen voor de beslissende doorbraak en de voorwaarden scheppen voor de omsingeling van Vilnius vanuit het noordoosten en zelfs vanuit het oosten.

De 9^e Cavaleriedivisie werd vanuit het noorden van Polen aangevoerd. Ter rechterzijde ervan begonnen de 3^e, 1^e en 4^e Cavaleriedivisies door middel van een reeks snelle bewegingen Vilnius in een wijde en diepliggende boog te omsingelen.

Als onderdeel van de omsingelingsstrategie werden ver naar het oosten enige cavalerieaanvallen uitgevoerd om verwarring in de achterhoede van de vijand te scheppen. Eskadrons van de 3^e Cavaleriedivisie glipten door de vijandelijke linies en bliezen onderdelen van de spoorlijn tussen Molodechno en Minsk op, terwijl de 1^e en 4^e Cavaleriedivisies in het zuidoosten tot aan Vileika (Wilejka) en Smurgainys (Smorgon) doordrongen en de vitale spoorwegverbinding tussen Vilnius en Minsk afsneden.

Daar echter de Russische troepen in Vilnius met volledige omsingeling werden bedreigd gaf de Russische Legerleiding opdracht de Duitse speerpunten koste wat het kost met een tegenaanval te bestrijden. Omdat de Duitse infanterie te langzaam was om te volgen en steun te verlenen aan de stoutmoedige maar kwetsbare cavalerie moest deze laatste zich van Vileika (Wilejka) en Smurgainys (Smorgon) met zware verliezen terugtrekken.

Het Opperbevel van het Duitse Tiende Leger erkende dat een volledige omsingeling van Vilnius

niet langer mogelijk was. Daarom werd opdracht gegeven de hoofdaanval te laten inzetten door infanterie. De Russische Legerleiding van haar kant, dat zich van de voortdurende dreiging bewust was, gaf opdracht de stelling Vilnius op te geven. Aldus werd de stad Vilnius zonder slag of stoot ingenomen. Op 18 september bezetten Duitse troepen de stad door via de voorstad Žvėrynas en vanuit de richting van Trakai binnen te trekken. De eerste militaire commandant van de stad was graaf Pfeil die de 46^e Landwehrbrigade binnen de 14^e Landwehrdivisie leidde.

Vilnius werd een vitaal bestuurs- en verbindingencentrum van de Duitsers en voorzag het hoofdkwartier, tot de erop volgende Duitse opmars in Witrusland en Oekraïne, van een goed gelegen lokatie. De verovering van Vilnius werd gevolgd door een beëindiging van het Duitse offensief in dit gebied. Daar zich aan het westelijke front steeds heviger wordende uitputtingsslagen ontwikkelden, die op hun beurt nieuwe Duitse versterkingen vereisten, gaf de Duitse Legerleiding opdracht om aan het oostelijke front over te gaan tot het voeren van een stellingoorlog. Veel divisies uit het gebied van Vilnius werden verplaatst naar andere slagvelden, in het bijzonder het westelijke front. Naarmate de winter naderde trok het Duitse leger de frontlijn recht door gedeeltelijke terugtrekking vanuit onnodig blootgestelde gebieden ten oosten van Vilnius, en vestigde een permanent versterkte frontlijn (Dauerstellung). Deze permanente linie bleef vrijwel intact tot laat in 1917 toen het Duitse leger weer naar het oosten trok als gevolg van de mislukking van het vredesverdrag met de Russen.

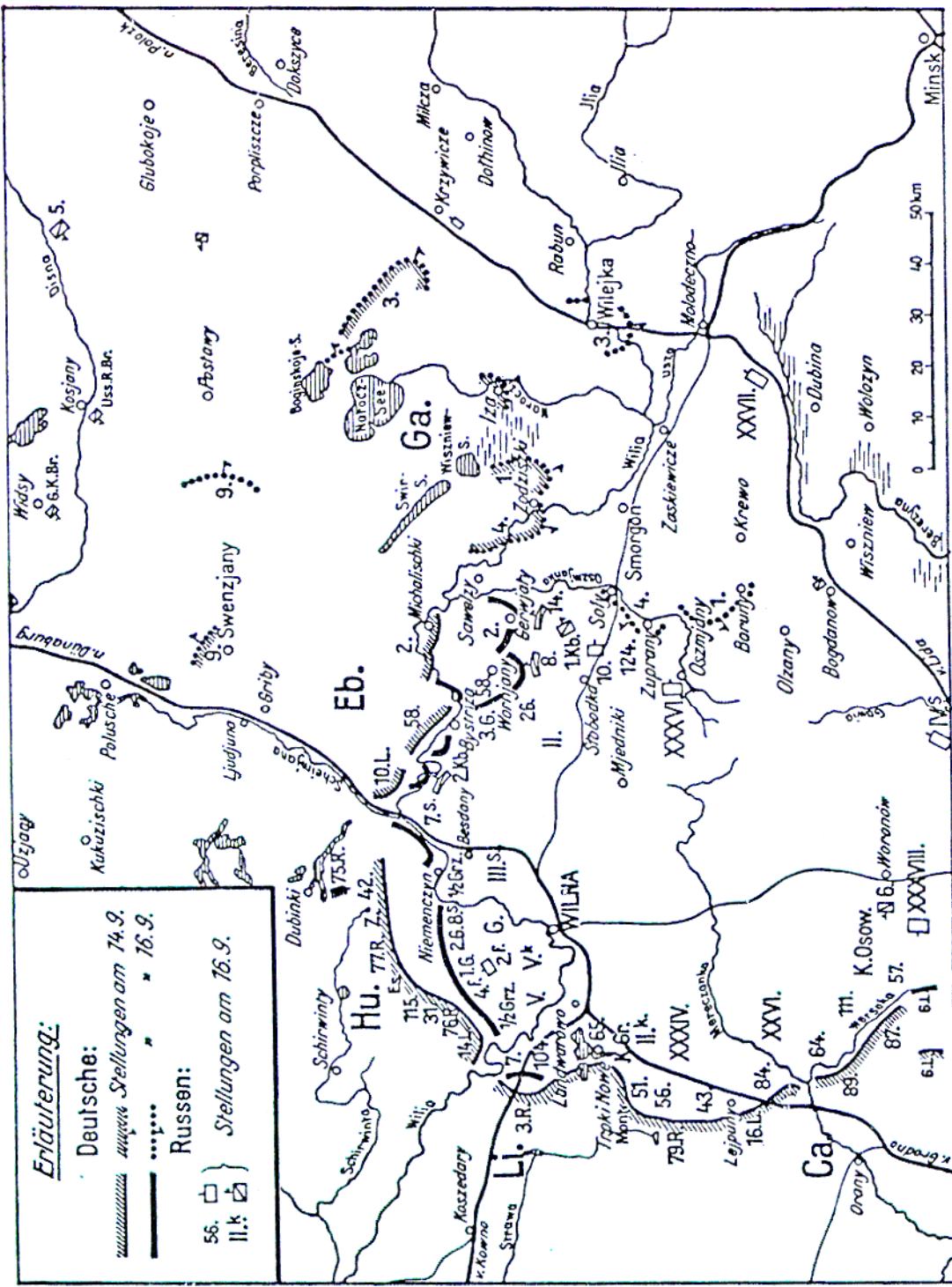
Zo geschiedde het dat de Duitse eenheid, namelijk de 46^e Landwehrbrigade, die als eerste Vilnius op 18 september 1915 binnentrok, ook de laatste Duitse eenheid was die zich als achterhoede via Vilnius terugtrok gedurende de laatste dagen van 1918. (zie hierover het Litouwse artikel van de auteur in het Litouwse filatelistische tijdschrift van Chicago "Lietuva", nr 224).

Een van de hier afgedrukte kaarten laat de stadia zien waarin het Duitse leger Litouwen in 1915 bezetten als ook de permanente frontlijn die aan het einde van 1915 werd ingesteld. De tweede schets toont de positie van de Duitse divisies tijdens de slag om Vilnius.

Die Schlacht bei Wilna.

Die 10. Armee vom 14. bis 16. September 1915.

Skizze 29.

Zu: Der Weltkrieg 1914—1918. Achter Band.

Hierna volgt een lijst van de Duitse legers, korpsen en divisies die deelnamen aan de slag om Vilnius. (Afbeeldingen tonen de bijbehorende Feldpost-stempels):

Legerkorpsen:

- Het I^e Legerkorps (bevelhebber generaal Eben) werd vanuit Polen aangevoerd, bond de strijd aan op 30 augustus en viel Vilnius in de flank aan vanuit het noorden.
- Het IIIe Reservekorps (bevelhebber generaal Carlowitz) werd na de verovering van Grodno naar het gebied van Varėna (Orany) verplaatst ter vervanging van het XXIe Legerkorps dat naar het noorden van de Neris (Wilija) gedirigeerd was.
- Het XXIe Legerkorps (bevelhebber generaal Von Hutier) aanvankelijk in het gebied van Alytus (Olita), stak bij Prienai (Preny) de Nemunas over, werd vervolgens ten noorden van de Neris (Wilija) herplaatst.
- Het XXXXe Reservekorps (bevelhebber generaal Litzmann) aanvankelijk in rechte lijn naar Vilnius, keerde vervolgens naar het oosten.

Cavaleriedivisies:

- De 1^e Cavaleriedivisie die al oprukkende in een boog vanuit het gebied van Kaunas tot Ašmena (Oschmiany) ten oosten van Vilnius doordrong, waarbij de spoorlijn Vilnius – Molodechno werd afgesneden.
- De 3^e Cavaleriedivisie die al oprukkende ver naar het oosten doordrong en de spoorlijn van Molodechno – Polotsk opblies.
- De 4^e Cavaleriedivisie die Vilnius vanuit het noorden omsingelde, drong naar het zuiden door tot aan Salos (Soly), waarbij de spoorlijn Vilnius – Molodechno werd afgesneden.
- De 9^e Cavaleriedivisie, aangevoerd vanuit Polen, onderhield contact tussen het Tiende Leger en het Njemenleger in het gebied van Švenčionys (Swenziany).
- De Beierse Cavaleriedivisie – grotendeels dezelfde taken als de 9^e Cavaleriedivisie.

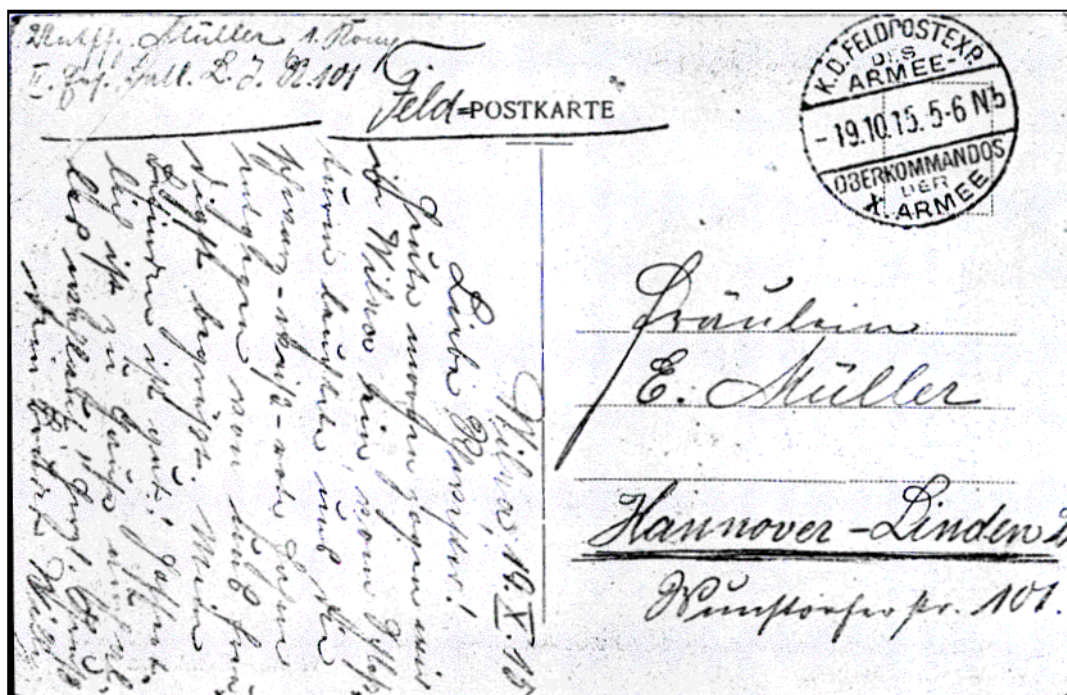
Infanteriedivisies:

- De 2^e Infanteriedivisie werd vanuit Polen aangevoerd, actief ten noorden van Vilnius na 30 augustus.

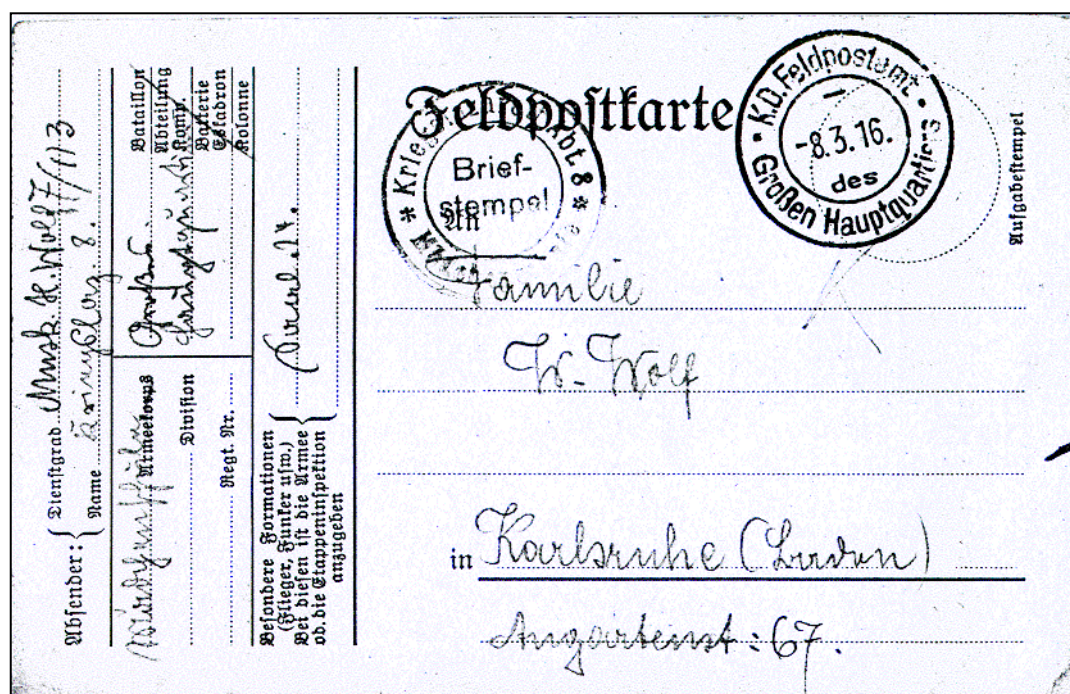
- De 3^e Reservedivisie nam deel aan de slag om Kaunas, rukte vervolgens op naar Kaišiadorys (Koschedary).
- De 4^e Garde Infanteriedivisie had hoofdzakelijk reservetaken, werd weldra overgeplaatst naar het westelijke front.
- De 10^e Landwehrdivisie (tweederangs reservetroepen) werd vanuit Polen aangevoerd, actief ten noorden van Vilnius na 30 augustus.
- De 14^e Landwehrdivisie, aangevoerd vanuit Polen, rukte na 30 augustus op langs de Neris en was de eerste die Vilnius binnentrok.
- De 16^e Landwehrdivisie, voorheen de Landwehrdivisie Königsberg, actief tussen Trakai (Troki) en Varėna (Orany).
- De 31^e Infanteriedivisie stak bij Prienai (Preny) de Nemunas over, rukte later ten noorden van Vilnius op.
- De 42^e Infanteriedivisie nam deel aan de verovering van het fort van Kaunas, naderhand actief ten noorden van Vilnius.
- De 58^e Infanteriedivisie werd vanuit Polen aangevoerd, na 30 augustus actief ten noorden van Vilnius.
- De 75^e Reservedivisie nam deel aan de verovering van het fort van Grodno, voerde naderhand reservetaken uit ten noorden van Vilnius.
- De 76^e Reservedivisie nam deel aan de slag om Kaunas, rukte op langs de Neris.
- De 77^e Reservedivisie nam deel aan de slag om Kaunas, rukte op vanaf Širvintos (Schirwinty).
- De 79^e Reservedivisie nam deel aan de slag om Kaunas, actief ten zuiden van Trakai (Troki).
- De 87^e Infanteriedivisie werd vanuit Polen aangevoerd (veldslagen om het bezit van het fort van Novogeorgievsk), actief ten oosten van Varėna (Orany).
- De 89^e Infanteriedivisie werd vanuit Novogeorgievsk aangevoerd, actief ten oosten van Varėna (Orany).
- De 115^e Infanteriedivisie nam deel aan de slag om Kaunas, rukte naderhand op langs de noordoever van de Neris.

Uit het Litouwse tijdschrift: Pažtas ir Filatelija Lietuvoje 1999; 43. - p.79-90,
Oorspr. Titel: "Vilniaus kritimas 1915 metais"

(vertaler: Joop van Heeswijk).

Kaart met stempel van het 10^e Leger, 19 oktober 1915, sinds 28 september reeds in Vilnius.

Kaart met stempel van het Duitse Opperbevel.

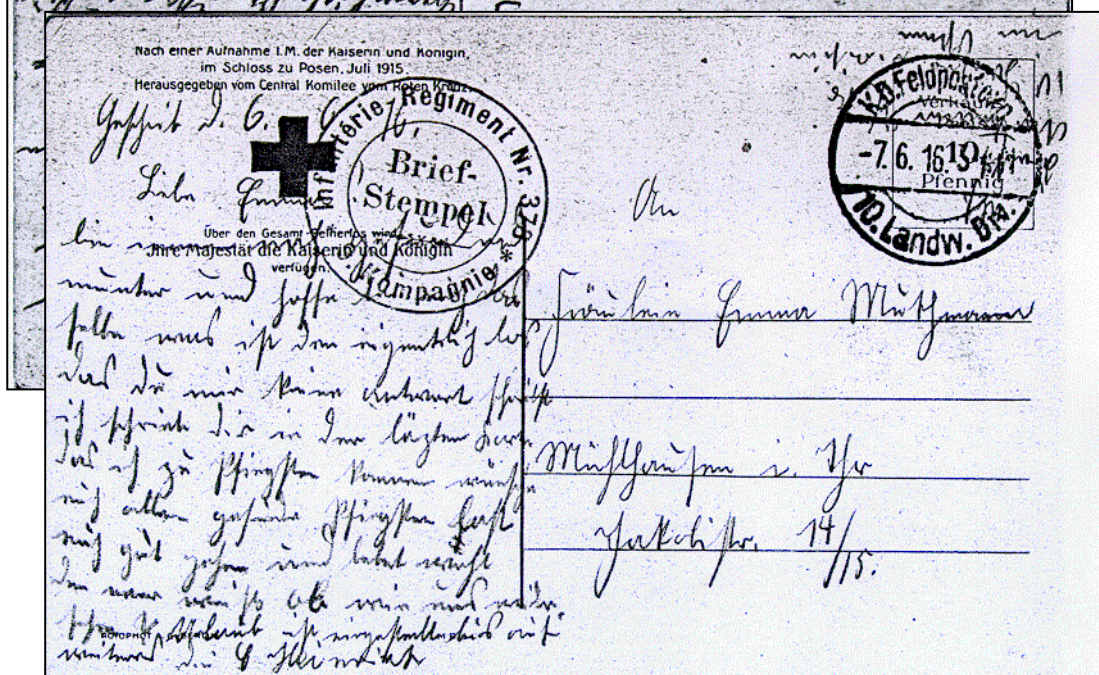
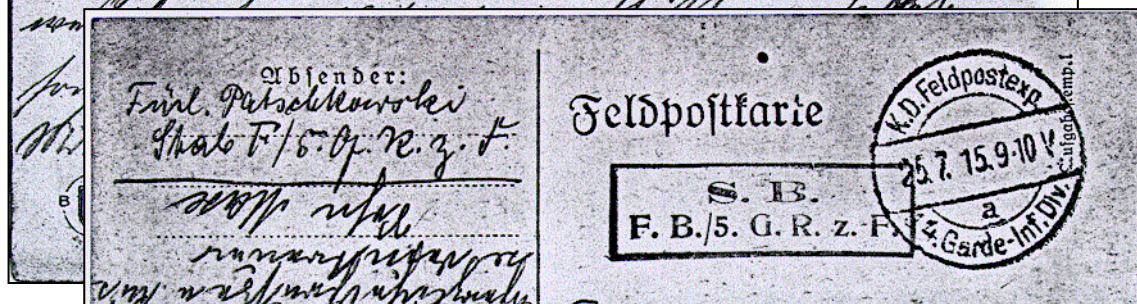
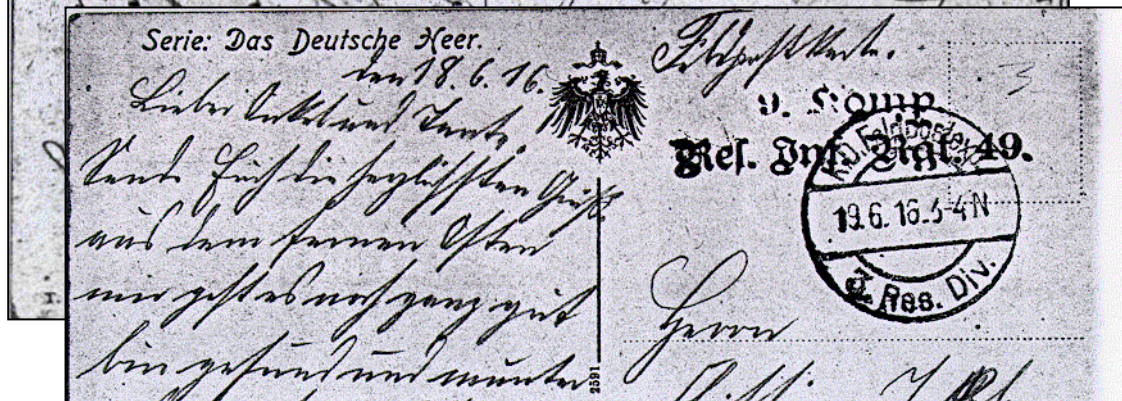
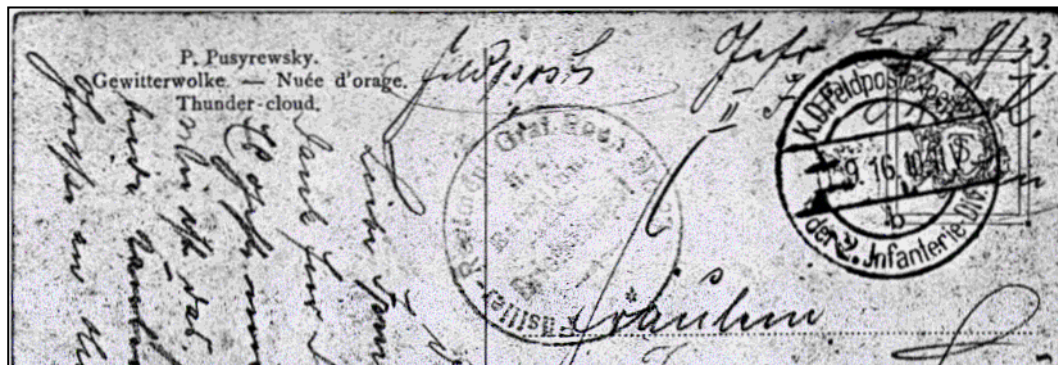
VELDPOSTSTEMPELS VAN DE LEGERKORPSEN

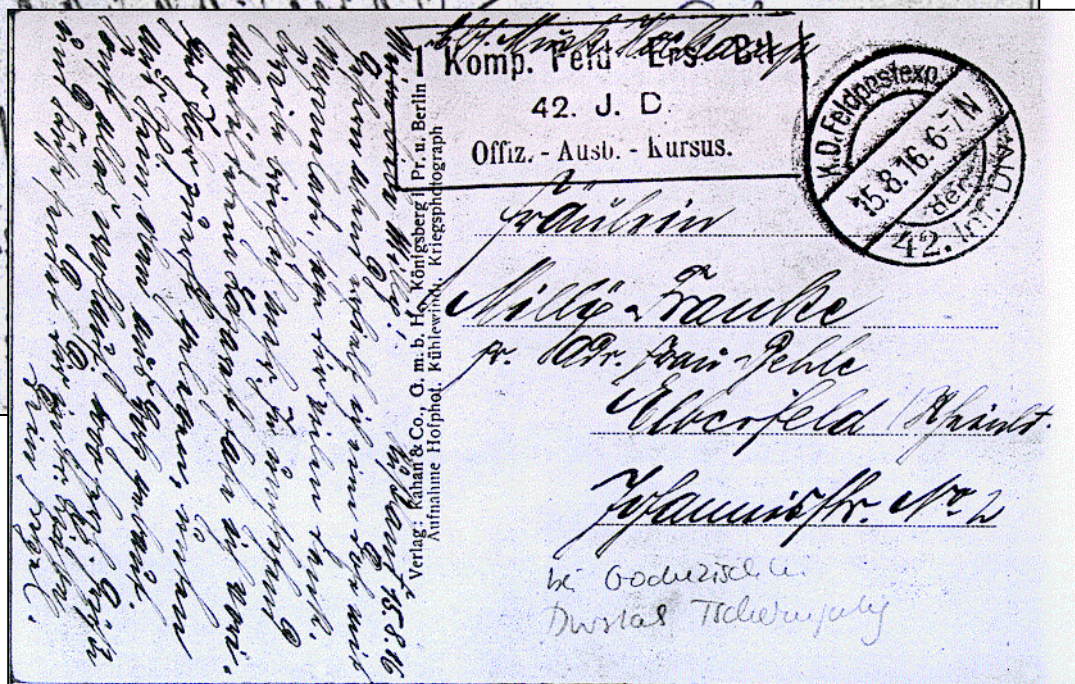
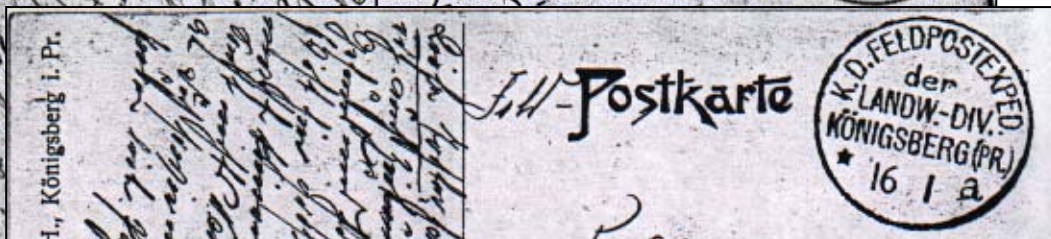
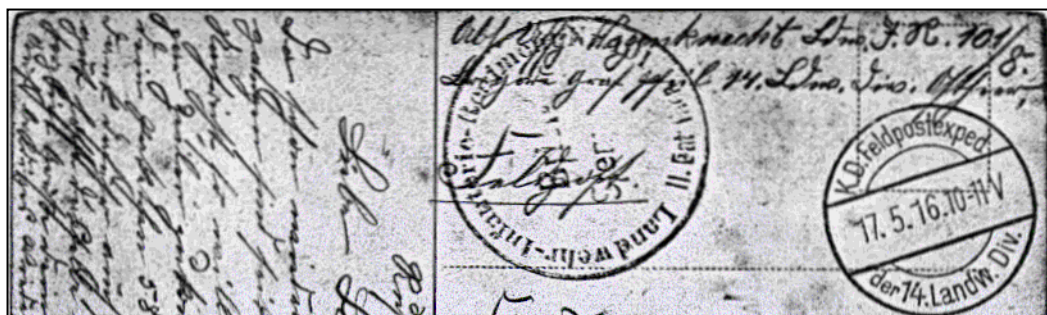

VELDPOSTSTEMPELS VAN DE CAVALERIEDIVISIES

VELDPOSTSTEMPELS VAN DE INFANTERIEDIVISIES

ONTVANGEN, GELEZEN EN TE LEZEN

RUUD W. VAN WIJNEN

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopierkosten opvragen bij de secretaris.

The British Journal of Russian Philately, no. 83, augustus 1999.

Ook dit maal een prima verzorgde uitgave, met nieuwe plannen voor de toekomst. De inhoudelijke kwaliteit van het blad en de continuïteit staan daarbij voorop.

M. Dobin uit St. Petersburg gaat in "Russian ship mail – the early 19th century" met name in op de scheepvaartverbindingen met postvervoer tussen St. Petersburg/Kroonstad en de Pruisische havensteden Lübeck en Stettin. De controle op de in- en uitgaande post was streng; douaniers en postinspecteurs waren er voor verantwoordelijk dat geen ongeregistreerde post per schip werd vervoerd. In 1830 stelde de Scheepvaart Maatschappij van Riga regelingen op voor postvervoer die, opvallend genoeg, ook van toepassing waren op de verbinding tussen Riga en Mitava (Jelgava). Het artikel noemt na 1850 ook verbindingen tussen St. Petersburg en o.a. Reval (Tallinn), Riga en Hapsal (Haapsalu).

In "The Finnish philatelist" verschenen in 1997 twee bijdragen van Harry Walli over Noord – Inkeri (Ingermanland), het gebied tussen St. Petersburg en Finland. De Baltische landen slaagden er in de nasleep van de Eerste Wereldoorlog in hun onafhankelijkheid te verwerven, de door Inkeri nagestreefde autonomie of aansluiting bij Finland kon niet worden gerealiseerd. De postverbindingen met Finland (en daarmee met de rest van de wereld) en het uitgeven van eigen postzegels waren van groot belang. Het laatste alleen al omdat de verkoop zorgde voor ca. 65% van de inkomsten. Zegels verschenen, maar het aantal postkantoren in het gebied bleef beperkt tot één, Kirjasalo. Ook nog niet in het dorp zelf, maar in een kantoorruimte op het station van Rauto aan de Finse kant van de grens.....

De in 1920 uitgegeven zegels worden uitgebreid beschreven.

De middenpagina's zijn, in fraaie kleurendruk, gewijd aan de Zemstvo post van het district Bogorodsk.

Verdere bijdragen: Politiezegels van St. Petersburg (1860-1915), Veranderingen in de porti voor het buitenland in 1922, Gehalveerde zegels (1915-1918), Stempels van Turkestan en uitgebreide recensies van andere filatelistische bladen. Ten slotte besteedt I.J.S (kennen we die niet?) aandacht aan het overlijden van onze landgenoot W.J. de Jongh.

Philatelia Baltica, no 108, november 1999. ***Blad van de Duitse Forschungsgemeinschaft Lettland.***

In het voorwoord een optimistische kijk (ook hier) op nieuwe en vernieuwde delen van het Letland-handboek, zo staat "Lettland im Generalpostkommissariat Ostland" voor 2001 gepland. Ziet er veel belovend uit !

De zegels van het Westelijke Leger uit 1919 blijven in de belangstelling staan en roepen immer vragen op: echt of niet echt ? Een artikel van de hand van prof. Dr. U.E. Klein gaat uitgebreid in op zegels én de historische achtergrond.

Wenden-specialist dr. med. J. Wedekin Eggers beschrijft de moedersteen en de plaatfouten van de Hirschheydt nadruk van Wenden Mi.Nr. 6. Illustratief zijn altijd berichtjes uit oude dagbladen, ditmaal o.a. over een lazaret in het postkantoor van Riga in oktober 1914.

Een toenemend aantal vervalsingen komt de laatste jaren op de markt om niet-wetende verzamelaars het geld uit de zak te kloppen. Gelukkig hebben vele vervalsers/prutsers niet al te veel kennis van zaken, maar het blijft oppassen geblazen. Een aantal voorbeelden wekt bijna de lachlust op.

Dat Heinz Lukaschewitz en Ruud van Wijnen iets te melden hebben over Letse aantekenstrookjes wist u al uit ons vorige blad.

The Post-Rider, nr. 45, november 1999.
Blad van The Canadian Society of Russian Philately.

Het artikel over de Letse Sovjetrepubliek 1940-1941, dat we in Het Baltische Gebied 35 publiceerden, vormt in zijn Canadese uitvoering het letterlijke en figuurlijke middelpunt, 28 pagina's lang. Ook Bessarabië werd in 1940 door de Sovjet Unie geannexeerd, maar daarmee houdt iedere vergelijking met de Baltische landen op. In de Post-Rider wordt een onderzoek gestart naar de postgeschiedenis van het gebied met de nadruk op de poststempels.

De keuze viel op Bessarabië omdat het – afgezien van acht maanden onder de provisorische regering en nauwelijks drie onder sovjetbewind – binnen het tsaristische Rusland een duidelijk afgebakend geheel vormde met een zeer diverse bevolking bestaande uit Bulgaren, Duitse kolonisten, zigeuners, Joden, Moldaviërs, Russen, Oekraïners en Gagauzlar (Turks sprekende christenen).

In 1918 ging Bessarabië deel uitmaken van Roemenië. Dr. Dan Greco beschrijft het begin van de Roemeense post in het gebied. Hij stelt vast dat Roemeense stempels relatief snel de Russische vervangen, zodat die laatste zelfs uit het begin van 1918 zeldzaam zijn.

Erling Berger beschrijft een aantal brieven van rond 1820 naar het Baltische gebied. Het port voor brieven naar steden ten noorden van Riga bestond uit drie delen: tot Polangen, van Polangen naar Riga en tenslotte het Russische binnenlandtarief. Een kort overzicht van de invoering van de ovale doplatit-stempeltjes vormt de inleiding bij een beschrijving van de in Moskou gebruikte exemplaren. In de Baltische gouvernementen zal het niet anders gegaan zijn.

In "Philatelic Shorts" reageren lezers op eerdere artikelen, regelmatig ook met afbeeldingen van nieuwe vondsten: een onbekend stempel uit de sovjetperiode 1940-1941 uit Estland nemen we hieronder over.

Maar ook nog "Ienacis" = ontvangen, in Valmiera 1944 en een Letse brief per diplomatieke post naar de Verenigde Staten.

Rossica, no. 133, oktober 1999.
The Journal of the Rossica Society of Russian Philately.

De olie van pot- en andere walvissen vormt het opmerkelijke uitgangspunt voor een artikel over de 19de eeuwse Amerikaanse walvisvaart in de noord-oostelijke wateren van Rusland rond de Bering Zee. Barre tochten die 2 of 3 jaar duurden, soms maanden vast in het pakij.

Schepelingen verstuurden hun brieven naar familie met de kapiteins van schepen die huiswaarts keerden. Een boeiend relaas, "Thar She Blows", van de hand van G. Adolph Ackermann.

In dit nummer meer artikelen over randgebieden van de filatelie: "Zegels van het hof van beroep in Khvalynsk" (eind 19de eeuw), "Belastingzegels van Sovjet Oekraïne" (1918-1922) en een vragen oproepende bijdrage over "Internationale Verzamelaars Verenigingen", zoals Globus. Ook uit de Baltische gebieden kennen we ansichtkaarten met de postzegels op de voorzijde die kaartenverzamelaars elkaar stuurden. Maar wat betekenen de aangegeven letters en namen als "Adele", "Bertha" of "Martha" ? (afbeelding hiernaast).

Diverse verzamelaars reageren op eerdere artikelen: "Russische veldpost in de Kaukasus", van A. Epstein, "Briefkaarten aan de Amerikaanse Hulp Organisatie" in het begin van de jaren '20 en "Meer Siberische Verrassingen".

Behalve postgeschiedenis ook aandacht voor zegels; de Noordpoolopdrukken van 1955-1956, de Interkosmosuitgave 1978-1987 en het productieproces van de serie Historische Oekraïense Kerken uit 1996.

Het valt me op dat in alle bladen van Rusland-verenigingen regelmatig aandacht wordt besteed aan Zemstvozegels en de postgeschiedenis van deze districtspost.

Ook in de districten genoten vele instanties, organisaties en personen portvrijdom. Zij dienden hun status aan te tonen met (dienst)stempels of op papier gedrukte vignetten. 200, vaak sierlijke, voorbeelden worden getoond..... ook een mooi verzamelgebied.

The Post-Rider, no. 46, juni 2000.

Blad van The Canadian Society of Russian Philately.

Dat Bessarabië een voorname plaats inneemt in dit nummer is geen verrassing. Het was in het vorige aangekondigd. Ruim 60 pagina's worden door Vladimir Babici gewijd aan de organisatie en het functioneren van de postdienst gedurende de eofilatelistische periode (1812-1857). Aandacht wordt besteed aan de geschiedenis van het gebied, de postroutes en de poststations. De overzicht van de bekende stempels gaat vooraf aan de groot

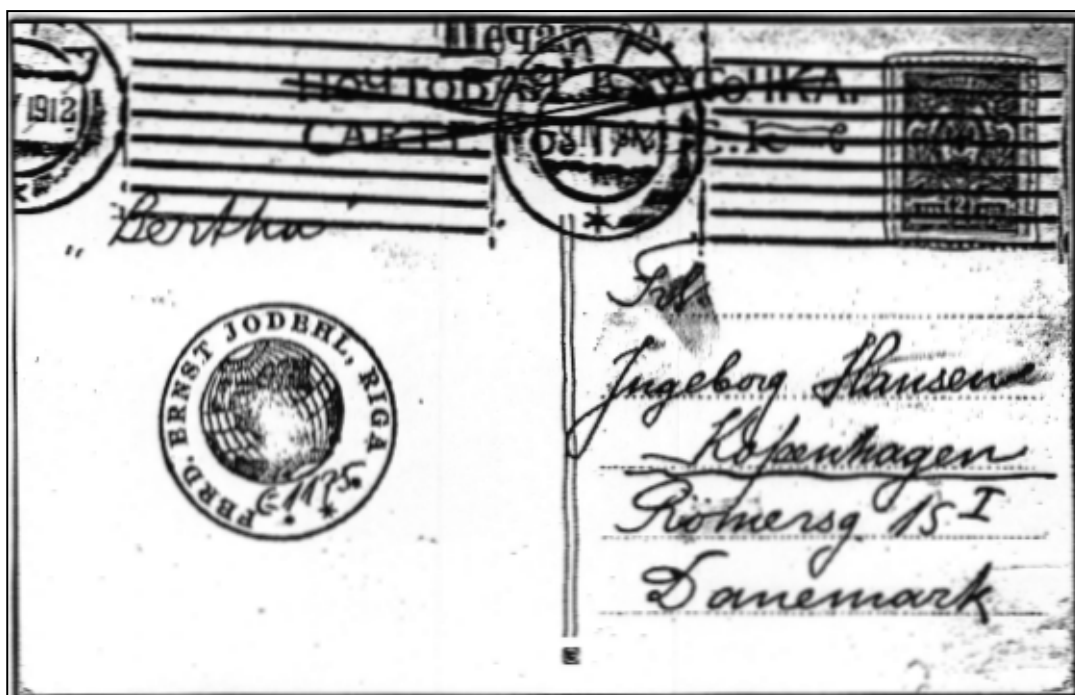
aantal brieven uit het nationale archief van Moldavië.

Naast dit prachtige artikel dreigt de rest van het blad te verbleken. Ten onrechte.

Meer Kossoy sluit met twee bijdragen aan bij het artikel over de strafport stempeltjes van Moskou in het vorige blad en rabbi L.L. Tann laat stempels van het Moskouse Noordstation zien.

Verder beschrijft Erling Berger brieven van Finland naar Duitsland via Zweden (1814-1848) en worden brieven van de derde uitgave van Armenië (nov. 1919) getoond.

Al met al weer een fraai nummer, maar we zijn niet anders gewend !

VAN ALLES WAT, MAAR ALLEMAAL MOOI (VINDEN WIJ)

ANDRÉ DE BRUIN EN RUUD VAN WIJNEN

der bovenstaande titel verzorgden de auteurs van dit artikel een lezing tijdens onze bijeenkomst in Geldermalsen op 8 april jl. Bij ontstentenis van de voorzitter deed André het woord. De poststukken die we toen toonden en nu beschrijven hebben we gekozen omdat ze ons op de een of andere manier aanspreken.

Een brief kan kenmerkend zijn voor een bepaalde periode. Een frankering onopvallend, maar zeer lastig te vinden. De bijzondere wijze waarop de brief in ons bezit kwam kan aanleiding zijn hem hier te tonen of het “stuk” kan volgens ons als een “snoepie” betiteld worden. Persoonlijke keuzen dus. We hopen dat we iets van onze fascinatie op u kunnen overbrengen.

De voordracht, deze keer alleen door André omdat Ruud die dag eieren verkocht, maar met materiaal van beiden, liet een bloemlezing zien van stukken die door hen waren geselecteerd op basis van het subjectieve criterium: “wat vinden we zelf mooie stukken uit onze verzameling”; waarbij mooi niet

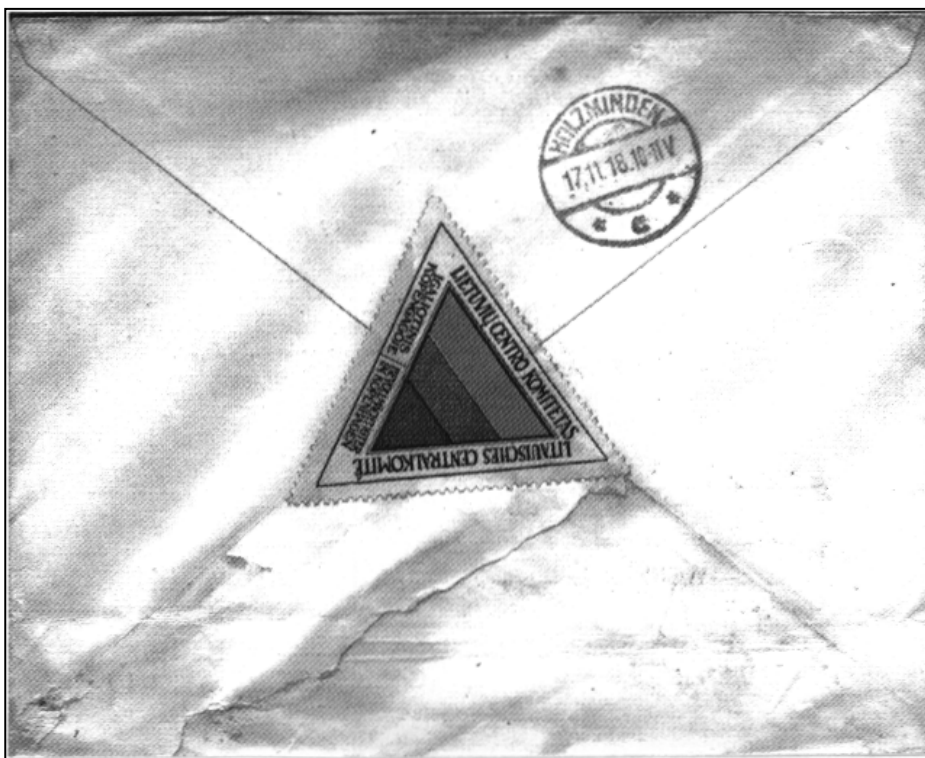
altijd duur hoeft te zijn. Een onderwerp eigenlijk dat door een ieder van ons, op basis van zijn eigen verzameling en van zijn eigen criteria had kunnen worden gekozen en uitgewerkt! Wie neemt de uitdaging aan? De opzet van de uitwerking bestaat uit: “plaatje-praatje”, dus eerst een afbeelding met daaraan volgend een uitleg waarom (volgens schrijvers) één en ander interessant is. Ruwweg neemt Ruud Letland voor zijn rekening en André zal zich in het algemeen beperken tot Estland en Litouwen. De volgorde is min of meer willekeurig, waarbij een beperkt aantal stukken is toegevoegd in relatie tot het aantal dat ter vergadering werd vertoond.

LITOUWEN

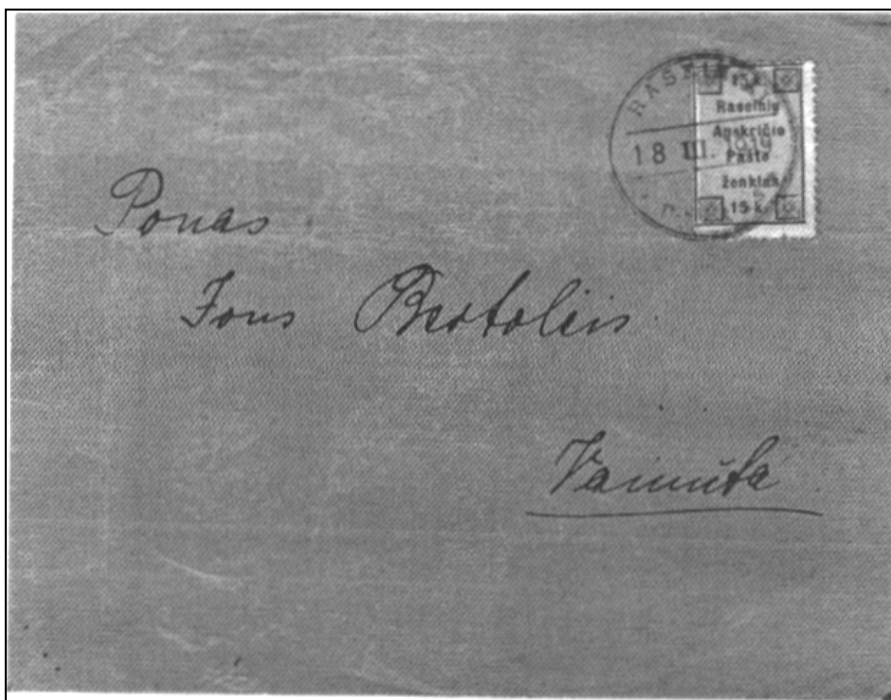
Afb. 1a (75% ware grootte)

Voorzijde van een aangetekende dienstbrief, verstuurd van Kopenhagen (waar onder meer het Internationale Rode Kruis een bureau had) naar het (krijgs)gevangenenkamp te Holzminden (Duitsland) (WO I). De brief is verzonden door de gevolmachtigde van het Litouwse Centrale Comité. Het is bij mijn weten de eerste keer dat een officiële instantie optreedt namens Litouwen, dat toen (14-11-18) nog maar net (11-11-18) haar eerste regering had gevormd onder Prof. Augustinas Voldemaras.

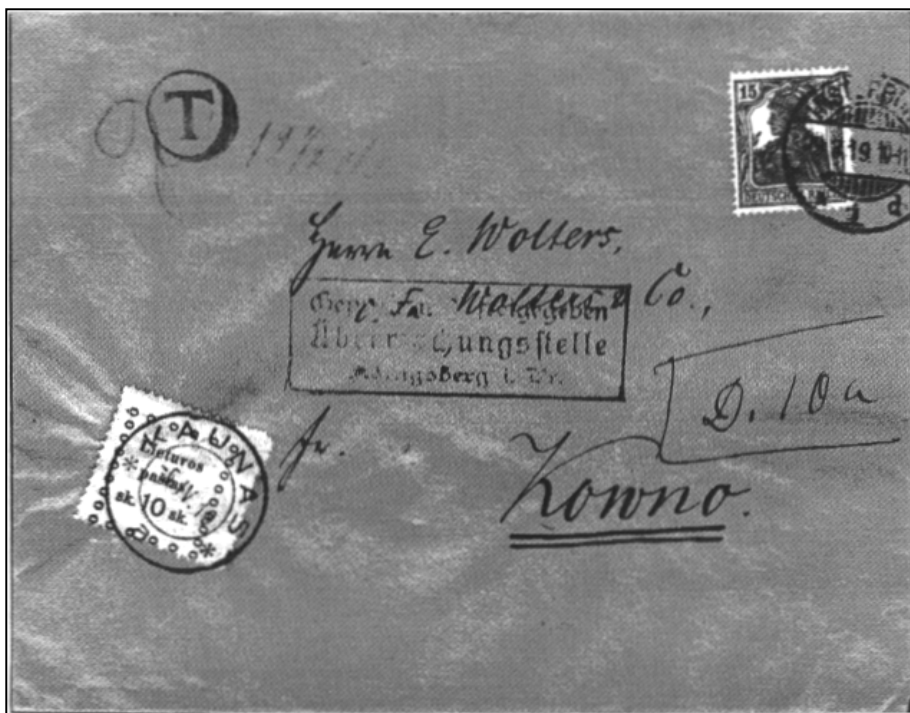
Afb. 1b (75% ware grootte)

Achterzijde van deze brief waarbij direct het driehoekig sluitzegel in de kleuren van de Litouwse vlag opvalt. Ook op deze zijde het aankomststempel van Holzminden 17-11-18.

Afb. 2 (75% ware grootte)

We kennen allen het zogenaamde “Raseiniai” zegel, dat als nooduitgifte door het gelijknamige district werd uitgegeven in een oplage van 36.624 stuks. De uitgifte werd noodzakelijk?? door een tijdelijke schaarste aan zegels vanwege oorlogshandelingen in de directe nabijheid. In één van onze oudere bladen hebben we ooit een plaatreconstructie opgenomen met de te onderscheiden varianten van het zegel. Het zegel kennen we allemaal, maar hebben we het zegel wel eens op brief gezien? Hier een brief naar Vainita/Taurage.

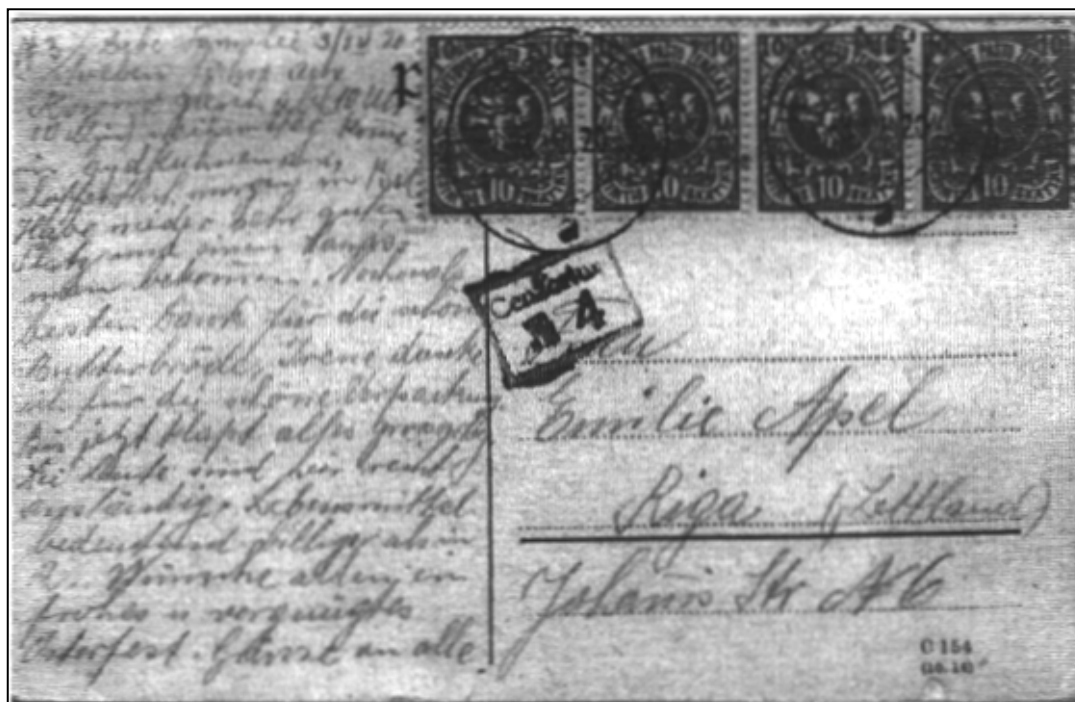
Afb. 3 (75 % ware grootte)

Een zeer ongewone brief, verstuurd van Insterburg (29-3-19) (Pruissen) naar Kaunas (4-IV-19). Aangezien deze brief slechts met 15 Pfennig in plaats van met 20 Pfennig werd gefrankeerd, moest port worden betaald. Daarom werd 10 sk in de vorm een provisorisch zegel bijgeplakt. Op de achterzijde bevindt zich het aankomststempel van Kaunas.

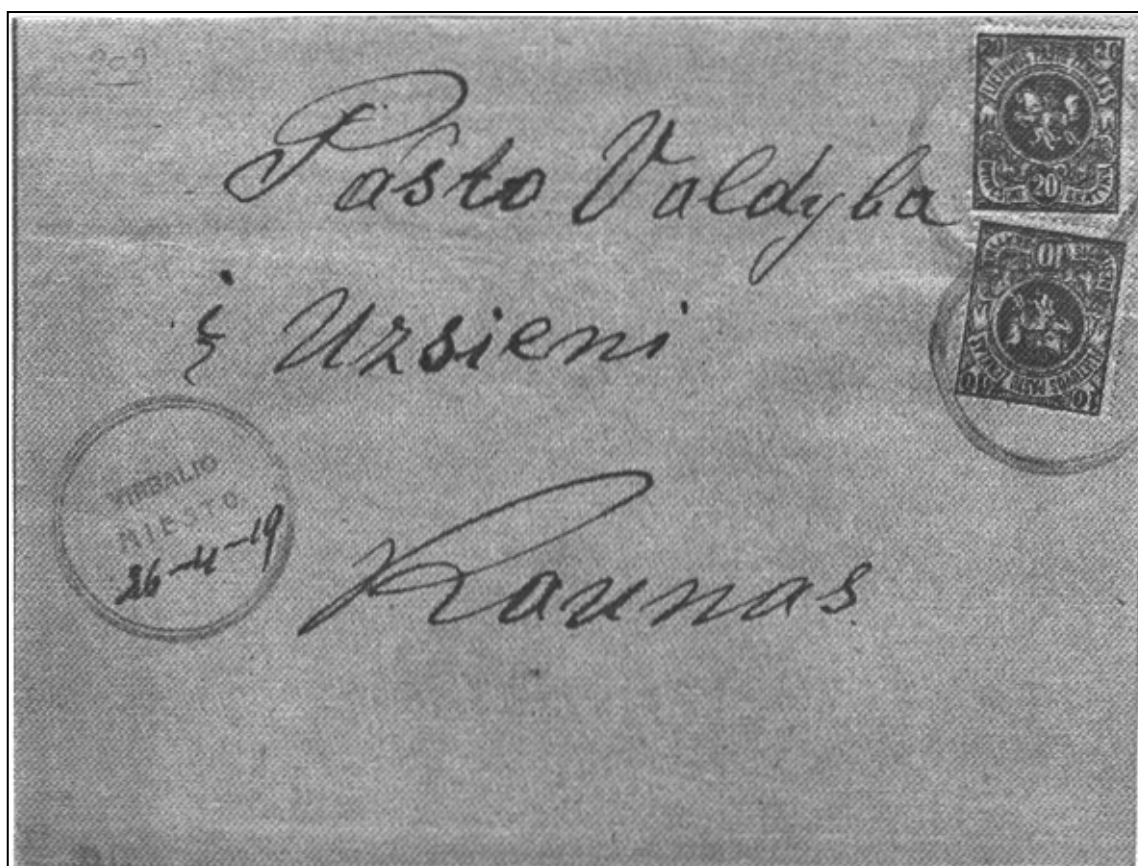
Afb. 4 (75 % ware grootte)

Aangetekende brief van Kaunas (7-VI-19) naar Berlijn Charlottenburg (12-6-19). De brief werd in Königsberg gecensureerd en aldaar van een aantekenstrookje "Vom Ausland über Königsberg Pr.1 voorzien, waarbij het registratienummer op het strookje werd doorgestreept. De grote aantrekkingskracht voor mij voor deze brief is niet het feit dat er provisorische zegels werden geplakt, maar het feit dat zegels van de tweede en derde Kaunas uitgifte op één brief voorkomen.

Afb. 5 (ware grootte)

Mooie kaart van Kybartai (3-IV-20) naar Riga. Geplakt werd een mooie strook van 4 zegels van de tweede Berlijnse uitgifte. Het censuurstempel dat in Litouwen werd aangebracht was mij echter tot op heden onbekend en staat als zodanig niet in Fugalewitsch (ook HBG!). Dit standaardwerk geeft slechts de nummers 1 en 2 aan in een iets grotere vorm.

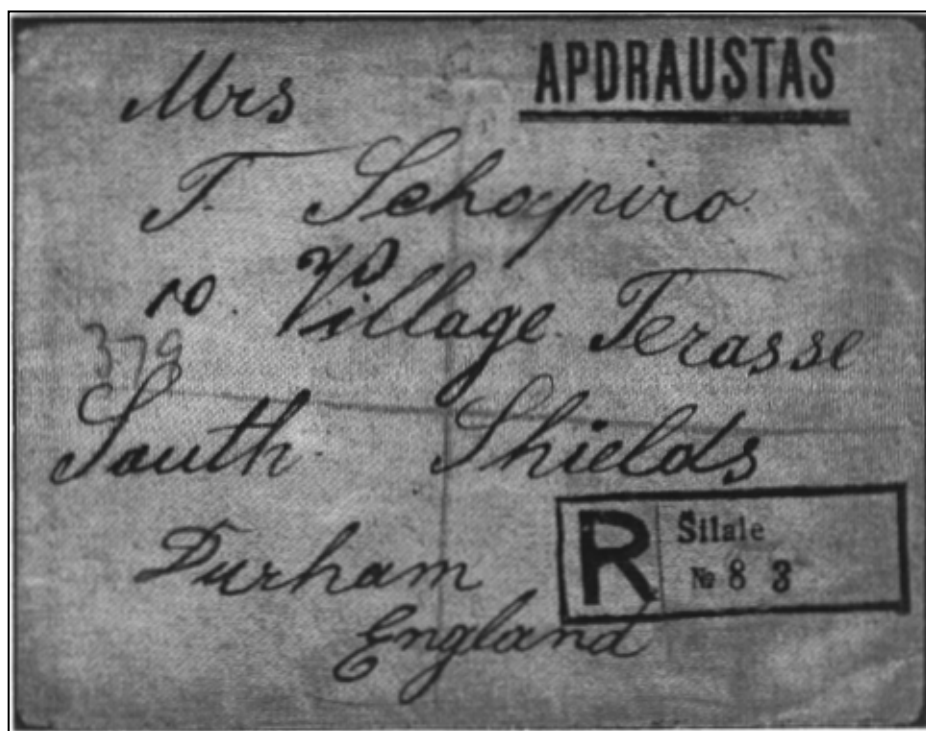
Afb. 6 (ware grootte)

Officiële brief/dienstbrief ("Pasto Valdyba") verzonden naar Kaunas, met een heerlijk provisorisch stempel van Virbalio/Virbalis 26-4-19.

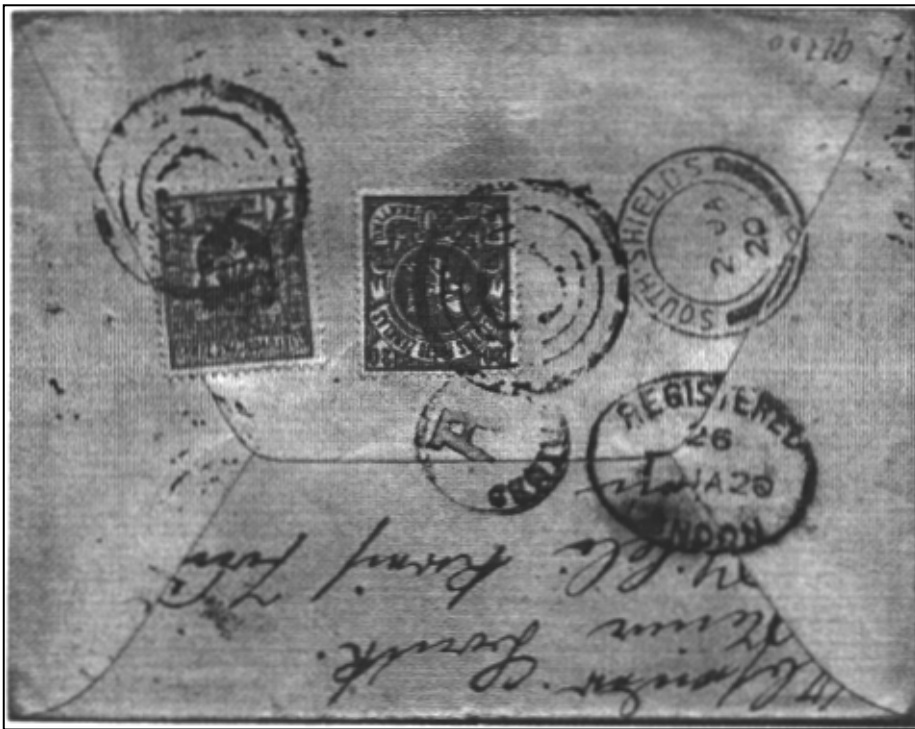
Afb. 7 (ware grootte)

Aangetekende brief van Telsiai (14-1-20) naar München (Duitsland) (25jan20). De brief werd verzonden door de Litouwer Dr, Juozas Mikulkis die ook aan de wieg stond van deze provisorische uitgifte. Op zijn (aanhoudend) verzoek zag deze uitgifte het licht. De brief liep via de censuur van Memel. De opdruk APMOKÉta betekent "betaald"; de waarde werd naar behoefte ingeschreven.

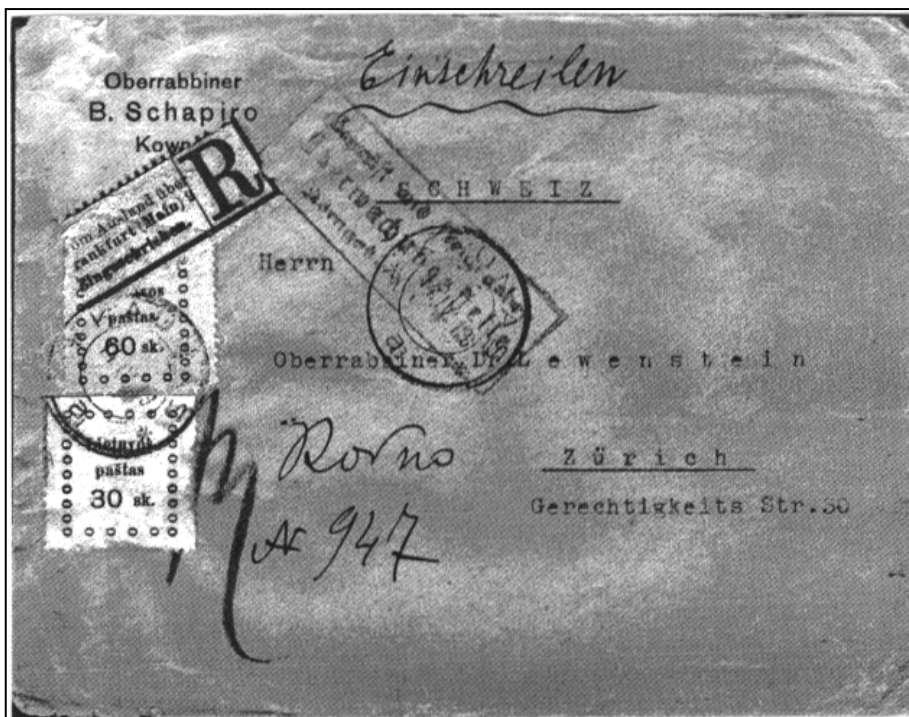
Afb. 8a (ware grootte)

De voorzijde van een aangetekende brief ("APDRAUSTAS") is in ouderwets Litouws aangetekend) van ŠILALE/Taurage naar South Shields/Durham/Engeland.

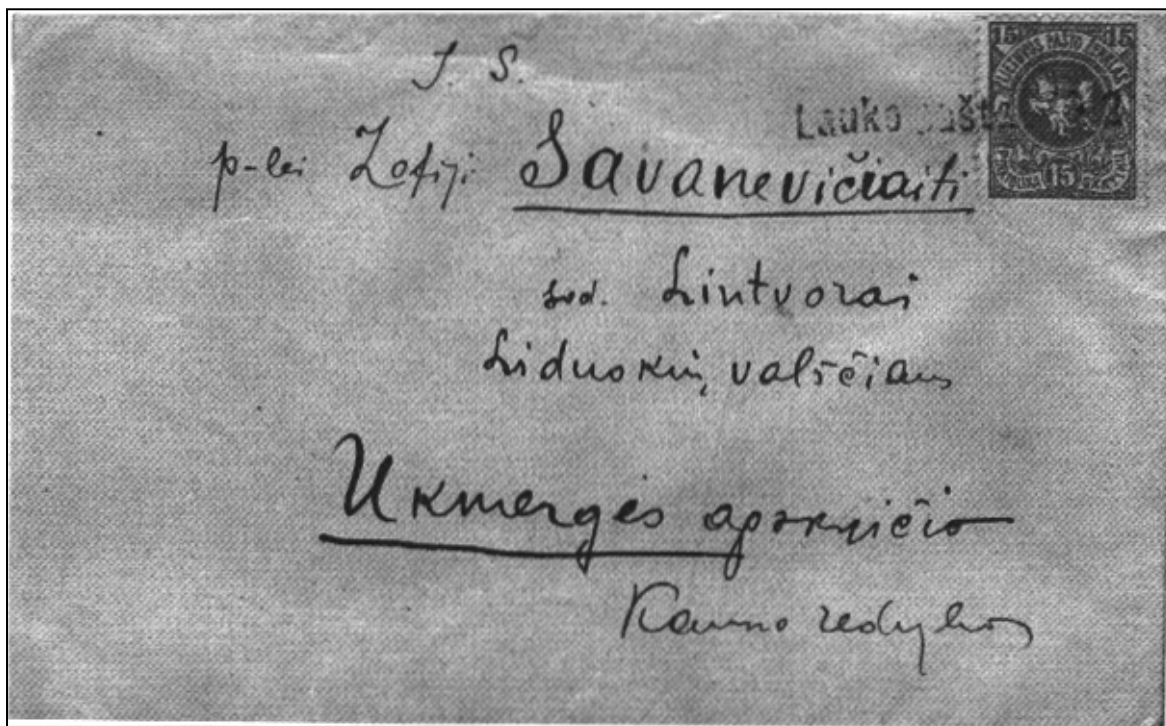
Afb. 8b (ware grootte)

Op de achterzijde van de brief zijn de zegels geplakt (Berlijnse uitgifte 1 Auks en 20 Skatiku). Ook op de achterzijde het censuurstempel A (zie Fugalewitsch blz 77; maar het allermooiste is het gebruikte stempel, zijnde 4 concentrische cirkels. Stom stempel uit 1914? Maar welk dan? Wie het weet mag het zeggen!

Afb. 9 (75% ware grootte)

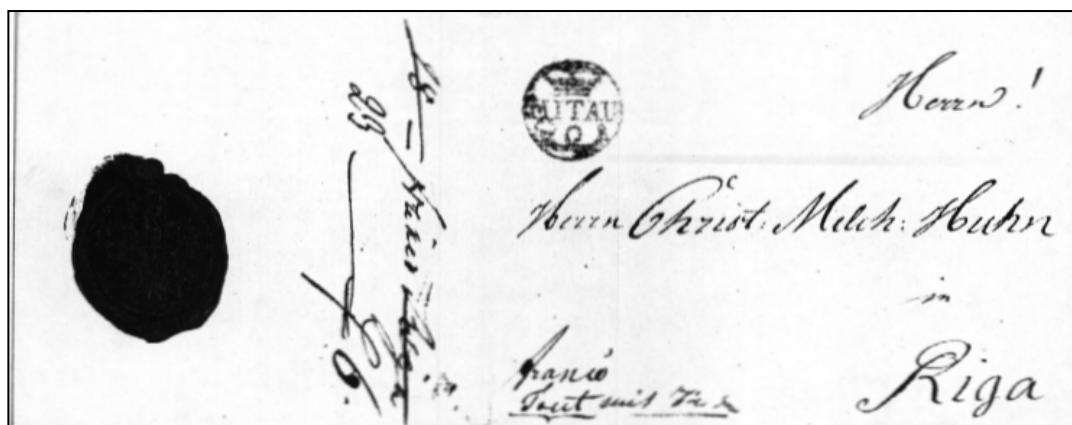
Aangetekende brief van Kaunas (handgeschreven aantekening) naar Zürich / Zwitserland. De oorspronkelijke brief is nog aanwezig en een afzender als "opperrabijn Shapiro spreekt zeker tot de verbeelding. Naast het feit dat de brief is gefrankeerd met provisorische zegels is de adressering voor mij het mooiste. Dit soort brieven anders dan binnenlandse adressering of adressering naar Duitsland heb ik nog nooit gezien!

Afb. 10 (ware grootte)

Veldpostbrief vanuit het veld verstuurd via veldpostkantoor nummer 2 naar Ukmerge. Het mooiste hiervan is voor mij “soldaten half geld” ook toen al! De frankering van 15 sk is half tarief!

LETLAND

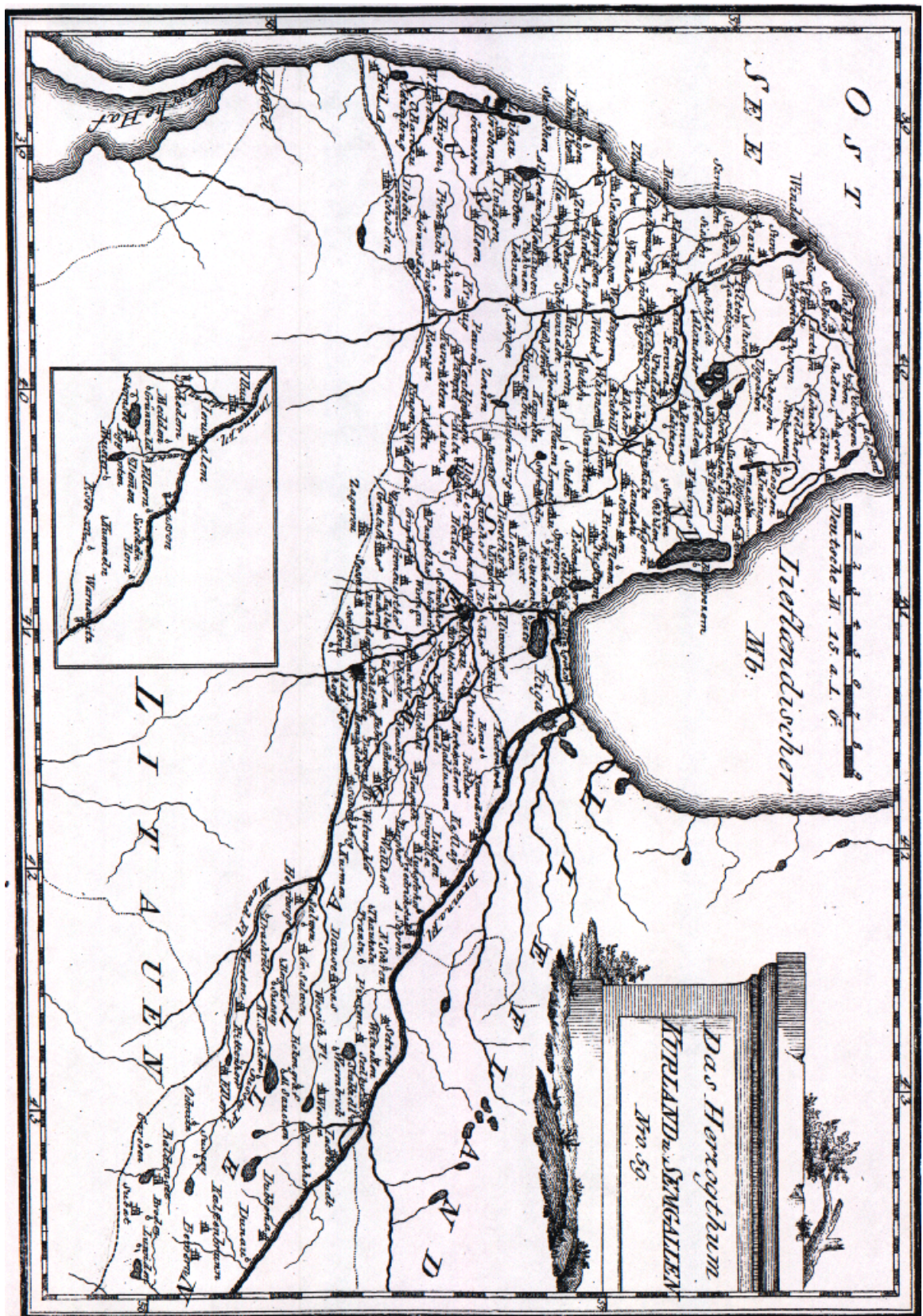
Afb.11 (75% ware grootte)

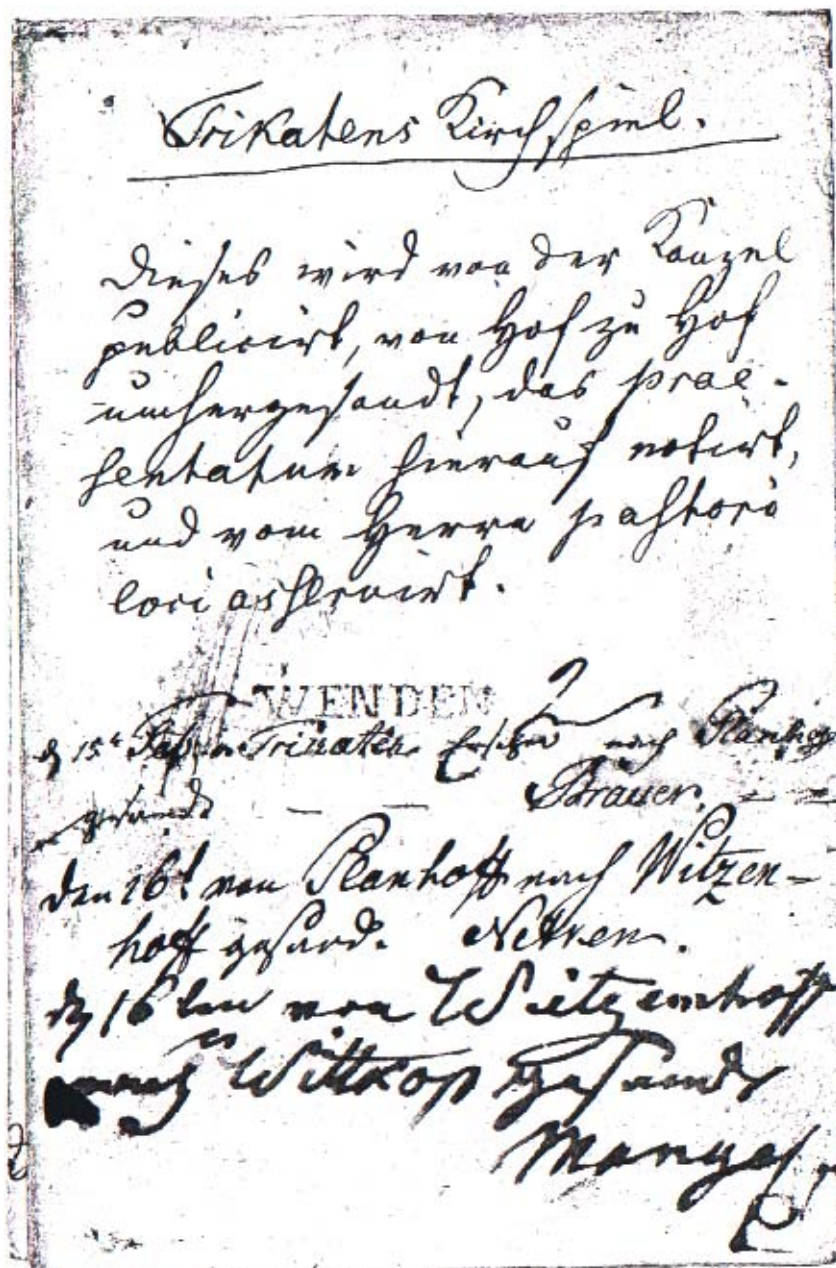
Brief van MITAU naar Riga, 1776.

Het ronde stempel met de plaatsnaam MITAU, erboven de hertogskroon en eronder een posthoorn, werd door de hertogelijke post geplaatst op het postkantoor in de Koerlandse hoofdstad. In het Lets Jelgava. Koerland (Kurzeme in het Lets) is nu een van de drie delen van Letland, naast Lijfland (Vidzeme) en Latgale. In 1562 kwam Koerland, dat zich in een puntvorm uitstrekte tot zo'n 60 km. ten oosten van Daugavpils, als hertogdom onder de soevereiniteit van de koning van Polen. Vanaf 1632 liep er een Zweedse postroute van Riga naar Memel door het gebied. Hertog Frederik Kasimier organiseerde in 1685 zijn eigen postdienst en dat leidde vanzelfsprekend tot concurrentie en tegenwerking van de Zweedse postdienst. De laatste hertog van Koerland was Peter Biren (1769-1795). Gedurende zijn regeer - periode kwamen, net als in Polen, de eerste poststempels in gebruik. Aangezien de gehele adel in Koerland van Duitse origine was, waren de stempels in die taal en niet in het Pools. Het stempeltype is dat wel en is ook bekend van andere Poolse steden. In 1795 werd Koerland een gouvernement binnen het tsaristische Rusland.

Op de volgende pagina is een kaart van het “Herzogthum Kurland u. Semgallen” afgebeeld.

Koerland ligt in het westen, terwijl Zemgale zich uitstrekt ten zuiden van de Daugava.

Afb. 12 (ware grootte)

Dienstbrief / rondschrĳven van het landgericht in WENDEN, "von Hof zu Hof" rond te gaan in het kerspel Trikate, 1810.

Het net van postkantoren in Rusland was aan het begin van de 19de eeuw zeer grofmazig. Pas tegen het einde van de eeuw kregen ook kleinere plaatsen een eigen postvoorziening. De Rijkspost vervoerde brieven slechts van postkantoor naar postkantoor, in dit geval van Wenden naar Wolmar. De bestelling van post bestemd voor dorpen of boerderijen moest lokaal georganiseerd worden. Dat werd gedaan door de lokale landadel of de plaatselijke kerk. Brieven werden dan van landgoed naar landgoed of van kerk naar kerk doorgegeven en ter plekke voorgelezen aan de ongeletterde bevolking. Op de brief is met data genoteerd op welke landgoederen dat is gebeurd. Tussen 15 februari en 4 maart 1810 gaat de brief van Trikate langs de landgoederen Planhof – Wiezenhof – Wittkop – Lipskalln – Lubbenhof – Dutkenshof – Alt Sackenhof – Jaun Wales Muischa – Zempen – Neu Wrangelshof en als laatste Wez Brangel Muischa.

Opvallend is dat twee baronnen hun landgoed in het Lets vermelden. De tweede raakt daarbij wel enigszins in de war: bij de letterlijke vertaling van Alt Wrangelshof maakt hij van de W een Russische B.

Op de kaart hiernaast, een fragment van de Liv-, Est- und Kurland kaart van C.G. Rücker uit 1914, zijn alle landgoederen terug te vinden.

(75 % ware grootte)

[illegible]

Afb. 13 (75 % ware grootte)

Vrachtbrief bij vier colli, met het schip Boreas vervoerd van Lübeck naar Riga, 1800. In Bolderaa door de douane vrijgegeven.

In Bolderaa, aan de monding van de Daugava, bevond zich het douanekantoor van de haven van Riga. Van het douanestempel op de vrachtbrief is het bovenste deel ook gebruikt als Poststempel. "Tamoschna" is het Russische woord voor douane.

Afb. 14 voorzijde (ware grootte)

Briefkaart met betaald antwoord van Ronneburg in het district WENDEN naar LEIPZIG en teruggezonden aan de afzender, 1890. De Russische briefkaart, een postwaardestuk van 3 kop. voor binnenlands gebruik werd met een zegel van 1 kopeke bijgefrankeerd voor verzending naar het buitenland. Voor het traject Ronneburg – Wenden werd een zegel van 2 kopeken geplakt voor vervoer door de districts- post. Geschreven op 12 februari, in Wenden een dag later afgestempeld door de Russische Rijkspost. De Wenden-zegel werd, volgens voorschrift, ontwaard met een inktkruis. Op 27 februari komt de kaart in Leipzig aan en op 1 maart gaat het geheel weer terug richting Wenden. Daar komt de kaart uiteindelijk aan op 20 februari.

Afb. 14 Achterzijde (ware grootte)

Bijzonder is natuurlijk dat beide delen van de kaart aaneen zijn gebleven, waardoor het mogelijk is vast te stellen hoe lang die onderweg was. Drie dagen heen en vijf terug. Niet slecht. Bij de berekening moet er rekening mee gehouden worden dat in Rusland de Juliaanse kalender werd gebruikt. Deze liep in de 19de eeuw 12 dagen achter op “onze” Gregoriaanse.

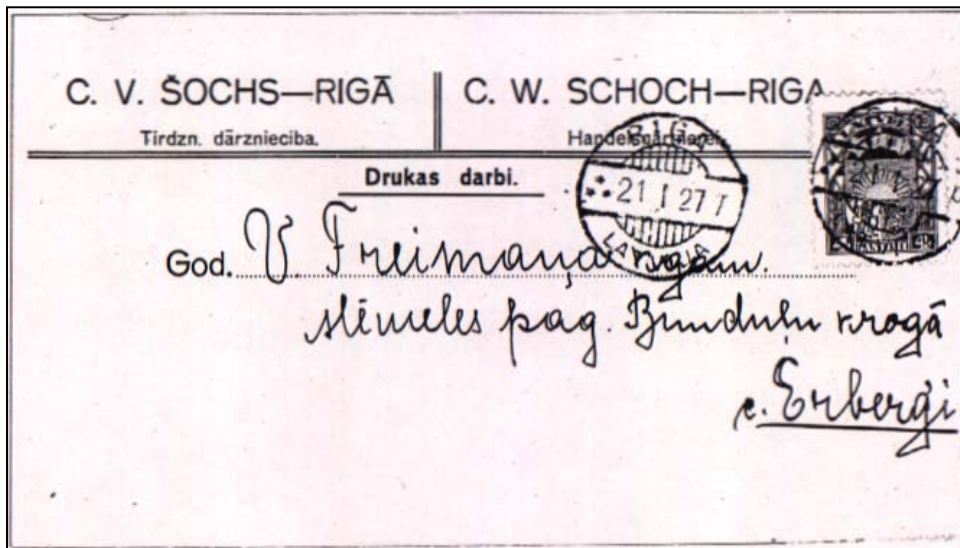
Na dit “zware” werk uit de tsaristische tijd met veel posthistorische achtergrond informatie volgen vijf Letse poststukken met het accent op de frankering.

Afb. 15a (75% ware grootte)

Twee krantenbandjes. Een aangetekende van LIEPAJA naar RIGA, 1925 en een andere van RIGA naar Bumbuli, 1927.

Krantenbandjes zijn lastig te vinden. Immers, wie bewaarde er na ontvangst van zijn krantje, tijdschriftje of drukwerkje het omslagbandje? Dat belandde bijna altijd in de prullenbak. Beide bandjes zijn gefrankeerd volgens het porto dat per 1 februari 1925 van kracht werd: 2 santimi per 50 gram. Het bandje uit Liepaja werd aangetekend, dat kostte de afzender liefst 15 santimu.

Afb. 15b (75% ware grootte)

De firma C.W. Schoch, Handelsgartnerei, had drukwerk tussen de 50 en 100 gram te verzenden en dat kostte dus het dubbele, nl. 4 santimi. In de adressering valt iets aardigs op. Onder de zegels staat “kroga” geschreven. Dat is dus de kroeg, de herberg. Je ziet ze in Letland nog wel. Voormalige plattelandsherbergen waar vroeger ook een postagentschap was gevestigd.

Afb. 16 (75% ware grootte)

Brief van de Zweite Rigaer Gesellschaft gegenseitigen Credits in RIGA naar München, 21 jan. 1922. Ook hier gaat het om het tarief: 22,50 rubli. Sinds 1 januari 1922 kostte een brief tot 20 gram naar het buitenland 15 rubli en per 20 gram daarboven nog eens 7.50 gram. De brief viel dus in de tweede gewichtsklasse. Dat is aardig, maar volgens mij is dit het enige tarief waarbij de 50 kap. zegel postaal op de juiste wijze gebruikt kan worden.

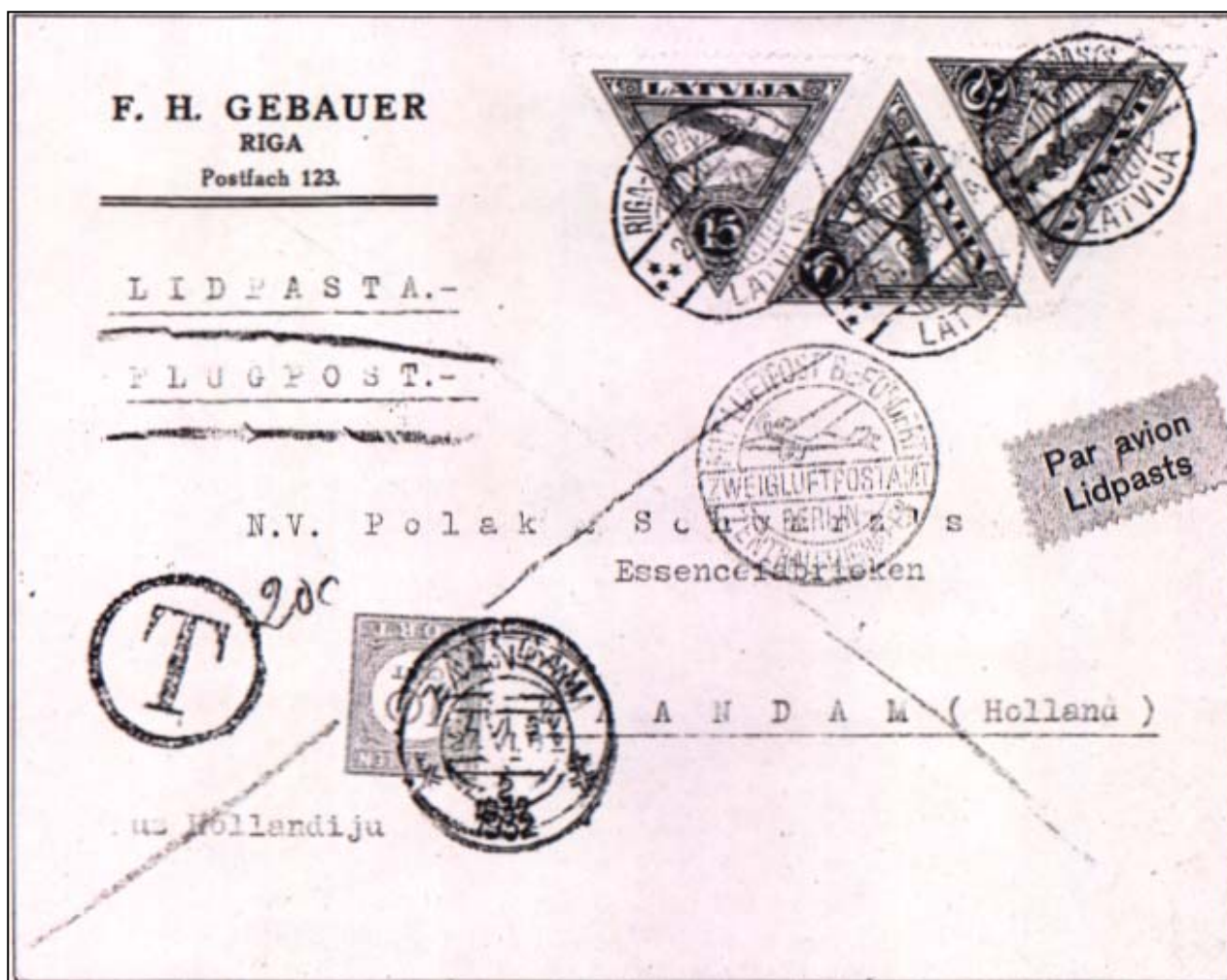
Afb. 17 (75% ware grootte)

Vensterenveloppe van The Shell Company of Latvia, 1939. Bah, een vensterenveloppe. Onaantrekkelijk door dat gat met doorzichtig papier. Maar, de naam van de afzender deed een belletje rinkelen. Maakte Shell geen gebruik van geperforeerde zegels? Raak. Soms vind je in een partijtje nog wel eens een geperforeerd zegel. Vroeger werd daar op neer gekeken, beschadigd vond men. Op brief behoren de geperforeerde zegels tot de rariteiten.

Afb.18 (75% ware grootte)

Drukwerk van de gebroeders Kalnini in Riga naar Witten in Duitsland, 1940. De postzegel van 7 santimi uit de laatste Letse serie. Postaal verantwoord omdat drukwerk naar het buitenland vanaf 21 december 1931 dat bedrag kostte. Een gewoon zegeltje dus. Toch is het tot nu toe het enige poststuk met dit zegel dat ik heb gezien.....

Afb. 19 (ware grootte)

Per luchtpost verzonden brief van RIGA, via BERLIN-ZENTRALFLUGHAFEN, naar ZAANDAM. 25-27 juni 1932.

Jarenlang was ik op zoek naar een Letse brief met een Nederlands portzegel. Post naar Nederland ligt niet voor het oprapen en met port belast al helemaal niet.

Deze brief aan de essencefabrieken van Polak en Schwarz in Zaandam “vond” ik vorig jaar. Gefrankeerd met drie verschillende luchtpostzegels en gestempeld RIGA-LIDPASTS.

Binnen een dag was de brief in Berlijn. Het porto bedroeg 35 s. voor de brief en 15 s. luchtposttoeslag tot Berlijn. De luchtposttoeslag naar Nederland bedroeg echter 25 s. De onvoldoende frankering werd al in Riga geconstateerd en het Tax-stempel geplaatst.

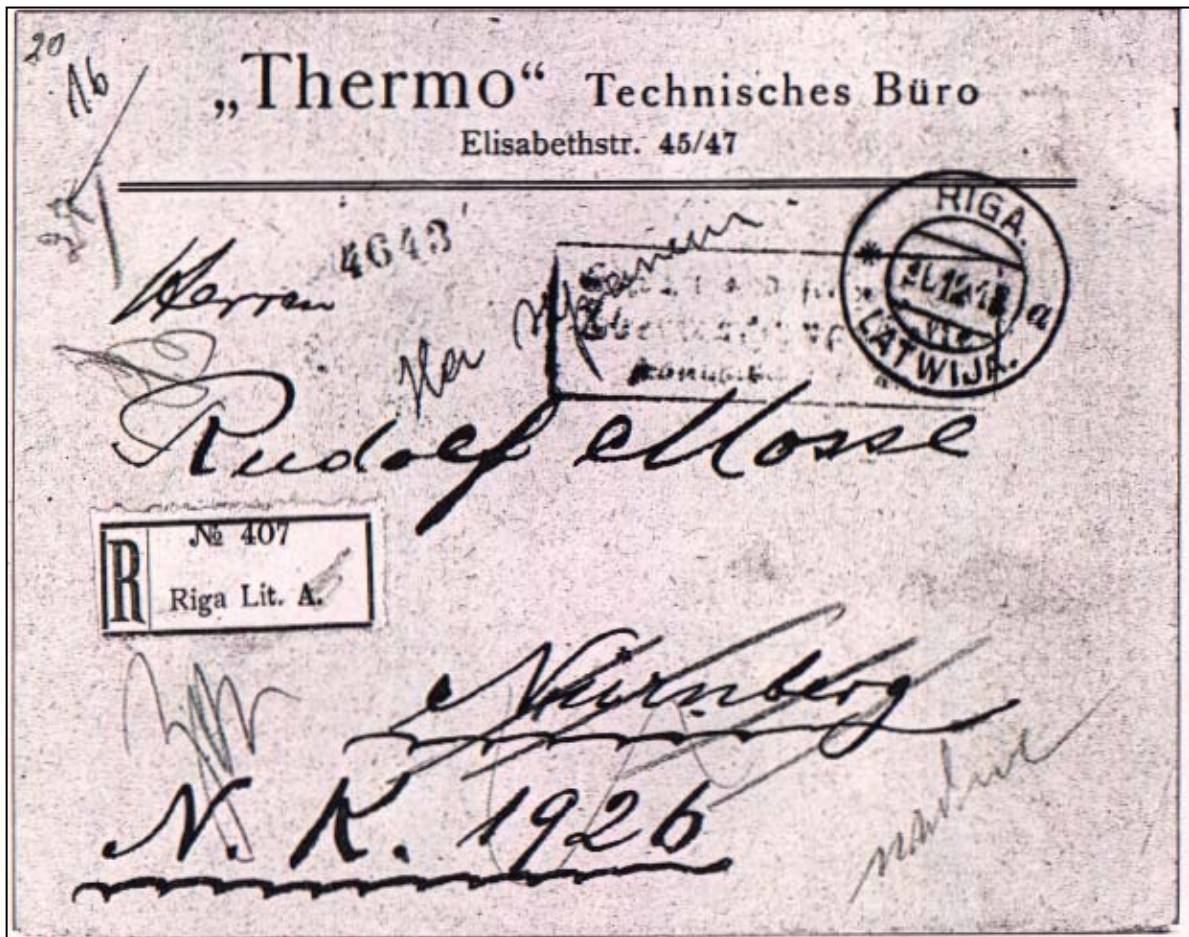
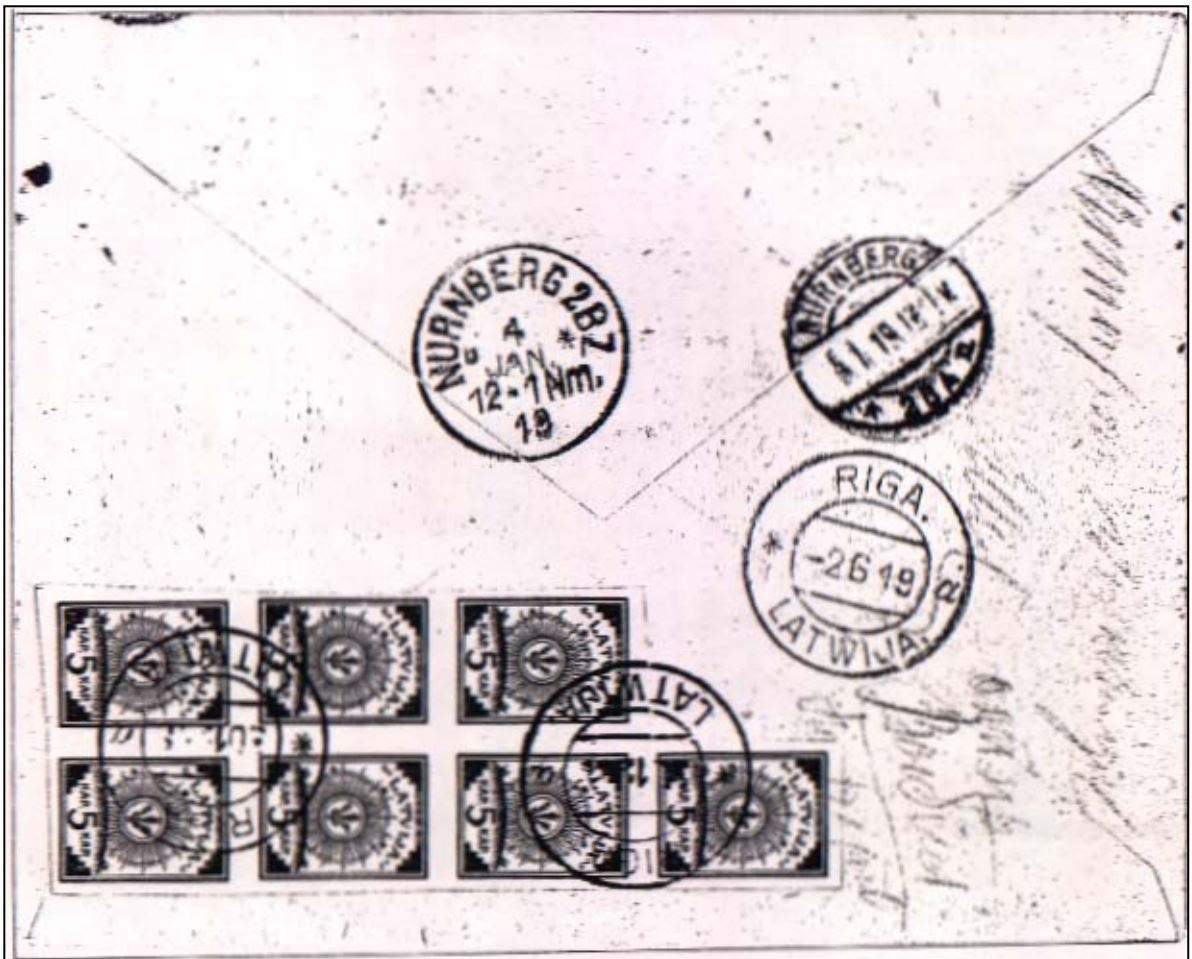
Afb. 20 (pagina hiernaast) (ware grootte)

Aangetekende brief van RIGA naar NÜRNBERG, 30 dec. 1918 – 4 jan. 1919. Teruggezonden, weer in RIGA na de bolsjewistische bezetting, 2 juli 1919. De brief is gefrankeerd met een blok van 7 zegels van de eerste Letse uitgifte: 15 kap. voor de brief en 20 kap. voor het aantekenen = 35 kapeikas.

De zegels van de eerste uitgave zijn op poststuk moeilijk te vinden, zeker postaal gebruikt volgens het juiste tarief gedurende de korte periode tussen de opening van het Letse postkantoor in Riga op 27 dec. 1918 en het begin van de bolsjewistische bezetting van de stad op 3 januari 1919. De brief toont aan dat er in de oorlogssituatie rond het einde van de Eerste Wereldoorlog toch post vanuit Riga verzonden is, waarschijnlijk via Liepaja.

Door de oprukkende bolsjewisten bleef het gebruik van de eerste uitgave beperkt tot een aantal grotere plaatsen in Koerland, zoals Jelgava en Liepaja.

Veel brieven en kaarten met Letland nr. 1 zijn puur maakwerk en voor het grootste deel “verzonden” na de bolsjewistische bezetting van Riga, d.w.z. na 22 mei 1919.

ESTLAND

Afb. 21 (75% ware grootte)

Het is niet de eerste keer dat deze brief in ons lijfblad verschijnt. In één van onze oudere uitgaven heb ik al eens een artikel geschreven over het desinfecteren van de post ten tijde dat de cholero-plaag woedde. Deze brief werd verstuurd van Pernau (17 juni 1831) naar Schiedam. De brief werd gedesinfecteerd te Nimmersatt/Memel. Het is een brief uit het zogenaamde :”loopuit”archief. Loopuit was een handelaar in granen / jeneverstoker te Schiedam met handelsbureaus ondermeer te Pernau en Riga. Er valt nog veel meer over te vertellen, maar leest u het allemaal nog eens door of, indien u de oudere uitgaven niet heeft.....ze zijn voor weinig geld bij de penningmeester te verkrijgen.

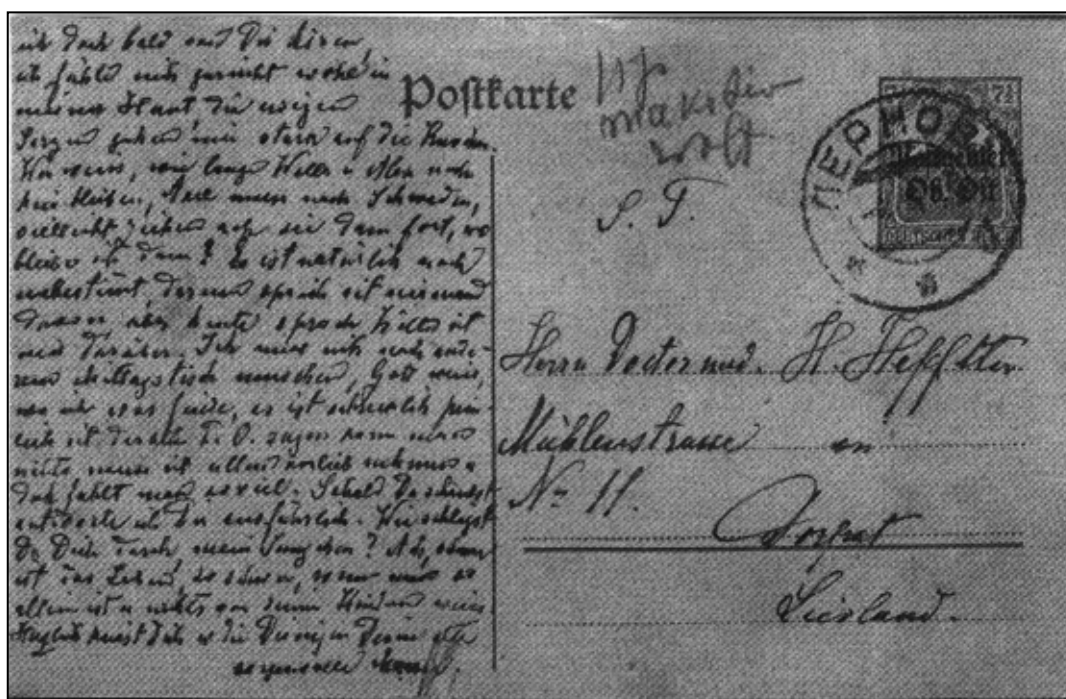
Afb. 22 (ware grootte)

Een kaart uit de Ob.Ost.-periode, hier met een provisorisch langstempel van Reval/Tallinn. De kaart werd gecensureerd in Riga (“R”) en later ook door een militaire censor van het VI AK. Let ook op de adressering:”Reisende Kaufleute” te Wenen.

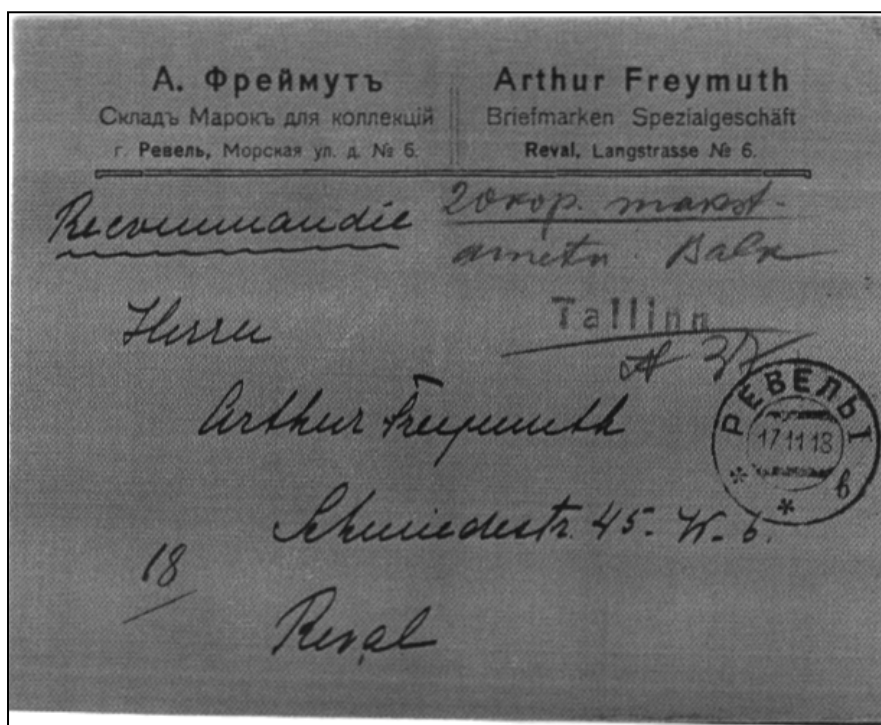
Afb. 23 (ware grootte)

Een tweede voorbeeld van een Ob.Ost. brief. Deze verstuurd van Walk(290401918) naar Goldingen. Ook deze brief doorliep in Riga de Merk op dat de datering gelijk is aan die van de vorige kaart. Dit soort van provisorische langstempels komt slechts voor in een klein tijdsvenster aan het einde van de Duitse bezetting, dus eind 1918.

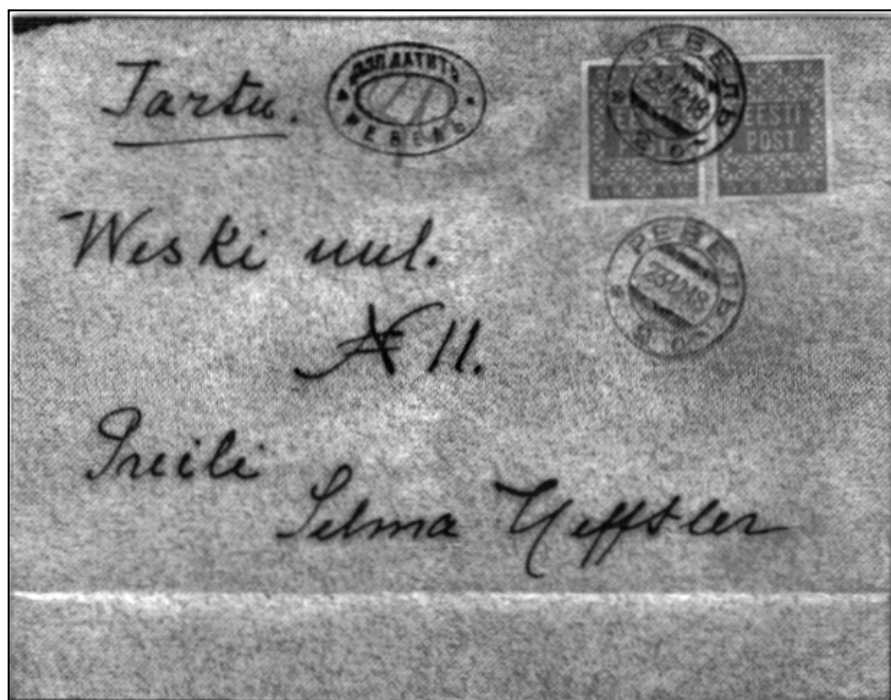
Afb. 24 (ware grootte)

Ogenschoijnlijk ook uit de Ob. Ost periode, maar helaas MIS! De kaart werd verzonden op 3-IV- op 3-IV-19 en de nieuwe republiek Estland was ruwweg een kwartaal oud. Daarom werden de Ob.Ost zegels niet meer erkend en moest met contant geld betaald worden, in dit geval 15 Penni. De handgeschreven tekst is van de postbeambte in Pernau de heer Wolt.

Afb. 25 (75% ware grootte)

Je zou kunnen zeggen een FDC, maar dan zonder zegels! Op 17 december 1918 werd ondermeer de verantwoordelijkheid over de posten van Estland door de Duitse bezettingsmacht overgedragen aan de nieuwe zelfstandige republiek Estland. Maar er waren nog geen zegels, dus werd wederom met contant geld betaald, in dit geval met 20 kopeken voor aan aangetekende lokale brief.

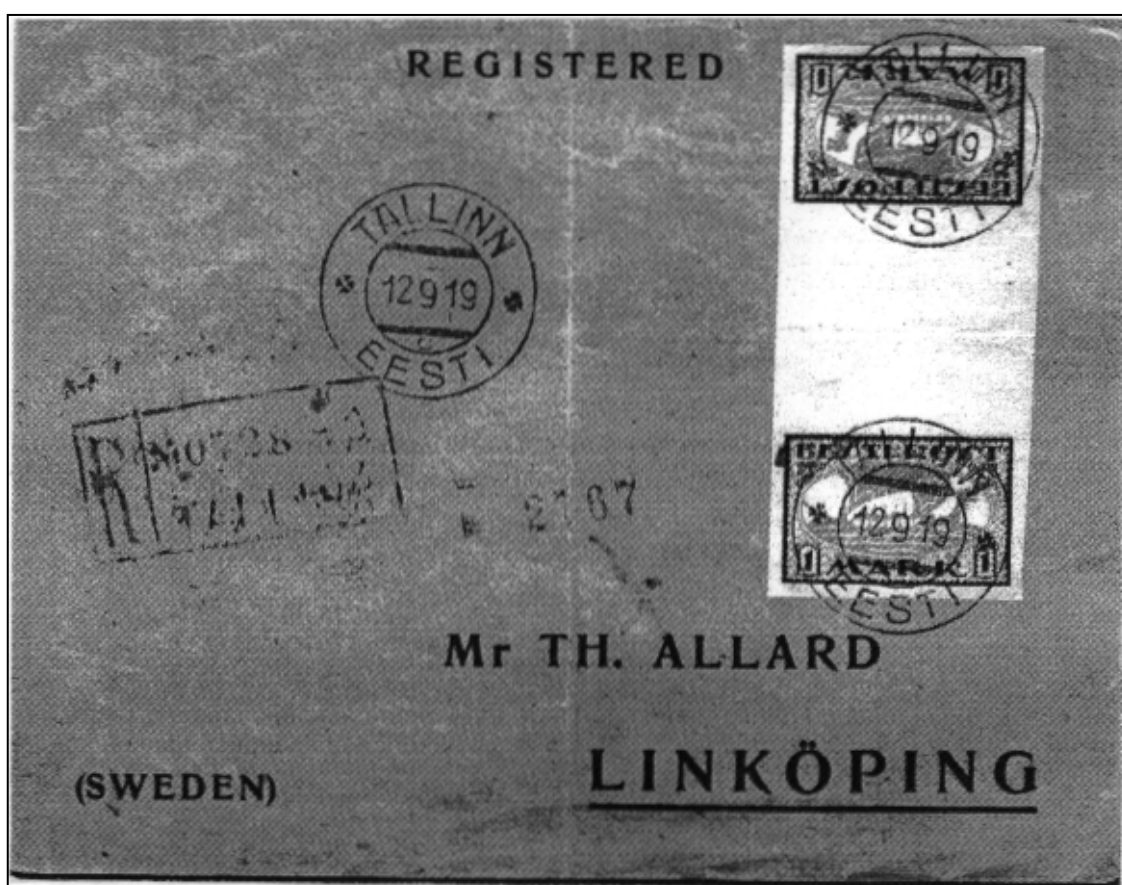
Afb. 26 (75 % ware grootte)

Brief, op 23-12-18 verstuurd naar Tartu, maar wat gebeurde.....De brief kon niet bezorgd worden aangezien Tartu in middels door de "Roden" is bezet (21-12-18). De brief werd dus in depot gehouden tot het moment (14-01-19) dat Tartu weer door de Estse troepen werd heroverd en Tartu dus weer bij Estland behoorde. Maar inmiddels was het binnenlandtarief per 01-01-19 verhoogd en was de geplakte waarde onvoldoende zodat er dus 30 kopeken port betaald moest worden. Dit blijkt uit het hergebruikte Russische portstempel.

Afb. 27 (75% ware grootte)

Een mooie enkelfrankering uit Estland 1918. De briefomslag is hergebruikt vanwege papier schaarste. Dit soort enkelfrankeringen zijn in mijn ogen altijd mooi.

Afb. 28 (ware grootte)

Wel eens een keerdruk of tete beche gezien? Wel eens op een brief gezien? Alhoewel Allard een bekende verzamelaar was is het maar goed dat hij er is geweest, anders hadden dit moois nooit onder ogen gekregen.

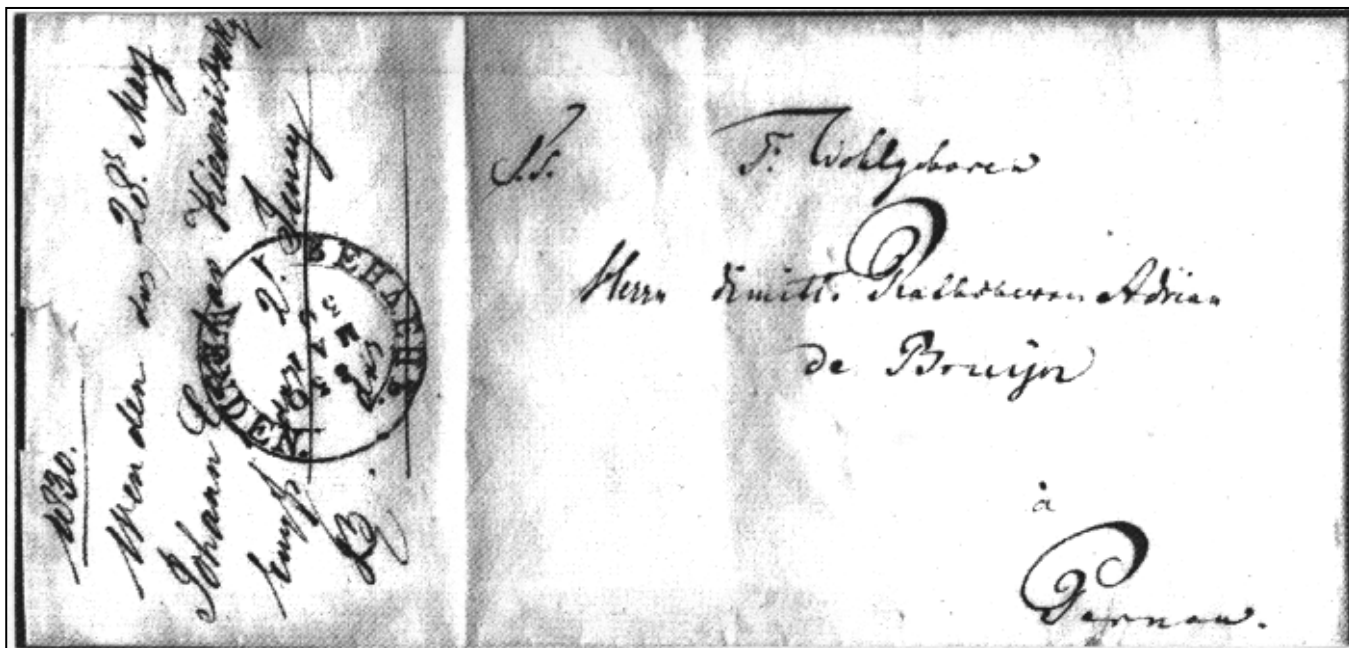
Afb. 29 (ware grootte)

Weer een enkelfrankering, maar nu met een ongewoon en zeldzaam zegel, zeker op brief.

Afb. 29 (75 % ware grootte)

Een hele kleine enkelfrankering, maar oh zo moeilijk te vinden. Slechts als drukwerk in de periode 27-03-1923 tot 31-12-1923 mogelijk. Deze brief werd als drukwerk (Trükitöö) verzonden 31-10-1923.

Afb. 31 (ware grootte)

De allermooiste uit mijn verzameling behoort willicht thuis onder Letland of wellicht Rusland. Kijkt u maar eens goed. Het is een brief, verzonden in 1830 van Wenden naar Pernau met als adressering:
An den Wohlgeboren Herrn Rathsherrn Adrian de Bruyn in Pernau. Wat een vondst!

Getekend
Adrianus de Bruin

LATVIJAS PASTA VAGONU ZIMOĢI LETSE POSTWAGON STEMPELS

NIKOLAJS JAKIMOVŠ

Met als toevoeging "Manuskripts" stelde Nikolajs Jakimovs al in 1979 een overzicht samen van bekende postwagon stempels. Hij kwam toen tot een aantal van 157. Deze lijst vinden we, iets uitgebreid, terug in zijn stempelboek "The Post Offices and Postmarks of Latvia, 1918 – 1945", dat in 1988 verscheen. In datzelfde jaar publiceerde Harry v. Hofmann in de reeks "Handbuch Philatelie und Postgeschichte" het deel "Die Stempel". De lijst van Jakimovs vinden we daarin terug.

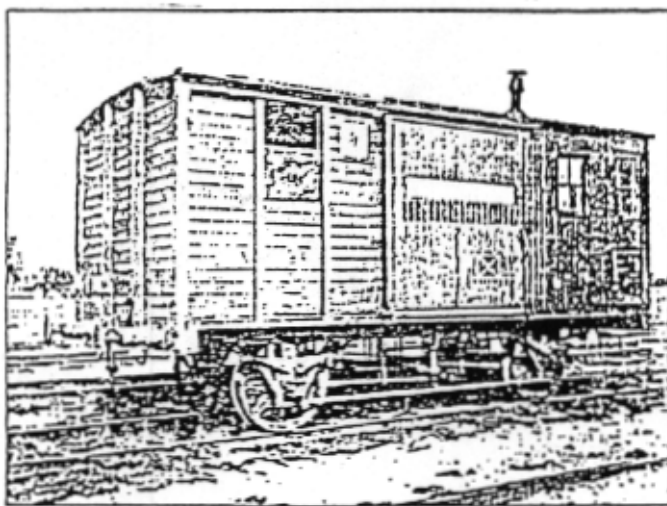
In 1999, twintig jaar na zijn eerste lijst, stelde Nikolajs Jakimovs een nieuwe lijst samen.

Het aantal nummers is opgelopen tot 178 en de opzet is anders. Niet alfabetisch, maar volgens de nummers van de postwagons. Tevens is de typering verfijnd. We nemen het artikel met de lijst in zijn originele vorm over om een indruk te geven hoe Jakimovs jarenlang zijn artikelen verzorgde. De typering en het overzicht spreken voor zich, de begeleidende tekst is al eerder gepubliceerd.

Nikolajs Jakimovs Latvijas pasta vagonu zīmogi

Autors jau vairākkārtēji pieversies šim tematam arī agrāk, proti manuskriptos 1979. un 1987. gadā. Pa šo laiku nākuši klāt jauni materiāli, ka arī pasta vagonu zīmogi sakārtoti pēc cita, maršrutu kārtojuma principa.

Pēc kara darbības izbeigšanās valsts teritorijā, sākās Latvijas dzelzceļa tīkla un ritošā sastāva atjaunošana. Reizē ar to sākās arī pasta pārvadāšana pa dzelzceļu.

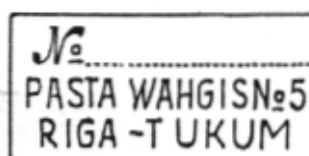
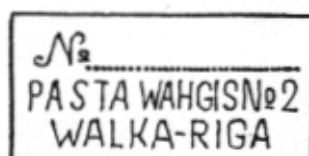
1920. g. pasta vagona.

Agrīnā periodā pasta pārvadāšanai izmantoja pat lopu vagonus, pakāpeniski tos piemērojot un uzlabojot šeit strādājošo pasta darbinieku vajadzībām, ierīkojot arī telpu apsildīšanu.

Agrīnā periodā, līdz standarta pasta zīmogu ieviešanai, lietoja Krievijas imperijas pasta administrācijas uz vietas palikušos pasta zīmo-

Pastmarku dzēšanai izmantoja arī provizoriskos pasta zīmogus un ierakstīšanas spiedogus.

P. v. Korsova—Vec-Gulbene

Ar 1920. gadu, Pasta un telegrafa departaments sāk ieviest standarta ovālas formas kalendara zīmogus. Pasta vagonu zīmogi savā evolūcijā noiet līdzīgu ceļu stacionāro pasta iestāžu zīmogiem, iziet tos pašus pārgravēšanas etapus: ortografijas labošanu, gaŗuma zīmju ieviešanu un arī segmenta svītru izgravēšanu.

Pasta vagonu zīmogu tipi:

1a tips

1b tips

2a tips

2a tips

2b tips

3a tips

3a tips

3b tips

4 tips

5 tips

6a tips

6b tips

7a tips

7a tips

7b tips

7b tips

7b tips

7b tips

8 tips

9a tips

9b tips

9c tips

9d tips

10a tips

10b tips

10c tips

10d tips

11 tips

Pasta vagona virziens				svitru skaits	tips	lietošan laiks
1	PASTA VAHČIS № 1 RĪGA-VALKA +			-	1a	1920-22
2	RĪGA-VALKA	+RV. a		8	2a	1921-39
3	RĪGA-VALKA	+RV. a		0	3b	1938-39
4	RĪGA-VALKA	+RV. № 1 a		0	7b	1939-43
5	PASTA VAHČIS № 2 VALKA-RĪGA +			-	1a	1920-22
6	VALKA-RĪGA	+RV. a		7	2a	1921-39
7	VALKA-RĪGA	+RV. № 2 a		-	7b	1939-41
8	VALKA-RĪGA	+RV. № 2. a		-	7b	1939-41
9	RĪGA-RESEKNE	+RV. a		7	2a	1920-25
10	RĪGA-RESEKNE	+RV. b		7	2a	1920-25
11	RĪGA-ZILUPE	+RV. № 3 a		9	7a	1925-32
12	RĪGA-ZILUPE	+RV. № 3 a		9	7a	1938-44
13	RĪGA-ZILUPE	+RV. № 3 b		9	7a	1925-32
14	RĪGA-ZILUPE	+RV. № 3 b		9	7a	1938-39
15	RESEKNE-RĪGA	+RV. a		7	2a	1920-25
16	RESEKNE-RĪGA	+RV. b		7	2a	1920-25
17	ZILUPE-RĪGA	+RV. № 4 a		9	7a	1926-35
18	ZILUPE-RĪGA	+RV. № 4 a		9	7a	1936-38
19	ZILUPE-RĪGA	+RV. № 4 b		9	7a	1925-33
20	ZILUPE-RĪGA	+RV. № 4 b		9	7a	1935-43
21	ZILUPE-RĪGA	+RV. № 4 b		0	7b	1944-45
22	RĪGA-PLAVIŅAS-VEZGULBENE	+RV. a		7	2a	1920-28
23	RĪGA-PLAVIŅAS-VEZGULBENE	+RV. b		7	2a	1920-25
24	RĪGA-PLAVIŅAS-GULBENE	+RV. № 5 a		9	7a	1928-38
25	RĪGA-PLAVIŅAS-GULBENE	+RV. № 5 a		0	7b	1939-42
26	VEZGULBENE-PLAVIŅAS-RĪGA	+RV. a		7	2a	1920-26
27	VEZGULBENE-PLAVIŅAS-RĪGA	+RV. b		7	2a	1920-26
28	VEZGULBENE-PLAVIŅAS UN OTRADI+RVNOD. a			11	6a	1921-22
29	PLAVIŅAS-VEZGULBENE UN OTRADI+RVNOD. a			9	6a	1921-24
30	GULBENE-PLAVIŅAS-RĪGA	+RV. № 6 a		11	7a	1928-36
31	GULBENE-PLAVIŅAS-RĪGA	+RV. № 6 a		11	7a	1937-38
32	GULBENE-PLAVIŅAS-RĪGA	+RV. № 6 a		0	7b	1938-43
33	RĪGA-RĪTUPE	+RV. № 7 a		9	7a	1925-35
34	RĪGA-RĪTUPE	+RV. № 7 a		9	7a	1936-39
35	RĪGA-RĪTUPE	+RV. № 7 b		9	7a	1926-33
36	RĪGA-RĪTUPE	+RV. № 7 b		9	7a	1936-41
37	RĪTUPE-RĪGA	+RV. № 8 a		9	7a	1926-35
38	RĪTUPE-RĪGA	+RV. № 8 a		9	7a	1936-39
39	RĪTUPE-RĪGA	+RV. № 8 b		9	7a	1925-35
40	RĪTUPE-RĪGA	+RV. № 8 b		9	7a	1939-41
41	RĪGA-KALKUNI	+RV. a		10/11	3a	1922-24
42	RĪGA-KALKUNI	+RV. b		10/11	3a	1922-24
43	RĪGA-ZEMGALE	+RV. № 9 a		9	7a	1925-35
44	RĪGA-ZEMGALE	+RV. № 9 a		9	7a	1936-39
45	RĪGA-ZEMGALE	+RV. № 9 b		9	7a	1925-35
46	RĪGA-ZEMGALE	+RV. № 9 b		9	7a	1936-38
47	RĪGA-ZEMGALE	+RV. № 9 b		0	7b	1939-41
48	KALKUNI-RĪGA	+RV. a		10/11	3a	1922-25
49	KALKUNI-RĪGA	+RV. b		10/11	3a	1922-25
50	ZEMGALE-RĪGA	+RV. № 10 a		9	7a	1925-39
51	ZEMGALE-RĪGA	+RV. № 10 a		9	7a	1940-41
52	ZEMGALE-RĪGA	+RV. № 10 b		9	7a	1925-39
53	ZEMGALE-RĪGA	+RV. № 10 b		0	7b	1939-40
54	PASTA WAGONS +RĪGA-LEEPĀJA +			-	1b	1920-34
55	RĪGA-LEEPĀJA	+RV. a		-	2b	1920-39
56	RĪGA-LEEPĀJA	+RV. a		-	3b	1940-41
57	RĪGA-LIEPĀJA	+RV. № 11 a		11	7a	1935-36
58	RĪGA-LIEPĀJA	+RV. № 11 a		11	7a	1936-39

59	RĪGA-LIEPĀJA	+PV. N° 11. b	11	7a	1935-36
60	RĪGA-LIEPĀJA	+PV. N° 11. b	11	7a	1938-40
61	RĪGA-LIEPĀJA	+PV. N° 55. a	9	7a	1927-35
62	RĪGA-LIEPĀJA	+PV. N° 55. a	0	7b	1938-40
63	RĪGA-LIEPĀJA	+PV. N° 55. b	9	7a	1929-38
64	RĪGA-LIEPĀJA	+PV. N° 55. b	0	7b	1939-43
65					
66	PASTA WAGONS +LIEPĀJA RĪGA+		-	1b	1920-27
67	LIEPĀJA-RĪGA	+PV. a	-	2b	1920-39
68	LIEPĀJA-RĪGA	+PV. a	-	3b	1938-41
69	LIEPĀJA-RĪGA	+PV. N° 12. a	9	7a	1935-37
70	LIEPĀJA-RĪGA	+PV. N° 12. b	9	7a	1935-41
71	LIEPĀJA-RĪGA	+PV. N° 56. a	9	7a	1927-38
72	LIEPĀJA-RĪGA	+PV. N° 56. a	0	7b	1938-41
73	LIEPĀJA-RĪGA	+PV. N° 56. b	11	7a	1929-38
74	LIEPĀJA-RĪGA	+PV. N° 56. b	0	7b	1938-41
75	PASTA WAGONS +RĪGA-WENTSPILS+		-	1b	1920-35
76	RĪGA-WENTSPILS	+PV. a	-	2b	1920-39
77	RĪGA-WENTSPILS	+PV. a	-	3b	1938-40
78	RĪGA-WENTSPILS	+PV. N° 13. a	9	7a	1936-39
79	RĪGA-WENTSPILS	+PV. N° 13. a	0	7b	1939-41
80	RĪGA-WENTSPILS	+PV. N° 13. b	9	7a	1936-39
81	RĪGA-WENTSPILS	+PV. N° 13. b	0	7b	1939-41
82	PASTA WAGONS +WENTSPILS RĪGA+		-	1a	1920-35
83	WENTSPILS-RĪGA	+PV. a	-	2b	1920-35
84	WENTSPILS-RĪGA	+PV. a	-	3b	1938-42
85	WENTSPILS-RĪGA	+PV. a	9	3a	1930-36
86	WENTSPILS-RĪGA	+PV. N° 14. a	9	3a	1936-42
87	WENTSPILS-RĪGA	+PV. N° 14. b	9	3a	1934-42
88	JELGAVA-DAUDZEVA UN OTRADI	+PV. MOD. a	11	6a	1921-25
89	JELGAVA-DAUDZEVA UN OTRADI	+PV. MOD. a	0	6b	1941-43
90	RĪGA-SECE	+PV. N° 15. a	9	7a	1925-40
91	RĪGA-SECE	+PV. N° 15. a	9	7a	1940-41
92	SECE-RĪGA	+PV. N° 16. a	9	7a	1925-40
93	SECE-RĪGA	+PV. N° 16. a	9	7a	1940-41
94	RĪGA-KRUSTPILS	+PV. N° 15. a	9	7a	1932-38
95	RĪGA-KRUSTPILS	+PV. N° 15. a	0	7b	1938-41
96	KRUSTPILS-RĪGA	+PV. N° 16. a	9	7a	1932-38
97	KRUSTPILS-RĪGA	+PV. N° 16. a	0	7b	1938-41
98	DAUGAVPILS-KORSOVA	+PV. a	7	2a	1920-22
99	DAUGAVPILS-PITALOVA-WEZGULBENE	+PV. a	7	2a	1920-22
100	DAUGAVPILS-PITALOVA-WEZGULBENE	+PV. b	7	2a	1920-22
101	DAUGAVPILS-RITUPE UN OTRADI	+PV. a	11	4	1922-26
102	DAUGAVPILS-RITUPE UN OTRADI	+PV. b	11/9	4	1922-26
103	DAUGAVPILS-JAUNLATGALE	+PV. N° 17. a	11	7a	1928-37
104	DAUGAVPILS-ABRENE	+PV. N° 17. a	-	7b	1938-41
105	KORSOVA-DAUGAVPILS	+PV. a	7	2a	1920-22
106	WEZGULBENE-PITALOVA-DAUGAVPILS	+PV. a	7	2a	1920-22
107	WEZGULBENE-PITALOVA-DAUGAVPILS	+PV. b	7	2a	1920-22
108	JAUNLATGALE-DAUGAVPILS	+PV. N° 18. a	11	7a	1928-37
109	ABRENE-DAUGAVPILS	+PV. N° 18. a	-	7b	1939-41
110	VALMIERA-ATNAŽI UN OTRADI	+PV. MOD. a	9	6a	1921-35
111	VALMIERA-ATNAŽI UN OTR.	+PV. MOD. N° 19 UN 20	9	10c	1933-
112	RĪGA-KĀRSAVA	+PV. N° 19. a	9	7a	1936-40
113	RĪGA-KĀRSAVA	+PV. N° 19. a	0	7b	1940-43
114	KĀRSAVA-RĪGA	+PV. N° 20. a	9	7a	1936-40
115	KĀRSAVA-RĪGA	+PV. N° 20. a	0	7b	1940-43

116	RĪGA-ĒRĢĪ	+PV. 19. a	-	7b	1940-43
117	ĒRĢĪ-RĪGA	+PV. 20. a	-	7b	1940-43
118	RĪGA-ĶEMERI	+PV. N° 21. a	9	7a	1937-41
119	ĶEMERI-RĪGA	+PV. N° 22. a	9	7a	1937-41
120	VALMIERA-SMILTENE UN OTRADI+PV. NOD. a		9	6a	1921-29
121	VALMIERA-SMILTENE UN OTR.+PV.NOD. NN° 21 UN 22 a		9	9c	1933-38
122	VALKA-PLATERE UN OTRADI +PV. NOD. a		7	6a	1921-29
123	VALKA-MOISAKŪLA UN OTRADI+PV. NOD. N° 23 UN 24		11	10a	1930-39
124	VALKA-MOISAKŪLA UN OTRADI+PV. NOD. N° 23 UN 24		0	10b	1939-40
125	OPE-VEGGULBENE	+PV. NOD. a	9	5	1921-27
126	VEGGULBENE-OPE	+PV. NOD. a	9	5	1921-28
127	GULBENE-APE UN OTR.	+PV. NOD. NN° 25 UN 26. a	10	9c	1928-39
128	GULBENE-APE UN OTR:	+ PV. NOD. NN° 25 UN 26. a	0	9d	1939-40
129	JELGAVA-TUKUMS UN OTR.	+PV. NOD. N° 27 UN 28 a	-	9b	1939-40
130	JELGAVA-BAUSKA UN OTRADI +PV. NOD. a		9	6a	1921-38
> 131	RĪGA-MEITENE	+PV. a	11	3a	1923-
132	MEITENE-RĪGA	+PV. a	10/9	3a	1922-39
> 133	BAUSKA-MEITENE UN OTR.	+PV. NOD. N° 31 UN 32. a	11	9a	1925-31
134	JELGAVA-MEITENE	+PV. a	-	3b	1938-43
135	MEITENE-JELGAVA	+PV. a	-	3b	1938-43
136	RĒZEKNE-SĪTA	+PV. N° 31. a	9	7a	1935-39
137	SĪTA-RĒZEKNE	+PV. N° 32. a	9	7a	1935-39
138	AISPUŠE-SALDUS UN OTRADI +PV. NOD. a		8	6a	1921-28
139	SALDUS-AISPUŠE UN OTR.	+PV. N° 33 UN 34. a	-	8	1940-
140	LIEPĀJA-KULDĪGA UN OTR.	+PV. N° 35 UN 36. a	-	8	1937-43
141	LIEPĀJA-ALSUNGA UN OTR.	+PV. NOD. N° 35 UN 36. a	9	9a	1933-37
142	LIEPĀJA-AISPUŠE UN OTRADI +PV. NOD. a		8	6a	1921-38
143	LIEPĀJA-AISPUŠE UN OTR.	+PV. N° 33 UN 34 a	-	8	1939-43
144	STENDE-DUNDAGA UN OTRADI +PV. NOD. a		9	6a	1921-25
145	STENDE-MAZIRBE UN OTR.	+PV. NOD. NN° 37 UN 38. a	9	9c	1924-43
146	VENTSPILS-MAZIRBE UN OTR.+PV. NN° 39 UN 40. a		11	10c	1924-44
147	DAUGAVPILS-INDRA UN OTRADI +PV. NOD. a		11	6a	1922-32
148	DAUGAVPILS-INDRA UN OTR. +PV.NOD. NN° 41 UN 42. a		10	9c	1932-36
149	DAUGAVPILS-INDRA UN OTR. +PV.NOD. NN° 41 UN 42. a		0	9d	1939-43
150	DAUGAVPILS-ZEMGALE UN OTR.+PV.NOD. NN° 41 UN 42. a		10	9c	1926-
151	ĒKENGRAVE-DAUDZEVA UN OTR.+N° N° 43 u. 44. a		11	11	1924-32
152	DAUDZEVA-NERETA UN OTR. +PV.NOD. N° 43 UN 44. a		11	9a	1932-37
153	DAUDZEVA-NERETA UN OTR. +PV.NOD. N° 43 UN 44. b		11	9a	1932-37
154	RĪGA-RŪJĒNA	+PV. N° 45. a	9	7a	1934-38
155	RĪGA-RŪJĒNA	+PV. N° 45. a	0	7b	1939-43
156	RŪJĒNA-RĪGA	+PV. N° 46. a	9	7a	1935-43
157	LIEPĀJA-PAURUPE UN OTR. +PV.NOD. NN° 47 UN 48. a		9	9c	1928-35
158	LIEPĀJA-RUCAVA UN OTR. +PV.NOD. NN° 47 UN 48. a		-	9d	1939-43
159	DAUGAVPILS-EGLAINE UN OTR.+PV.NOD. NN° 49 UN 50 a		11	9c	1928-39
160	DAUGAVPILS-EGLAINE UN OTR.+PV.NOD. NN° 49 UN 50 a		0	9d	1940-
161	JEKABPILES-NERETA UN OTRADI+PV.NOD. a		9	6a	1921-24
162	JEKABPILES-AKNIŠI UN OTR. +PV.N° NN° 53 UN 54. a		11	10c	1924-36
163	JEKABPILES-AKNIŠI UN OTR. +PV.N. NN° 53 UN 54. a		0	10d	1941-43
164	KRUSTPILS-BALBINOVA UN OTRADI +PV. NOD. a		11	6a	1921-37
165	KRUSTPILS-DAUGAVPILS	+PV.N° 57. a	9	7a	1937-39
166	DAUGAVPILS-KRUSTPILS	+PV.N° 58. a	9	7a	1937-39

167	RIGA-BALBINAVA	+P.V. a	10	3a	1921-22
168	RIGA-BALBINAVA	+P.V. b	9	3a	1921-22
169	BALBINAVA-RIGA	+P.V. a	9	3a	1921-22
170	BALBINAVA-RIGA	+P.V. b	8/7	3a	1921-22
171	RIGA-EERIŅI-WEZGULBENE	+P.V. a	7	2a	1921-22
172	RIGA-EERIŅI-WEZGULBENE	+P.V. b	9	2a	1921-22
173	WEZGULBENE-EERIŅI-RIGA	+P.V. a	7	2a	1920-27
174	WEZGULBENE-EERIŅI-RIGA	+P.V. b	7	2a	1920-27
175	RIGA-TUKUMS UN OTRADI	+P.V. NOD. a	9	6a	1921-39
38a	RĪTUPE-RĪGA	+P.V. N° 8a	0	7b	1940-42
130a	JELGAVA-BAUSKA UN OTRADI	+P.V. NOD. a	0	6b	1940-41
133a	BAUSKA-MEITENE UN OTR.	+P.V. NOD. N° 31 UN 32. b	11	9a	1925-31

Pasta vagonos pieņēma arī ierakstītus sūtījumus. Agrīnā periodā retāk lietoja no metāla izgatavotus spiedogus, kas attēloti 3. lappusē augšdaļā, un tos izmantoja arī pēstmarku dzēšanai. Līdz pielīmējamu zīmīšu ieviešanai, ierakstīšanas atzīmes izdarīja no rokas. Pielīmējamās ierakstīšanas zīmītes iespieda tipografijā - sarkanā krāsā, ar tekstu L' amb. un N° - melnā.

P. v. Rīga-Indra
N° 3

P. v. Rīga-Liepāja
N° 1.

R L' amb. N°
(Lettland)
N°

R L' amb. N°
(Lettland)
N°

UIT DE POSTGESCHIEDENIS VAN VILNIUS III : 1918 - 1940 : LITOUWS, POOLS, SOVJET, LITOUWS

JAN KAPTEIN

p een congres in Vilnius, van 18 tot 23 september 1917, werd een Nationale Raad 'Lietuvos Taryba' gekozen. Deze bestond uit 20 leden met Antanas Smetona als voorzitter. Op 18 februari 1918 riep de Taryba te Vilnius de onafhankelijkheid van Litouwen uit. De dag van deze proclamatie, 16 februari 1918, werd als onafhankelijkheidsdag beschouwd. Bij de wapenstilstand (11 november) treedt het eerste ministerie Voldemaras in functie.

Op 16 november 1918 werd, met de eerste postale voorschriften, de elektrotechnicus Benediktas Tamosevicius benoemd bij het Ministerie van Communicatie om het Post-, Telegraaf- en Telefoonverbindingstelsel te beheren. Dit kunnen we dus zien als het begin van de zelfstandige Litouwse post.

Het kader bestond verder uit J. Dučinkas, benoemd 20 november 1918, Adolfas Sruoga, benoemd 29 november, en J. Augunas, benoemd 19 december.

De Duitse autoriteiten werkten niet echt mee: er was zelf geen kantoor beschikbaar binnen het hoofdpostkantoor van Vilnius. Er stonden echter wel kamers leeg en men besloot een kamer te 'kraken'. De voormalige kamer van de postmeester van Vilnius leek wel geschikt hiervoor en op 9 december brak J. Dučinkas de deur open, die naar de binnenplaats leidde. Hij repareerde de gebroken glazen panelen en sloot de kamer op de elektriciteit aan.

De Duitsers protesteerden wel, maar voerden hun bedreigingen niet uit en in deze kamer begon de Litouwse Post met haar werkzaamheden.

Na onderhandelingen konden de Litouwers voor 150.000 Aukštiniai overtollig materiaal van de Duitsers overnemen.

Ook de Polen werkten zoveel mogelijk tegen en huurden zelfs iemand om posters weg te halen.

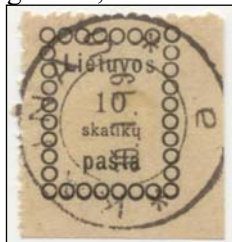
Op 24 december 1918 gaven de bezettingsautoriteiten de order dat de Litouwers de postkantoren direct konden overnemen. Tegelijkertijd werd er ook een regeling getroffen voor het postvervoer over de spoorwegen van de Duitsers: een compartiment in elk van vier treinen werd hiervoor bestemd. Er kwam -wat provisorisch- een bord aan het raam te hangen met 'Lietuvos Paštas'.

De Duitse postzegels konden niet gebruikt worden, en er moesten op zeer korte termijn postzegels gedrukt worden. Benediktas Tamosevicius, sinds 16 november de eerste postmeester van Litouwen,

had dus niet zoveel mogelijkheden.

Hij heeft wel geprobeerd de zegelvoorraden van Ober. Ost over te nemen, maar dit leidde tot niets. Opdrukken was dus niet mogelijk en Ob. Ost beëindigde 26 december zijn werkzaamheden.

De eerste postzegels van Litouwen zijn dan ook echte 'nooduitgaven' geworden: in de nacht van 26 op 27 december 1918 werden de eerste postzegels gedrukt, de eerste 'Vilniusuitgave'.

Mi.1, eerste postzegel van Litouwen, eerste Vilniusuitgave

Ze zijn gedrukt in de drukkerij van M. Kukta in Vilnius, maar hun ervaring beperkte zich tot boeken en formulieren. Er was geen echt ontwerp: alleen de lettervoorraad van de drukkerij kon gebruikt worden en Jonas Strazdas, een werknemer van de drukkerij, maakte het 'ontwerp'. Op 27 december waren de eerste zegels aan het loket verkrijgbaar. In eerste instantie werden ze in Vilnius niet voor frankering gebruikt, omdat er 'mooiere' zegels in Berlijn in bestelling waren.

Vier dagen later, 31 december, verscheen de tweede oplage: alleen de cijfers zijn vervangen door dikkere cijfers:

Mi.3, tweede Vilniusuitgave

De lettervoorraad van de drukkerij was slecht, en daarom is het goed

mogelijk om de posities van de zegels in het vel van 20 stuks terug te reconstrueren aan de hand van plaatfouten.

Voor het woord "skatikų" waren zelfs onvoldoende letters, zodat enkele noodgrepen nodig waren:

Voor de juiste letter (ų), om de genitivus in het Litouws te vormen, werd 12 x een omgekeerde 'h' gebruikt, en 1 x een 'n' met apostrof.

Beide uitgaven zijn gedrukt op ongegomd, 'sämisch' boekdrukpapier zonder watermerk. De perforatie was alleen tussen de zegels aangebracht. De afstempeling in Vilnius zelf bestond uit een ongedateerd zwart éénregelig stempel.

Het hoofdpstkantoor van Vilnius werd pas op 1 januari door de Duitsers overgedragen, nadat eerst het Telegraaf- en Telefoonstelsel onbruikbaar was gemaakt

VILNIUS 1919-1920

In de nacht van 3-4 januari 1919 werd de stad door de poolse troepen bezet. De regering week uit naar Kaunas, maar J. Dučinkas en A. Sruoga bleven nog in Vilnius actief tot 6 januari. Na de eerste bezetting door de bolsjewieken (5 januari), werd een heel nieuwe post-organisatie opgezet, waarin in eerste instantie de Litouwers werden opgenomen, o.a. Sruoga en Dučinkas. Nadat de commissaris Srotel was opgevolgd door Gurvic, veranderde de situatie.

Deze laatste was de Litouwers niet gunstig gezind en de onderdrukking begon. Sruoga kon vluchten, maar J. Dučinkas werd gevangen genomen en pas bevrijd bij de herbezetting van Vilnius door de Polen (19 april 1919). Naast de officiële Russische

Post, bleef ook -onofficieel- de Poolse post werken. Het krachtig gereorganiseerde Litouwse leger naderde reeds Vilnius, maar de Poolse legers o.l.v. Pilsudski konden de stad eerder bezetten. De Opperste Raad van de Geallieerde en Geassocieerde mogendheden stelden op 26 april 1919 een demarcatielijn vast, waarbij Vilnius tijdelijk aan Polen kwam. In 1920 zijn dus de poolse posteries al echt actief in Vilnius.

Bij de tweede bezetting door het Rode leger (15 juli 1920), waren er postale activiteiten van de Russen, postale activiteiten van de Litouwers werden door hen geduld, en de poolse posteries gingen ook -ondergronds- door. De Litouwers konden in het gebouw van de vroegere Staatsbank een eigen postkantoor vestigen.

Ook de Russen hadden een eigen postkantoor. Het was zelfs zo dat het bolsjewistische postkantoor via de hoofdingang van het postkantoor was te bereiken, en men via een zij-ingang toegang had tot de Litouwse post. Of dit de 'burgerlijke' Litouwse post was, of de Sovjet-Litouwse, is niet duidelijk.

Vlak daarvoor, op 12 juli 1920, kwam in Moskou het vredesverdrag tot stand, waarbij Litouwen erkend werd, inclusief het gebied rond Vilnius en Gardinas. Op 25 augustus geven de Russen Vilnius over aan de Litouwers en op 26 augustus wordt de Litouwse regering overgeplaatst naar Vilnius.

Dit duurde tot de derde Poolse bezetting door troepen van het Litouws-Witruussische front. Poststukken uit deze periode zijn zeer schaars, vooral van de officiële bolsjewistische periode is eigenlijk niet echt iets bekend.

1918, 18 februari	Uitroeping onafhankelijkheid met als onafhankelijkheidsdag 16 februari
1918, 3 maart	Vrede van Brest-Litowsk: Rusland staat Litouwen af
1918, 11 november	Capitulatie Duitsland, Litouwen onafhankelijk met Vilnius als hoofdstad
1918, 26 december	Eerste Litouwse postkantoor in Vilnius
1918, 27 december	Eerste Litouwse postzegels aan het loket in Vilnius
1919, 3-4 januari	Eerste bezetting van Vilnius door Poolse opstandelingen
1919, 5 januari	Litouwse regering verplaatst naar Kaunas
1919, 5 januari	Eerste bezetting van Vilnius door de bolsjewieken (LSSR-LITBEL)
1919, 19 april	Tweede Poolse bezetting van Vilnius
1919	Vredesconferentie van Parijs: Litouwen zelfstandig
1920, 12 juli	Vrede van Moskou: Rusland erkent Litouwen
1920, 26 augustus	Tweede Litouwse regeringsperiode in Vilnius
1920, 9 oktober	Derde Poolse bezetting (generaal Zeligowski)
1920, 10 oktber	Proclamatie staat 'Midden-Litouwen' (Vilnius-gebied)

VILNIUS 1920-1939: "MIDDEN-LITOUWEN" EN ONDER POOLS BESTUUR

De Poolse leider, Josef Pilsudski, stuurde het leger naar Litouwen. Hij zag Vilnius als een deel van het oude -en nu herrezen- Polen, maar het was bovendien zijn geboortestreek.

Op 9 oktober 1920 bezette generaal Lucjan Zeligowski het zuid-oosten van Litouwen - ongeveer een derde van het land- met de hoofdstad Vilnius (voor Polen: Wilna). Polen kon op dat moment deze bezetting niet officieel goedkeuren, maar via een 'staatsgreep' stichtte Zeligowski een nieuwe staat. Officieel was Zeligowski voor de Polen een 'rebel', maar hij zou later zelfs Minister van Defensie van Polen worden.

De nieuwe staat kreeg de naam Srodkowa Litwa (Midden Litouwen) en ging ook zelf postzegels uitgeven.

Toen de Litouwse periode eindigde, hadden de Litouwers geen gelegenheid om hun postzegelvoorraden mee te nemen. De Polen gebruikten deze zegels voor opdrukken, en ze werden zelfs aan het loket verkocht voor het verschijnen van de eerste gewone zegels van Midden-Litouwen. In de catalogus van Pachonski uit 1930 worden de opdrukken genummerd als 1-10 (Michel 4-13).

In de korte tijd, dat deze staat bestond, zijn postzegels gedrukt ter waarde van ongeveer 2 miljard mark. De meeste postzegels waren dan ook voor de verkoop aan verzamelaars om de schatkist van Midden-Litouwen aan te vullen. Echt postaal zijn niet veel postzegels gebruikt.

Op 20 oktober 1920 wordt het postnet gevestigd, met postkantoren en de eerste postzegels.

Dit was een beetje pro forma: Poolse postzegels werden getolereerd. Ook Poolse postwaardestukken bleven in gebruik: de ingedrukte waarde-aanduiding werd meegeteld als frankering, conform een postverdrag met Warschau.

Over het algemeen zijn deze zegels niet echt kostbaar, met uitzondering van de hiervoor genoemde opdrukken op Litouwse postzegels (Mi.4 - 13). De 10 Mk op 3 Auks had een oplage van slechts 283 stuks, en de 10 Mk op 5 Auks een oplage van 360 stuks. Deze opdrukken waren dus ook de moeite waard om te vervalsen.

Wel was er door de oorlogsomstandigheden moeizaam aan papier en inkt te komen en ook de drukfaciliteiten waren niet optimaal. Dit leidde tot veel variëteiten in papier en kleuren.

Zoals zoveel uitgaven van Midden-litouwen, verschijnen de eerste postzegels zowel getand als ongetand.

Generaal Zeligowski

Thema's van de zegels hebben vaak betrekking op het grote verleden van het Pools-Litouwse rijk, en ook generaal Zeligowski zelf is op een postzegel te vinden.

Briefstuk met postzegels van "Midden-Litouwen", stempel WILNO.

Na de verkiezingen van 8 januari 1922 besluit het nieuwe parlement op 20 februari 1922 tot aansluiting bij Polen. Op 16 april 1922 wordt het hele gebied Pools.

Litouwen erkende de annexatie van het Vilnius-gebied uiteraard niet. Op Mi. 324-325 zien we het Vilnius-gebied aangegeven.

In de Litouwse grondwet bleef ook staan: "art. 5. De hoofdstad van Litouwen is Vilnius. Krachtens een wet kan zij voorlopig naar elders verplaatst worden". Er was ook geen postverkeer tussen Vilnius en Litouwen

mogelijk en er waren in de loop der jaren regelmatig schermutselingen aan de grens.

Pas na een Pools ultimatum (17 maart 1938) en de dreiging van een grote Poolse troepenconcentratie aan de grens, werden diplomatieke vertegenwoordigingen in Kaunas en Warschau geopend. Ook werden spoorweg-, post- en telegraafverbindingen hersteld.

Brief met Poolse postzegels en stempel WILNA naar New York (1922)

Poolse kaart uit Vilnius -met een wat onduidelijk stempel- naar Dresden.
Het kleine ronde stempeltje is van de censuur in Warschau.

De Poolse
periode
duurde tot
19-22
september
1939, toen
Vilnius door
de Sowjet-
troepen werd
bezet.

Op 10 oktober werd Vilnius aan Litouwen afgestaan en vanaf 28 oktober 1939 hoort Vilnius (weer) bij Litouwen.

De Litouwers beginnen 27 oktober binnen te trekken en zondag 29 oktober 1939 hebben de Litouwse troepen Vilnius volledig bezet. Daarna zijn alleen nog Litouwse zegels toegestaan voor frankering. Uit deze periode zijn wel

mengfrankeringen bekend: de frankering zelf kan gemengd zijn, stempels worden door elkaar gebruikt, de tarieven kunnen Pools-Litouws-Russisch zijn.

Om de inname van Vilnius te vieren zijn 28 oktober 1939 ook opdrukken uitgegeven.

Ook later wordt postaal nog aandacht aan de terugkomst van Vilnius gegeven.

Uitg. 6 mei 1940: Blok nr. 28 "Vilnius recuperata", d.w.z. "Vilnius herwonnen", stempel Vilnius

Die Inflation der Markwährungen und das postalische Geschehen im litauisch-polnischen Raum / Gerhard Hahne
Wuppertal : Bundesarbeitsgemeinschaft Polen e. V. im BdPh e. V., 1996. - 306 p.

Lithuania - postal history background : [december 1918]
In: BLPSNY 1985 ; 135. - p.8577-8579

Lithuania - postal history background : [january 1919]
In: BLPSNY 1986 ; 136. - p.8606-8608

Tien jaar Vilnius-kwestie 1920 - 9 october - 1930 / door J.H. van Peursem
's-Gravenhage : De Haagsche Postzegelhandel, 1930. - 31 p.

Wilna-Zeittafel
In: Lituania 1996 ; nr. 5. - p. 235

Fälschungen und Echtheitskriterien : 5. Fortsetzung / Udo Klein
In: Lituania 1998 ; nr. 9. - p. 570-578 [p.572-575: B. Mittellitauen]

Wilna - Post und Politik im Oktober 1939 (Fälschungen und Echtheitskriterien / 6. Fortsetzung) / Udo Klein
In: Lituania 1998 ; nr. 10. - p. 649-656

De postzegels van Midden-Litouwen (Litwa Srodkowa) / A Laszkiewics, samenst.
In: HBG 1991 ; 19. - p. 54-75

Wilnas Post 1918-1922 / Gerhard Hahne
In: Lituania 1996 ; nr. 5. - p. 289-294

Die Vorgeschichte der Mittellitauen-Post vom Abzug der deutschen Truppen bis zur Staatsgründung 1020 : eine Quellenstudie / von Gerhard Hahne
In: Mitt.blatt Bundesarb. Polen im Bdpe.V 1989 ; 5. - p. 25-41

Noch Einmal: Wilna, Post und Politik im Oktober 1939 / Udo Klein
In: Lituania 1998 ; nr. 12. - p. 785-788

De eerste en tweede Vilnius uitgave : 27 dec - 31 dec. 1918 / Ruud W. van Wijnen
In: HBG 1984 ; 4. - p. [4-17]

Litauen - ein Geheimtip für Sammler und forschende Philatelisten (IV) / Hermann Logsch
In: DBZ 1982 ; nr. 14. - p. 2625-2629

Das vergessene Datum - der 10 Mai 1938 (aus der Geschichte der polnisch-litauischen Beziehungen in der Zwischenkriegszeit) / Andrzej Wydra
In: Lituania 2000 ; nr. 13. - p. 836-846

BOEKBESPREKING

RUUD VAN WIJNEN

Lettland – Die Stempel und Postanstalten 1918–1940 (The postmarks and Post Offices 1918–1940), onderdeel van het *Handbuch Philatelie und Postgeschichte*, uitgegeven door Harry v. Hofmann namens de Forschungsgemeinschaft Lettland. Tweektalig Duits en Engels.

Te bestellen: Harry von Hofmann Verlag, Postfach 5560156, 2255551 Hamburg, Duitsland.

Prijs: DM 86,-- + porto.

De titel geeft de inhoud van dit handboek goed weer: een overzicht van alle Letse post-kantoren in de jaren 1918-1940 en de daar gebruikte dagtekeningstempels. Deze uitgave is de opvolger van de in 1988 verschenen eerste poging een overzicht samen te stellen van in Letland gebruikte stempels. Toen moest worden uitgegaan van bekende stempels, aangevuld met gegevens uit een beperkt aantal officiële bronnen. Inmiddels is Letland weer een onafhankelijke natie en zijn de archieven toegankelijk voor onderzoek. Officiële publicaties van de Letse posterijen en het Lets bureau voor de statistiek vormen dan ook de basis van dit vernieuwde handboek. Duidelijk wordt dat vooral bij de vermelde openings- en sluitingsdata van de postkantoren en door het kunnen vaststellen van tot op heden onbekende kantoren.

Het handboek begint met een overzicht van de provisorische stempels uit de jaren 1918-1922. Stempels van Russische, Duitse of bolsjewistische origine en lokaal vervaardigde stempels waren op de pas geopende Letse postkantoren in gebruik vóór de invoering van standaardstempels. Het overzicht, gebaseerd op zowel bekend materiaal, als op lijsten gevonden in het Letse Staatsarchief, vermeldt tevens gedurende welke periode een bepaalde plaats in handen was van de bolsjewisten. Een welkome toevoeging waarmee een post-historisch onderscheid gemaakt kan worden in de ordening van de stempels.

Als tweede komen de standaardstempels aan de orde: centraal vervaardigd volgens een bepaald type. Op de uitklapbare flap (handig) worden ze alle 10 afgebeeld. De typering is m.i. discutabel omdat type en gebruik door elkaar worden gehaald. Zes typen lijkt me juister. Interessant blijft de vermelding dat Letland met een oppervlakte van 65.791 vierkante km. en minder dan 2 miljoen inwoners ca. 1700 postkantoren telde.

Bij de gelegenhedenstempels worden 2 nieuwe vondsten vermeldt en afgebeeld. Het gaat om stempels die naast de standaardstempels werden geplaatst bij gelegenheid van de Latgale-tentoonstelling in Rezekne (1936) en bij het Arbeidsfeest van Oost-Letland in 1938 in Daugavpils. Het eerder opgenomen stempel RIGA-IZSTADE wordt niet langer als gelegenhedenstempel gekenmerkt, maar als tijdelijk gebruikt gedurende de tentoonstellingen in 1922, 1924 en 1932 (en wellicht nog andere jaren).

Het overzicht van de postwagonstempels is fors uitgebreid: tegen de twintig nieuwe stempels zijn de afgelopen jaren bekend geworden en bij het overgrote deel van de stempels kon de gebruikperiode worden gepreciseerd. In beide gevallen door meldingen van verzamelaars. Die inbreng is ook zichtbaar bij de machine- en handrolstempels: geen geheel nieuwe stempels, wel nieuwe subtypen (bv. door onjuiste plaatsingen in de A- en B-machines) en vele aanpassingen van de gebruiksdata. Bij de frankeermachinstempels twee nieuwe vondsten, terwijl een eerder gemeld stempel kennelijk niet bevestigd kon worden en dus verdween uit de lijst.

Dit nieuwe handboek is niet louter een grondige bewerking van de eerste uitgave. Er zijn ook nieuwe hoofdstukken toegevoegd, zoals een overzicht van bekende hulpstempels. Veelal gaat het hierbij om één- of tweeregelige stempeltjes die in gebruik kwamen als het enige standaardstempel van kleine postkantoortjes tijdelijk niet beschikbaar was door

beschadiging of ingewisseld moest worden voor een nieuw type.

Opvallend is het gebruik van deze hulpstempeltjes aan het einde van de jaren '30 op het moment dat uit de standaardstempels de segmentstrepen werden verwijderd. Postkantoren dienden daartoe hun stempels te zenden aan de centrale werkplaats in Riga.

Nieuw opgenomen zijn ook de poststempels voor intern gebruik bij de telegraaf- en telefoondienst, bij de postspaarbank en postchequedienst en bij de radio en douane. Niet langer opgenomen zijn de militaire dienststempels. Terecht m.i., het zijn geen post-stempels en ze dienden ter rechtvaardiging van de postvrijdom.

De grote hoeveelheid nieuwe informatie rechtvaardigt deze nieuwe uitgave alleszins. Daarnaast vind ik de opmaak overzichtelijker, vooral omdat de afbeeldingen van de stempels nu in de tekst zijn geplaatst en niet meer los ervan. De leesbaarheid wordt tevens veraangenaamd door het gebruikte papier dat minder glanst dan voorheen. Een minpunt acht ik de vermelding van waarde-indicaties. Dat gebeurt niet bij alle stempels (bv.

wel bij de provisorische en machinestempels, niet bij de gelegenheds- en frankeermachinestempels) en zijn altijd discutabel. Volgens mij is dat zeker is geval bij een aantal machinestempels. Waarderingen horen niet in een handboek. Daarentegen kunnen gebruikspannen, aantallen verzonden brieven, grootte van plaatsen e.d. wel een bepaald inzicht geven in de zeldzaamheid van een stempel. Ervaring en de hebberigheid van de verzamelaar doen op wat lagere tijd de rest en bepalen uiteindelijk de prijzen.

Kortom: een voortreffelijk boek dat op geen enkele filatelistische boekenplank mag ontbreken.

RWvW.

DOORGESTUURD NAAR RIGA IN 1911, EEN OPVALLEND STEMPEL

RUUD VAN WIJNEN

De hierboven afgebeelde briefkaart werd op 16 januari 1911 verzonden uit Goerowskoje in het gouvernement Poltawa. Het dagtekeningstempel vermeldt achter de dorpsnaam de toe- voeging WOL(ostnoje) PRAW(lenije) = Gemeente Bestuur. De afzender verzoekt de firma Grammophon in Moskou om toezending van de nieuwste prijslijst. Op 19 januari is de kaart in Moskou, maar kennelijk is de firma naar Riga verhuisd. De kaart wordt doorgezonden. Dit wordt aangegeven door het drie-regelige stempel middenboven op de kaart. De vertaling

luidt: Nagezonden op verzoek / Riga, kom. postbus nr. 1037 / P.-T. Beambte

Op de achterzijde bevestigt een firmastempel de ontvangst op 22 januari.

Dat het hier gaat om een postaal stempel blijkt uit de derde regel: P(ost) - T(elegraaf) Beambte, met ruimte voor een paraaf of handtekening.

Voor mij onduidelijk is de afkorting KOM. in de tweede regel. Het vertelt kennelijk iets over de status van de postbus. Wellicht "kommercieel", zakelijk. In tegenstelling tot private postbusnummers. Wie het weet of beter Russisch leest dan ik mag het zeggen.

